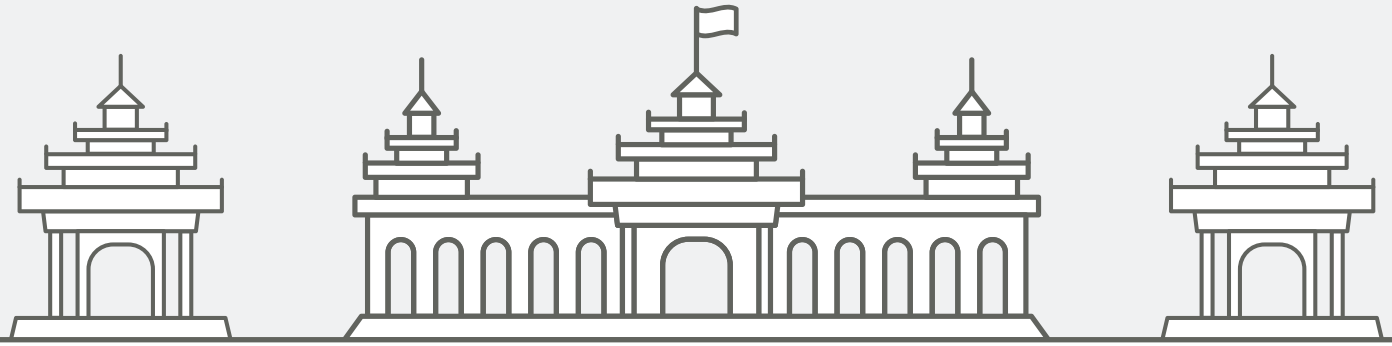

ဖဲ့ဒ်ရာ်ကျိ်စ့ဂ့်ဝိသနှ် လာကီ်ပယီးဟူ

လံ်တၢ်သိ်ဂ်လိ

လံ်ကွဲးနီ်ဂ်

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

လံ့သိန်ညိုန်အံ့ဘဉ်တၢ်ရဲန်ကျဲကွဲးထုးထီန်အီၤလၢ

အ့ရၢ်ဖိန်ဒ့ရၢ်ဒီးပှၤသ့ပှၤဘဉ် Paul A. R. Hobson ယှာ်ဒီး
ပှၤအမံၤအိန်ဖျါလၢလာ်တဖဉ်

Matthew Arnold
Nicola Williams
Lea Lybecker
Kyaw Myo Oo

လံ့သိန်ညိုန်အံ့ ဘဉ်တၢ်ဆီန်ထွဲမၤစၢၤအီၤလၢ ကိၢ်အမဲရကၢ ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်ခီဖျိကိၢ်အမဲရကၢထံဂုၤကိၢ်ဂၤတၢ်ဂုၤထီန်ပသီထီန် ကရၢန့ဉ်လီၤ.တၢ်ဂုၤ်တၢ်ကျိၤဟ်ယှာ်လၢ လံ့သိန်ညိုန်အပူၤတဖဉ် မ့ၢ်ဝဲအ့ရၢ်ဖိန်ဒ့ရၢ်အတၢ်ဟ်သးဒီး တမ့ၢ်လၢဓၢ်စးဝဲ ကိၢ်အမဲ ရကၢထံဂုၤကိၢ်ဂၤတၢ်ဂုၤထီန်ပသီထီန်ကရၢ (မ့တမ့ၢ်)အမဲရကၢ ကိၢ်စဖြိန်ပဒိန်အတၢ်ထံန်တၢ်ဟ်သးဘဉ်.

တၢ်နဉ်ကျဲလၢတၢ်စူးကါဝဲလံ့သိန်ညိုန်အဂီၢ်:

လံ့သိန်ညိုန်အံ့ၤ်ဒ်သိးကကဲထီန်တၢ်မၤစၢၤလၢကိၢ်ပယီၤတၢ်မုာ်တၢ်ခုဉ်တၢ်ရဲန်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်ဒီး ထံကိၢ်အပတိၢ်တၢ်ထံဉ်လာ်တၢ်ပိဉ်တဲသကိးတၢ်အဂီၢ်လၢကခီဉ်ထွဲဝဲဒဉ်တၢ်သ့ဉ်ထိဉ်ဒံဉ်ဓိဉ် ကရၢ်စံဉ်ဖဲဉ်ဒရၢ်ဝဒိဉ်အဂီၢ်နှဉ်လီၤ.လံ့သိန်ညိုန်အံ့ၤဟ်ယှာ်ဝဲဒီး**ဖဲဉ်ဒရၢ်သနှလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤဘဉ်ထွဲ ထံရ့ၢ်ကိၢ်သဲး,တၢ်တၢ်ပဆှၢ်ရဲန်ကျဲၤ,ဒီးကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိအသနှာ်သ့ဉ်တဖဉ်** လၢတၢ်ရဲန်ကျဲၤဟ်လီၤအီၤအိဉ်ဝဲဒဉ်ခံခါနှဉ်လီၤ.လံ့သိတၢ်မၤလိ(၆)ခါလာ်လၢအဘဉ်ထွဲဒီးလံ့သိန်ညိုန်အပူၤအံ့ၤသ့ဉ်တဖဉ်နဉ်ဟ်ဖျါဘဉ်ယးဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤနှဉ်လီၤ. တၢ်ဂုၤ်တၢ်ကျိၤဘဉ်ထွဲတၢ်မၤလိအံ့ၤခဲလာ်နှဉ်တၢ်ထုးထိဉ်ဟံနှ့ၢ်အီၤလၢThe Asia Foundation's website: www.asiafoundation.org/where-we-work/myanmar အပူၤနှဉ်လီၤ.

ဘဉ်ထွဲလံ့သိန်ညိုန်အံ့ၤတၢ်သံကွၢ်သံဒီးမ့ၢ်အိဉ် မ့တမ့ၢ်တၢ်ပတံယ့ထိဉ်လၢအဲခ်ဉ်ဒီးစုးကါလံ့အံ့ၤတခီ ဆဲးကျိုးဘဉ်ဆုဒ့ရၢ်ဖိဉ်ဒ့ရၢ်အပှၤမၤတၢ်ဖိအိဉ်နှဉ်တက့ၢ်.

Nicola Williams, Peace Team Manager,
nicola.williams@asiafoundation.org

Kyaw Myo Oo, Senior Program Officer,
kyaw.oo@asiafoundation.org

လံ့သိန်ညိုန်အခိုန်တီလၢလံ့တာ်ယ့ပူၤသ့ဉ်တဖဉ်

- အဆၢဒိန် ၁ တၢ်ဒုးသ့ဉ်ညၢ်ဖဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှ
- အဆၢဒိန် ၂ တၢ်ထုးစ့ၢလီၤလီၢ်ခၢ်သးအတၢ်ဖိဉ်ယံး,တၢ်နီၤလီၤကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနှာ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်.
- အဆၢဒိန် ၃ ဖဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှဒီးတၢ်ထိဉ်ယူက့ၢ်တၢ်တုၤသိးထဲသိးလၢကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိအဖီခိုဉ်
- အဆၢဒိန် ၄ ဖဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှဒီးနှဆၢ်တၢ်အိဉ်ယၢၤအဂ်ၢ်ထံးတဖဉ်
- အဆၢဒိန် ၅ ဖဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖဉ်(services),ဂ်ၢ်ခီဉ်ထံးတၢ်သ့ဉ်ဘ့ၢ်ထိဉ်တဖဉ် (Infrastructures) ဒီးပှၤကညီဂ်ၢ်ဘါတဖဉ်(Human capital)
- အဆၢဒိန် ၆ ဖဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနှဒီးတၢ်စာ်ပိဉ်တဲသကိးကိၢ်ပယီၤတၢ်မုာ်တၢ်ခုဉ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖဉ်

အဆင့် ၁

တေးဒုးသ့ဉ်ညါ ဖဲဉ်ဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီသနူ

ဝိုင်ယြှသ့ဉ်တဖဉ်လၢ လံာ်တၢ်မၤလိအံၤအပူၤ

တၢ်ထုးစုၤလီၤလီၤခၢဉ်သးအတၢ်ဖိုဉ်ယံးပှဲၤ

မ့ၢ်ဝဲဒဉ်တၢ်ဟ့ဉ်လိၤတၢ်စိတၢ်ကမီၤဒီးတၢ်မၤမုဆါလၢလိၤ်ခၢဉ်သးပဒိုဉ်ဆူစုတိၤဖိလာ်မ့တမ့ၢ်ပဒိုဉ်တၢ်ကရၢကရိလၢအိုဉ်ဒီးတၢ်သဘျှာဖ့ဉ်တတ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကဖၤဝဲကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိုဉ်စ့ဟဲနှဉ်လၢကျဲအဂုၤအဂၤ

တၢ်နိုၤ်လီၤတၢ်ခိတၢ်သ့ဲကျိုဉ်စ့တဖဉ်လၢကိၢ်ခိဒိုဉ်ဒီးကိၢ်စဲဉ်တဖ့ဉ်ထၢနှ်ဝဲတဖ့ဉ်.

မ့ၢ်ကျိုၤဝဲၤကွာ်ကရၢ

တၢ်ဟ်ဖ့ဉ်ထိဉ်မ့ၢ်ကျိုၤဝဲၤကွာ်ကၢ်ဂီၤတမံၤထီလၢထံရ့ၢ်ကိၢ်သဲးဟ့ဉ်ကဝီၤတဖ့ဉ်အဘာဉ်စၢၤခီဖ့ိတၢ်ထိဉ်ယူမၤဘာ်လိာ်ဖိုၤဒ့အီၤလၢအပတိၢ်ပတိၢ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ထိဉ်ယူတၢ်တုၤသိးထဲသိး

တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤလၢ်လၢ်ဟ်ယုာ်ဝဲလၢစၢ်ဂ်ၢ်ဒ့ၢ်ထိဉ်တာ်အပူၤနှဉ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထိဉ်ယူဝဲတၢ်တုၤသိးထဲသိး..

ဖဲဉ်ဒရၢ်လံစၢ်သနှ

ဖဲဉ်ဒရၢ်ကိၢ်စဖ့ိုဉ်ပဒိုဉ်အက့ၢ်အဂီၤနှဉ်မ့ၢ်ဝဲလၢကိၢ်ခိဒိုဉ်ဟ့ိုဉ်ကဝီၤဒီးကိၢ်စဲဉ်တဖ့ဉ်အိုဉ်ဝဲဒဉ်ဒီးအတၢ်သ့ၢ်ထိဉ်ဆီလီၤသးက့ၢ်ဂီၤလၢဟ်ဒိုဉ်ကိုးပတိၢ်ဒဲးလၢအိုဉ်ဝဲဒီးတၢ်သဘျှာနီၤ,ဒီးတၢ်ဟ့ဉ်နီၤလီၤအဝဲသ့ဉ်လၢစ်ဉ်ညီဉ်ဆၢတ်ာ်တၢ်ပၢမုဆါတၢ်မၤတဖ့ဉ်.(မ့ၢ်ကိၢ်စဖ့ိုဉ်သနှလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးတကိၢ်မီၤသနှနှဉ်လီၤ).

ဝိုင်ယြှသ့ဉ်တဖဉ်လၢ လံာ်တၢ်မၤလိအံၤအပူၤ

ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိုဉ်စ့သနှ

ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိုဉ်စ့သနှစံးတၢ်နှဉ်မ့ၢ်ဝဲကိၢ်စဖ့ိုဉ်ပဒိုဉ်ဒီးကိၢ်စဲဉ်ပဒိုဉ်တဖဉ်အဘာဉ်စၢၤတၢ်ဟ်ပနီဉ်ဝဲတၢ်သ့ဒ့ဲကျိုဉ်စ့ဒီးတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သ့ဲအစိကမိၤ,ကျိုဉ်စ့ဟဲနှဉ်တဖဉ်တၢ်နိုၤ်လီၤအီၤအကျိၤအကျဲ,တၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤကျိုဉ်စ့,ဒီးတၢ်ဆ့ၢ်ခိကျိုဉ်စ့တဖ့ဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိုဉ်စ့တၢ်မၤစၢၤ

ကျိုဉ်စ့တၢ်မၤစၢၤစံးတၢ်နှဉ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်သးအိုဉ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကျိုဉ်စ့မ့တမ့ၢ်တၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤစ့ဘျှလိၤလၢပဒိုဉ်အဝဲၤကျိုၤတဖ့ဉ်အဘာဉ်စၢၤမ့တမ့ၢ်ထံကိၢ်တဘ့ဉ်အပဒိုဉ်ဒီးထံကိၢ်အါဘ့ဉ်ဟ်ဖ့ိုဉ်ကရၢအဘာဉ်စၢၤနှဉ်လီၤ.လၢနှဉ်အမ်ာ်ညါတၢ်သးအိုဉ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤစ့လီၤဆူကမျၢ်တၢ်ကရၢကရိမ့တမ့ၢ်ဟ့ၢ်နီဉ်တဂၤအိုဉ်နှဉ်ဘဉ်တၢ်ကိုးစ့ၢ်ကိုးအီၤလၢတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကျိုဉ်စ့နှဉ်လီၤ.ကရၢတဖုလၢအဟ့ဉ်လီၤ.တၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကျိုဉ်စ့နှဉ်တၢ်ဟ်ပနီဉ်ဇ်အမ့ၢ်ကျိုဉ်စ့ဟားထိဉ်ဒီးကရၢလၢအဒီးနှ်ၢ်တ့ၢ်လိာ်တၢ်မၤစၢၤစ့နှဉ်တၢ်ဟ်အီၤဇ်အမ့ၢ်ကျိုဉ်စ့ဟဲနှဉ်နှဉ်လီၤ.

ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

တၢ်ဟ်လီၤပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤ– ထံဖိကိၢ်ဖိခဲလာ်ကဒီးနှဉ်ဘဉ်ဝဲပှၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်မၤစၢၤဆိဉ်ထွဲဇ်အမ့ၢ်ဆ့ဉ်ချ,ကျဉ်သ့,ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤ,ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဒုဉ်ကိၢ်တဖဉ်.

ဝီရိုသြသ့ဉ်တဖဉ်လၢ လံာ်တၢ်မၤလိအံၤအပူ၊

တၢ်သူစွဲကျိဉ်စ့တၢ်စိတၢ်ကမီၤ
တၢ်စုးကါသူဝဲကိၢ်စၢဖြိဉ်ပဒိဉ်အကျိဉ်စ့ဂၢ်ဘါလၢဟဲနာ်ဝဲတဖဉ်နှဉ်မ့ၢ်တၢ်သုးထိထိဉ် မၤလၢပဲ့ဝဲထံကိၢ်အပတိၢ်တၢ်ပညိဉ်လၢတၢ်ဟ်လိၤယာ်ဒအီၤတဖဉ်.

တၢ်နိၤလီၤတၢ်ခိတၢ်သွဲတဖဉ်
မ့ၢ်ဝဲကိၢ်စၢဖြိဉ်ဒီးကိၢ်စဲဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်လၢအထၢန့ၢ်ဝဲတၢ်ခိတၢ်သွဲတမံၤယီ–အဒိ, နိၢ်တဂၤစ့ဟဲနာ်ဉ်အခိဒီးတၢ်ဆါတၢ်ဟ့အခိတဖဉ်

တၢ်မၤယူမၤဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့တၢ်ခိတၢ်သွဲ
တၢ်မၤဂၢ်ကၢ့တၢ်လိၢ်လၢအဒီးနှ၊်ဝဲတၢ်ခိတၢ်သွဲစ့ၢဒီးတၢ်ဒီးနှ၊်တၢ်ခိတၢ်သွဲအါတၢ်လိၢ်တ ဖဉ်နှဉ်မ့ၢ်ဝဲဒ်သိးတၢ်ထၢတၢ်ခိဒီးအလုၢ်အဟ့တဖဉ်ကမ့ၢ်တၢ် တမံၤယီလၢကၢ်စဲဉ်ဟိဉ်ကဝီၤအပူ၊တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်နိၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်
တၢ်နိၤလီၤဝဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လီၤအမျးကယၢတဖဉ်(တၢ်ခိကျိဉ်စ့,ဒီးကျိဉ်စ့ လၢတမ့ၢ်တၢ်အခ)ဆုကၢ်စၢဖြိဉ်ပဒိဉ်,ကၢ်စဲဉ်ပဒိဉ်ဒီးလိၢ်ဟိဉ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်.

တၢ်ဆၢဟ့ဉ်လီၤကျိဉ်စ့ဟဲနာ်
ကျိဉ်စ့လၢတၢ်ဒီးနှ၊်အီၤအနိဉ်ဂ်ၢ်နိဉ်ဒ့ၢးလၢ(တၢ်အခိကျိဉ်စ့,ဒီးကျိဉ်စ့လၢတမ့ၢ်တၢ်အခ) တဖဉ်တၢ်ဆၢဟ့ဉ်လီၤဆုပဒိဉ်တဟတိၢ်ဘဉ်တပတိၢ်အဘၢဉ်စၢၤ.

ဖဲဉ်ဒရၢ်သနၢ်စံးတၢ်နှ,ဉ်မ့ၢ်မနုၤလဲဉ်

ဖဲဉ်ဒရၢ်သနၢ်

ဖဲဉ်ဒရၢ်တၢ်ပၢတၢ်ဆၢအကၢ်အဂီၤနှ,ဉ်(မ့ၢ်တၢ်လၢထိဒါလိာ်အသးဒီးတကိၢ်ဒိၤသနၢ်ကၢ်ဂိၤ)ဒီးအိဉ်ဝဲဒီးတၢ်သူဉ်ထိဉ်ဆီလီၤ တၢ်ပၢဆၢကၢ်ဂိၤလၢလာ်တဖဉ်,ဒီးပဒိဉ်ကိးပတိၢ်ဒဲးအိဉ်ဝဲဒဉ်ဒီးတၢ်စိကမီၤသဘျၢတနိၤယုာ်ဒီးတၢ်နိၤဖးလိၤတၢ်စံဉ်ညိဉ် ဆၢစဲာ်တၢ်ပၢခွဲးယာ်မ့ဒါတၢ်မၤတဖဉ်နှ,ဉ်လီၤ.

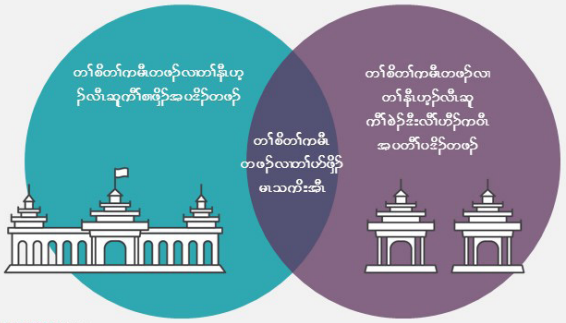

ဖဲ့ဌေးရေးသနုတခါအကျ့်အဂီ၊ လ၊တ၊်သူအီ၊အါကတ၊်

- အစု၊ကတ၊်ပဒိုင်အတ၊်နဲ့ဝိုလီ၊တ၊်ကလု၊်ထဲတမံ၊ဒိ၊လ၊ကိ၊်ဒီတဘုဉ်အဂိ၊်ဒီ၊ တ၊်ဂု၊်အဂု၊အဂ၊ဒအိုင်ဝဲဒဉ်လ၊ကိ၊်စဲဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစုပူ၊နူဉ်လီ၊.
- အိုင်ဝဲဒဉ်ဒီ၊တ၊်ကွဲ၊ဟ်လီ၊ဂ၊်ခိုဉ်ထံ၊တ၊်ဘျ၊သဲစ၊ခိုဉ်သ့ဉ်.
- အိုင်ဝဲဒဉ်ဒီ၊တ၊်နိ၊်၊လီ၊ဘျိုင်ဒိုင်ဒီ၊ကျိုဉ်စ့ဂ့၊်ဝိတ၊်စိတ၊်ကမီ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ပဒိုင်တပတိ၊်ဘဉ်တပတိ၊်အဘာဉ်စ၊နူဉ်လီ၊.
- ဘျိုင်ဒိုင်အိုင်ဝဲခံပတိ၊်,–တပတိ၊်နူဉ်ဒ်ညီနှ၊်အသိ၊မ့၊်ဝဲဒဉ်ခ၊ဉ်စ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ကိ၊်ခိုဒိုင်မ့တမ့၊်ကိ၊်စဲဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ကဂဲ၊လိ၊ဟ်ဖျါထိဉ်ဘဉ်အဝဲသ့ဉ်အကလု၊်ဖဲတ၊်ကွဲ၊ဟ်လီ၊ ထံကိ၊်အဖီလ၊စံဉ်အခါနူဉ်လီ၊.
- သနုတခါအခံ၊အကျ့်အဂီ၊နူဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်လ၊ကဘျ၊ရဲဝဲတ၊်သ ဘံ၊ဉ်ဘဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ပဒိုင်တပတိ၊်ဘဉ်တပတိ၊်အကျါမ့တမ့၊် အဘာဉ်စ၊နူဉ်လီ၊.

ပဒိုင်တပတိ၊်ဘဉ်တပတိ၊်:

- ဖဲ့ဌေးရေးထံကိ၊်တဘုဉ်နူ၊် အိုင်ဝဲဒဉ် အစု၊ကတ၊်လိ၊်ခဉ်သ၊(မ့တမ့၊်) ဖဲ့ဌေးရေးပဒိုဉ်, ဒီ၊ကိ၊်စဲဉ်(မ့တမ့၊်) ကိ၊်ဒိုဉ်ပဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊.
- ဖဲ့ဌေးရေးထံကိ၊်တနိ၊နူဉ်အိုင်ဝဲဒဉ်ဒီ၊လိ၊်ကဒိ၊ ပဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမ့၊်ပဒိုဉ်သ၊ပတိ၊်တပတိ၊်နူဉ်လီ၊.တယ်ကိ၊်တမီ၊ အဒီအတဲ့ဉ်ဒ်အမ့၊် နုံဉ်ဝီလ်ထံကိ၊်–တ၊်စိတ၊်ကမီ၊သ့ဉ်တဖဉ် ဘဉ်တ၊်နိ၊် ဖ၊းလီ၊အီ၊လ၊ပဒိုဉ်အပတိ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အ ဘာဉ်စ၊ ၊ခ်ဖျိုဂ၊်ခိုဉ်ထံ၊တ၊်ဘျ၊သဲစ၊ ခိုဉ်သ့ဉ်နူဉ်လီ၊.

ဖဲ့ဌေးရေးကျိုဉ်စ့ဂ့၊်ဝီသနု စံ၊တ၊်နူ့ဉ်မ့၊်တ၊်ဖ်လဲ့ဉ်

ဖဲ့ဌေးရေးကျိုဉ်စ့ဂ့၊်ဝီနူ့ဉ် အတကျိ၊်လ၊်နူ၊်ဒ်ံ၊ တ၊်ထုံ၊စ့၊လီ၊လိ၊်ခ၊ဉ်သ၊တ၊်စိတ၊် ကမီ၊ဒီ၊မှ၊ဒါတ၊်မ၊တဖဉ်လီ၊.မ့၊်ဝဲ **တ၊်ပ၊ဆု၊ရဲ့ဉ်ကျဲ၊ ကျိုဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတဖဉ်** လ၊ထံကိ၊်ပဒိုဉ်တပတိ၊်ဒီ၊ တပတိ၊်အဘာဉ်စ၊နူ့ဉ်လီ၊.

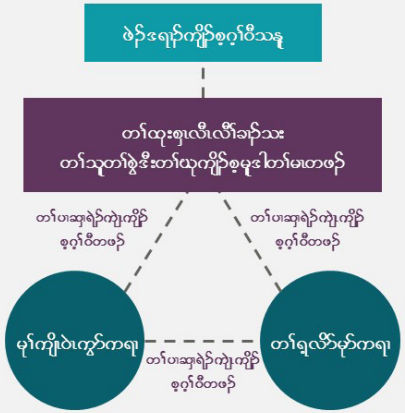

တၢ်ကတိၤလၢပှၤသ့ပှၤဘဉ်ရိၣ်နဉ်ဝဲးထံး

....အါဒဉ်တက့ၢ်ဖဲဉ်ဒရၢ်ရ့ၢ်ထံကိၢ်တဖဉ်နှဉ်လၢ**တၢ်သ့တၢ်စ့ဲတၢ်စိတၢ်ကမီၤ**
လၢပဒိဉ်တပတိၢ်ဘဉ်တပတိၢ်အပူၤလၢကျိဉ်ဒိဉ်ဒီးတၢ်တၢ်ပတၢ်ပြးတၢ်မၤပၢအကဝိၤယူၤန့ဉ်
တဖိဉ်ဃံးဝဲတုၤလိၤတိၤလိၤဘဉ်.ဒ်အညီနၢ်အသိး,ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်နၢ်သါပၢဘဉ်ဝဲ
တၢ်သ့တၢ်ဒ့ဲထိရိၤတၢ်စိတၢ်ကမီၤန့ဉ်လိၤ.လၢတၢ်နှဉ်အယိ,ကိၢ်စၢဖြိုဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်စုးကါဝဲအဝဲသ့ဉ်
တၢ်သ့တၢ်စ့ဲထိရိၤတၢ်စိတၢ်ကမီၤဒီးဟုဉ်လိၤတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤကျိဉ်စ့တဖဉ်ဆုကိၢ်စဲဉ်
လၢအမတၢ်ပၢဟိဉ်ကဝိၤအဂိၢ်မ့ၢ်ဒ်သိးကမၤလၢပဲ့ၤထိဉ်တၢ်ဟ်လိၤဃာ်တၢ်ပညိဉ်တဖဉ်
ဖဲတၢ်မၤတနိၤလၢလိၢ်ဟိဉ်ကဝိၤပဒိဉ်မၤအိဉ်ထိဉ်ဝဲတန့ၢ်ဘဉ်တဖဉ်နှဉ်လိၤ.

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition)*. Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen's University. McGill-Queens University Press. P.100.

ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီစံးတၢ်နှဉ်မ့ၢ်တၢ်ဒ်လဲဉ်

ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီဂ်ၢ်ဘါခိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်

ဒိသ့ဉ်ဂ်ၢ်ထံးဘၣ်
တၢ်ထၢလိၤဆီခိသ့ဉ်ဒီး
တၢ်နီၤဖးထၢခိသ့ဉ်ဂ်ၢ်ထံ
းတဖဉ်

**တၢ်နီၤလီၤကျိဉ်စ့ဟဲနၣ်တ
ၢ်ရဲၣ်တၢ်လၢၣ်ဘၣ်**
ခိသ့ဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနၣ်တဖ
ဉ်ဒီးနှ့ဆဉ်တၢ်အိဉ်ယၢ
ၤကျိဉ်စ့ဟဲနၣ်တ
ဖဉ်

**တၢ်ဖၤဘဉ်လိာ်ဒီးနှ့တၢ်ထၢ
ဒိသ့ဉ်တဖဉ်**
တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သ့ဉ်တ
ဖဉ်ဒီးကျိဉ်စ့တၢ်သ့တၢ်
စ့ဲတဖဉ်

**တၢ်ဆုၤဒီကျိဉ်စ့ဒီးဆၢ်ဆီဉ်ထွဲ
မၤစၢၤကျိဉ်စ့တဖဉ်**
ထိဉ်ယုမၤဘဉ်ဂ်ၢ်တၢ်တုၤ
သိထဲးသိး,ဒီးတၢ်စုးကါဝဲ
ဖဲဉ်ဒရၢ်ဉ်တၢ်သ့တၢ်
စ့ဲစိကမီၤ

တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလိ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ် ဃဲးပျံၤလၢကိ၊်ပံၤယီၤပူၤ

ကိ၊်ပံၤယီၤန္ဆဉ်ဒုးအိဉ်ထိဉ်ဝဲပဒိဉ်တ၊်ပၢတ၊်ပြုးအကျဲလၢ တ၊်ထုးစ့ၤလီၤဝဲလိ၊်ခၢဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ပျံၤ တဆီတဆီဒီးကယီကယီန္ဆဉ်လီၤ.

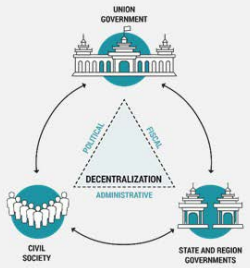

နိဉ်ဝဉ်ခံကၢ်ဂီၤတဖဉ်လၢတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလိ၊်ခၢဉ်သးတ၊်ဖိဉ် ယံးပျံၤ

တ၊်နုးအိဉ်ထိဉ်သဲစးဘျိုဉ်ဒိဉ်

- ကိ၊်စဉ်ဘျိုဉ်ဒိဉ်တဖဉ်
- ဘျိုဉ်ဒိဉ်မုဒါတ၊်မၤတဖဉ်ဒ်အိဉ်ဖျါလၢလံာ်တိၤရဲဉ်လၢ ၂၀၀စနံ့ဉ်လံာ်(၂)အပူၤလၢတ၊်ဘိုဘဉ်အီၤဖဲ ၂၀၁၅နံ့ဉ်

တ၊်ပၢတ၊်ပြုး

- ကိတ်ာ်ခိဉ်ကျ၊်ဒီးကိတ်ာ်ကရၢ
- ပၢပြုးမုဒါတ၊်မၤတဖဉ်ဒ်အိဉ်ဖျါလၢလံာ်တိၤရဲဉ်(၂)အပူၤ, (မ့၊်စ့၊်ကီးခိဉ်တယာ်ကျိုဉ်စ့တ၊်သုတ၊်စ့ဲမုဒါတဖဉ်)
- တ၊်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤနိ၊်ဂ၊်(၅)ပာ်ဖျါထိဉ်ကိ၊်စဉ်ဒီး ကိ၊်ခိဒ်ဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ထၢတ၊်ခိတ၊်သ့ဲအခွဲးအယာ် သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးစ့တ၊်ဟဲနှာ်အကျိ၊အကျဲသ့ဉ်တဖဉ်.

တ၊်စ၊်ညီဉ်ဝိတ့

- ကိ၊်ခိဒ်ဉ်ဒီးကိ၊်စဉ်တ၊်စ၊်ညီဉ်ဝိတ့သ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲလၢ ကိ၊်စၢဖျိုဉ်အဖိလာ်

တ၊်ဆီလီၤတာ်လီၤလီ၊်ကဝီၤပဒိဉ်တအိဉ်ဝဲဒဉ်တဖဉ်.
အခဲအ၊်ကိ၊်ပံၤယီၤအိဉ်ဒီးလီ၊်ကဝီၤတ၊်ပၢတ၊်ဆၢ့ဘဉ်ဆဉ်ဒီး လီ၊်ကဝီၤပဒိဉ်တဆိဉ်ဘဉ်

ကိ၊်ပံၤယီၤထံဖိကိ၊်ကစ၊်ကိ၊်စ၊ဖျိုဉ်အဂ၊်ခိဉ်ထံး တ၊်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်

၂၀၀၈နံ့ဉ်

တ၊်ရဲဉ်လီၤကျဲၤလီၤစရီ	
၁	ကိ၊်စၢဖျိုဉ်ကိ၊်ပဒိဉ်အတ၊်စိတ၊်ကမီၤဒီးမုဒါတ၊်မၤတဖဉ်အစရီဒ်အသနၢ်ဘဉ်ထွဲတဖဉ် ● မ့၊်ကျိ၊ဝဲၤကွာ်အသနၢ် ● ပှၤဂ့၊်ဝိအသနၢ် ● တ၊်ထုးထိဉ်တ၊်ဂ၊်တ၊်ဘါ,လီသဟီဉ်ဒီးစ၊်ထးအသနၢ် ● တ၊်ပၢဆၢ့ရဲဉ်ကျဲၤအသနၢ်(တ၊်ပၢတ၊်ပြုးအကလုာ်အကလုာ်)
၂	ကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခိဒ်ဉ်တဖဉ်တ၊်စိတ၊်ကမီၤဒီးမုဒါတ၊်မၤတဖဉ်အစရီဒ်အသနၢ်ဘဉ်ထွဲတဖဉ် (ဒ်လၢထးအသိး)
၅	ကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခိဒ်ဉ်တဖဉ်တ၊်ခိတ၊်သ့ဲဒီးကျိုဉ်စ့တ၊်ဟဲနှာ်တဖဉ်အစရီ

Source: Intergovernmental Fiscal Relations In Myanmar. 2016. CESD & JICA.

ကြီးပယီးထံဖိကြီးကစ်ကြီးစာဖြင့်အင်္ဂါခြင်ထုံး တာ်ဘျာသဲစးခြင်သ့ဉ်

၂၀၀၈

တာ်ရဲဉ်လီးကျဲးလီးစရီ(၂)ဒီးစရီ(၅)လၢတာ်ဘှီဘဉ်အီးတဖဉ်ဖဲ(၂၀၁၅)

နီဉ်ဝံဉ်ခံကၢ်ဂီးတနီ၊

- တာ်ဟ့ဉ်လီးတာ်ပၢဆ့ၢတာ်ရဲဉ်တာ်ကျဲးတာ်မၤတဖဉ်ယှာ်ဒီးတာ်ထၢတာ်ခိတာ်သ့ဲတဖဉ်
- တာ်နီ၊လီ၊တာ်ခိတာ်သ့ဲဟဲနှာ်ဂံ၊်ထုံးတဖဉ်(ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အခိ,တာ်ကူဉ်လဲမၤကၤအခိ)
- ဒုးအိဉ်ထိဉ်ကျိ၊ကျဲလၢကြီ်စၢဖြင့်အပဒိဉ်မၤတာ်အဖိခိဉ်စ့ဟဲနှာ်လီ၊လၢအဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ဝဲသ့ဉ်သ့ဉ်တဖဉ်.
- ခါဆူမဲာ်ညါသဲစးအသီတဖဉ်အိဉ်ထိဉ်ဝဲသ့ခိဖျိလၢကျိဉ်တာ်ကတိ၊အဖျၢဉ်တရဲဘဉ်ဒီး တနီ၊တာ်စုးကါအီ၊အခိပညိတလီ၊လဲဘဉ်အဖိခိဉ်အိဉ်ဝဲနှဉ်လီ၊.

တာ်ဂဲ၊လီ

အပတၢ် ၁ ကွာ်ဒီ၊သမံသမိ၊လံာ်လၢတာ်ဟ့ဉ်လီ၊ဘဉ်ထွဲဂံ၊်ခိဉ်ထုံ၊တာ်ဘျာသဲစး၊ခိဉ်သ့ဉ်အပူ၊ တာ်ရဲဉ်လီ၊ကျဲ၊လီ၊စရီ(၁),(၂),ဒီ၊(၅)ယှာ်ဒီ၊တာ်ဘှီဘဉ်မၤဂ့၊ထိဉ်ဖဲ ၂၀၁၅နှဉ်

အပတၢ် ၂ **ကရၢ်တာ်တၢဉ်ပီဉ်တၢဉ်ပီ(၁၀)မံ၊နုံ၊**
တာ်ဘှီဘဉ်မၤဂ့၊ထိဉ်ဖဲ ၂၀၁၅နှဉ်နှဉ်
တာ်ဂ့ာ်တာ်ကျိ၊အကၢ်အလဲတဖဉ်ဟ်ယှာ်ကစီ၊ဒီ၊ဓါ.(မ့ၢ်လီ၊),(တမ့ၢ်ဘဉ်), ဘဉ်မနုၤအယိလဲဉ်.

အပတၢ် ၃ **တာ်ပာ်ဖျါထိဉ်က့၊ကရၢ်တာ်တၢဉ်ပီဉ်တဲ့သကိ၊တဖဉ်(၁၀)မံ၊နုံ၊**
ယုထၢထိဉ်ပှၤလၢကဟ်ဖျါထိဉ်တာ်လၢကရၢ်အကျါတဂၤ.

ကိုယ်ပယ်ပူးပေါင်တစ်ပါတစ်ပြေးအတစ်အိုင်သျှင်လီးသး

၂၀၀၈ဂုံခိုင်ထံးတစ်ဘျူသဲစးခိုင်သှင်နှင်သျှင်ထိုင်ဆိလီးနှုံ၀ဲကိုခိုဇိုင်ဒီးကိုစဲခိုင်အဘျိုင်ဇိုင်တဖုင်လၢအဖိးသဲစးနှုင်လီး.ဟ်ပနိုင်နှုံ၀ဲ
ကိုခိုဇိုင်ဒီးကိုစဲခိုင်အပဇိုင်လၢတၢ်ဒုးအိုင်ထိုင်သဲစးမှုဒါတၢ်မၤတဖဉ်,ဒီးဟှင်လိဖ့ၢ်ကီးဝဲကိုခိုဇိုင်ဒီးကိုစဲခိုင်တဖဉ်အခွဲးအယာ်
လၢကထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲဒီးသူစွဲကျိုင်စုဟဲနှာ်တဖဉ်နှင်လီး.

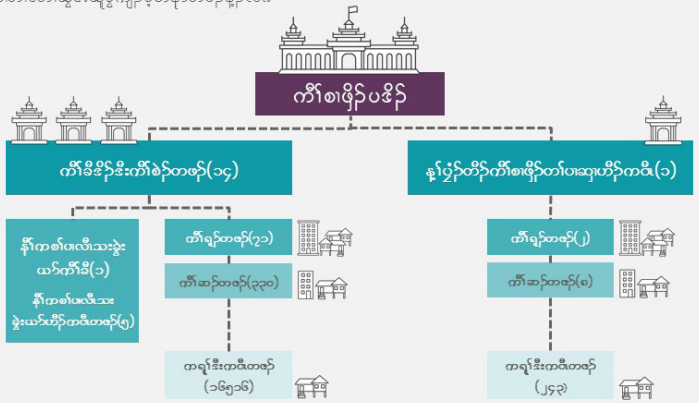

ကိုယ်ပယ်ပူးပေါင်တစ်ပါဆျၢရဲင်ကျၢ်အတစ်အိုင်သျှင်လီးသး

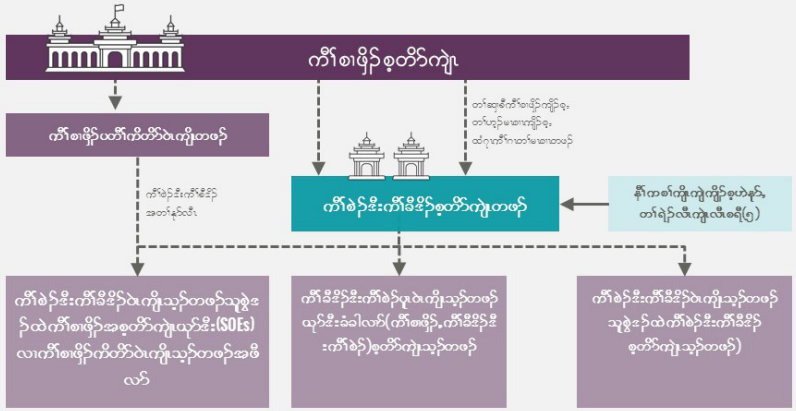

ကြီးပယီးပူးဆာကတြီးခဲအံ့ ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီတၢ်ပၢဆၢ ရဲင်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်

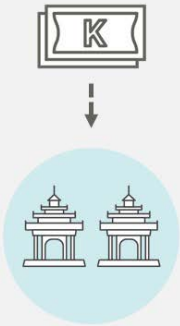

ကြီးခီဒိဉ်ဒီးကြီးစဉ်တဖဉ်နၢ်ကစၢ်ဂၢ်ခီဉ်ထံး ကျိုင်စ့တၢ်ဟဲနာ်

- အါတက့ၢ်တၢ်ဟဲနာ်အိဉ်စၢ
- တၢ်ရဲင်လီ၊ကျဲ၊လီ၊နၢ်ဂၢ်(၅) ဟ်ဖျါထိဉ်တၢ်ထၢအါထိဉ်တၢ်ခိတၢ်သ့ဒုဉ်လီ၊

တၢ်နၢ်၊လီ၊ခိသ့ဒၢ်ဟဲနာ်

- စးထိဉ် ၂၀၁၆–၂၀၁၇တၢ်ရဲင်တၢ်ကျဲ၊အသီသ့ဉ်တဖဉ်
- ၂၀၁၅နံ့ဉ်တၢ်ဘ့ဉ်ကၢ်ဘဉ်ကၢ်ဘဉ်ယးတၢ်ပနၢ်ဉ်တၢ်ကၢဒီး တၢ်ဟဲနာ်ခိသ့ဒၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နဉ်ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခီဒိဉ်ပဒိဉ် သ့ဉ်တဖဉ်ယ့ဝဲအခ့ဲးအိဉ်လီ၊

ကျိုင်စ့တၢ်မၢစၢ၊အကလုာ်ကလုာ်

- နဉ်တၢ်ဆိတလဲကၢ့ၢ်တၢ်အိဉ်သးလၢအပူ၊ကွီဉ်ကျိုင်စ့တၢ် မၢစၢ၊တလၢတပ့ဲ၊ဘဉ်ဆု တၢ်သ့ၢ်တၢ်စ့ဲခိဉ်တယဉ်ကျဲကပီ၊(formula based)လၢဘဉ်တၢ်စးထိဉ်သ့ၢ်အီ၊ဖဲ ၂၀၁၅–၂၀၁၆
- ကျိုင်စ့အခိဉ်တယဉ်လၢတၢ်နၢ်၊လီ၊အီ၊နၢ်ၢ်နၢ်ၢ်နဉ်တၢ်မၢထွဲ အီ၊ကိခဲင်းဝဲဒီးကျိုင်စ့တၢ်မၢစၢ၊ တၢ်ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်နၢ်ၢ်နၢ်ၢ်တအိဉ်ဒ်းဘဉ်

ကြီးပယီးပူးဆာကတြီးခဲအံ့ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီတၢ်ပၢဆၢရဲင်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်

ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီဒီးပနၢ်ဉ်တၢ်ကၢအတၢ်မၢ

- သံးဒါးဂၢ်မၢ်စီသ့ဒီ,ဒီးတၢ်ဘဉ်ဟ့ဉ်စီသ့ဒ်မ့ဒၢသ့ဉ်တဖဉ်
- ကၢ်ဒီနၢ်ဉ်ဒီးကၢ်ဒဲဝဉ်တၢ်ဘ့ၢလီၢ်ဃုအထီး နၢ်သ့ဉ်တဖဉ်
- ကျိုဉ်ရတၢ်ဟဲနၢ်ဉ်အစ်
- တၢ်ဘ့ၢလီၢ်ဃုဒီးတၢ်အဉ်ကၢ်အစ်
- ပနၢ်ခမၢကၢတၢ်မၢအစ်ဒီးခဲးဒီကဟဉ်တၢ်ပံးတၢ်မၢအစ်

မြ့ၢ်ဉ်နၢ်ဉ်စဲဝဉ်လ

- တၢ်မ်ိတၢ်သ့ဒဲဟဲလၢတၢ်ဂ့ၢ်ထိဉ်ပသီထိဉ်ဂ့ၢ်ဒီကနၢ်ရသ့ဉ်တဖဉ်

ဝံစ်ဘီတီဆၢ

- ကြဲးရ့ဟဲလၢတၢ်ရ့ၢကါကျဲဒီးတီးသ့ဉ်တဖဉ်စီမ့ဒ် ကၢ်မဲဉ်ဒီးကၢ်မ်ိဒ်ဉ်အတၢ်ပၢဆုရဲဉ်ကျဲ၊
- တၢ်ထၢတၢ်အစ်လၢသ်လှဉ်ဝံစ်ဘီတီဆုကဲ့မ့ၢ်စ်ဉ်,
  သ နဉ့အစ်လၢစိ်ဉ်ဒီးထံကဲ့ဝံစ်ဘီတီဆု
- တၢ်အစ်ဘဉ်ယးတၢ်သ့ဉ်ထိဉ်ကတ်,တၢ်တ့ဉ်ၢ်ထိဉ်ဒီးတၢ်အံ့ၢ် ထဲ့ကွၢ်လဲ့
- ဝံစ်ဘီတီဆုတၢ်လၢကလံာ်ကျါ

ဘ့ဉ်ဖိဉ်ဓၢညဉ်ဒီးသ့ဉ်ပ့ၢ်

- သ့ဉ်အကလုာ်ကလုာ်အစ်
  ပ့ၢထိဉ်ကွံာ်သ့ဉ်ပဟဉ်ဒီးသ့ဉ်အကိ်ၢလၢတၢ် ဝီယဉ်အီ်သ့ဉ်တဖဉ်
- တၢ်မၢအီ်ဉ်ညဉ်လၢထံကျိထံကွၢ်ပုၢ်အစ်
- တၢ်မ်ိဉ်ညဉ်လၢပီ?လဲ?နံ့ၢအကပၢအစ်

ဟ့ဉ်ခ်ိဉ်ကပံာ်ဒီးထံ

- ဟ့ဉ်စ်ိဉ်ကပံာ်အစ်အသ့ဒ
- ထံစ်ဒီးထံတမၢ်အစ်

စၢထးဒီးဆၢ်ထုးထိဉ်တၢ်ခဲးဖီကဟဉ်

- ဟ့ဉ်လလ်ပ နံ?ဒီးစၢ်ထးအစ်
- ရှဉ် နၢ်သ်ဒီးဂ?သ်ဝံအစ်
- ဒ်သ့ဉ်အစ်

ဟ့ဉ်ခ့ဲဒီးဆၢ်ဟးဆှဉ်ထံဆှဉ်ကၢ်

- ဟ့ဉ်ခ့ဲဒီးတစုံးအဟ့ဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစ်
- တၢ်ဟး ဆဉ်ထ ဆဉ်ကၢ်အစ်

ပ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီ

- ကမ့ၢ်ကွီဒီးတၢ်သ်ိဉ်လီၢ်ကွီအစ်
- ကမ့ၢ်တၢ်ဆါဟ?ဉ်ဒီးတၢ်ဟ?ဉ်ကသ?ဉ်ဃးအစ်
- ဟ?ဉ်ပီ?ဒီးတၢ်သ?ဉ်ထိ?ဉ်အစ်
- ခ့ဲလၢကျ?သ့တဖ?,တၢ်ခ့တၢ်အ?ုတၢ်ကီ?ဃုဃးအစ်

ကွီ?ဘိ?ဉ်

- ကွီ?ပဒ?ဉ်ပ?ပ နိ?ဉ်ယ?ရ?အီ?ဉ်လီ?
- တၢ်ထၢဝဲတၢ်ဟ?ဉ်တၢ်မၢစၢ၊အစ်သ?ဉ်တဖ?

ကၢ်စၢဖ?ဉ်အပဒိ?ဉ်

- ဒ?ၢ်နဉ်တ?စ်သ?ခ့ဲဟဲ နဉ်လၢကၢ်စၢဖ?ဉ်ရပ?ခ?ဉ်

အဂ?ဂၢ

- ကမ့ၢ်ကျိ?ဉ်ရအစ်
- တၢ်မ်ိလၢတၢ်ရုလ?ၢ်စ?ဉ်စ?ဉ်ဒီးအဂ?ဂၢ

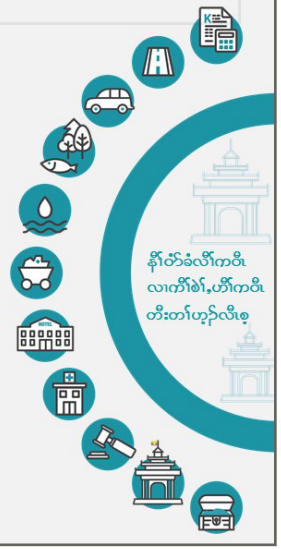

ကြီးပယီးပူးဆာကတြီးခဲအံ့ ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီတၢ်ပၢဆၢ ရဲၵ်ကျဲးသ့ၵ်တဖၵ်

တၢ်ဟ့ၵ်နီၤလီၤခိသ့ကျိုင်စ့

- တၢ်ဟ့ၵ်နီၤလီၤခိသ့ကျိုင်စ့ဘၵ်ယးဒီး ၂၀၁၅ တၢ်ဘီဘၵ်ကၢ်အိၵ်ပဲလ၊ ၂၀၁၈ တၢ်ဘျၢသဲစးခိၵ်သ့ၵ်အပူးဒီးတၢ်ဟဲနၵ်ဒီးဘၵ်ယးဒီး တၢ်မၤပနၵ်တၢ်ကၤခိသ့ကျိုင်စ့နၵ့်လီၤ
- ကြီးခံဒိၵ်ဒီးကြီးစဲၵ်ပဒိၵ် (၂၀၁၆–၂၀၁၇)ခိသ့ကျိုင်စခဲလင်ဒ့မျးကယ၊
  - (တမ့ၢ်ပနၵ်ဟဲနၵ်လီၤဆုကြီးချ)တၢ်မၤပနံၤတၢ်ကၤဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံာ်လီၤဆိခိသ့တၢ်ဟဲနၵ်သ့ၵ်တဖၵ်၁၅ မျးကယ၊
  - လၢကြီးဆဉ်ပူးပၢနီၢ်တဂၤခိသ့တၢ်ဟဲနၵ်(လၢအပူးကွံာ်နီၤလီၤဟ့ၵ်ဒီး DAOs)၅မျးကယ၊
  - လၢကြီးဆဉ်ပူးတၢ်စဲးပနိၵ်ခိသ့(လၢအပူးကွံာ်နီၤလီၤ ဟ့ၵ်ဒီးတၢ်ဂ့ၵ်ထိၵ်ပသီထိၵ်တၢ်မူးတၢ်ရၵ်ကရၢ DAOs) ၂မျးကယ၊
- တၢ်ဟ့ၵ်နီၤလီၤခိသ့ကျိုင်စ့သ့ၵ်တဖၵ်သန့ၢ်ထိၵ်အသးလၢအခိၵ်ထံးခိၵ်ဘိ (မ့တမ့ၢ်)တၢ်လီၤစၢ်အခိထံးခိၵ်ဘိနၵ့်လီၤ

ကြီးပယီးပူးဆာကတြီးခဲအံ့ ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီတၢ်ပၢဆၢ ရဲၵ်ကျဲးသ့ၵ်တဖၵ်

တၢ်ဟ့ၵ်တၢ်ဖးဟီၵ်ကဝီးတၢ်ဂုၤထိၵ်ပသီထိၵ်စ့ပၢ်ဖျၵ်

- ဒုးအိၵ်ထိၵ်တၢ်ကရၢ်ကရိဖဲ ၂၀၁၃–၂၀၁၄
- ဆၢ့ခိထံကြီးပဒိၵ်စ့ခဲလၢ်အဖိခိၵ်ဘမျးကယ၊
- ကြီးဆဉ်တဘ့ၵ်စ့ပယီးအကကွၢ်၁၀၀
  - ပှၢနီၢ်တဂၤအတၢ်ဟဲနၵ်တထဲသိးတ့ၵ်သိးဘၵ်
- တၢ်သ့ၵ်ထိၵ်အဆံးတကလ့ာ်ဒီးတၢ်ဘျၢလီၤကျိုင်စ့ တၢ်ဖံးတၢ်မၤအကြီးအိၵ်ဒီးစ့ပၢ်ဖျၵ်ကိုးနံၵ်ခဲးလၢ လီၢ်ကဝီၤတၢ်ဟ့ၵ်တၢ်ဖးအပတြီၢ်နၵ့်လီၤ
  - (CDF)နၢ့ၵ်ဘၵ်တၢ်ပၢဆၢ့ရဲၵ်ကျဲးအိၤခိဖျိ တၢ်ဒုးအိၵ်ထိၵ်သဲစးဘျိၵ်လ့ၵ်
  - ယုထၢထိၵ်ခိဖျိတၢ်ရဲၵ်လီၤကျဲးလီၤအကျိုးအက ၦ်နၵ့်အိၵ်လၢကြီးဆဉ်အါဘ့ၵ်ကမံးတံးအတၢ် အံးထွဲကွၢ်ထွဲအဖီလာ်နၵ့်လီၤ

ကိုယ်ခိုင်နိုင်းကိုယ်စဉ်တဖက်ကျိုင်စုတ်ဟဲနှင်ကျိုးကျဲသုဉ်တဖက်ပှၤနိုၢ်တဂၤအတၢ်ထိုဉ်ယူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုင်စုနံ့ဉ်

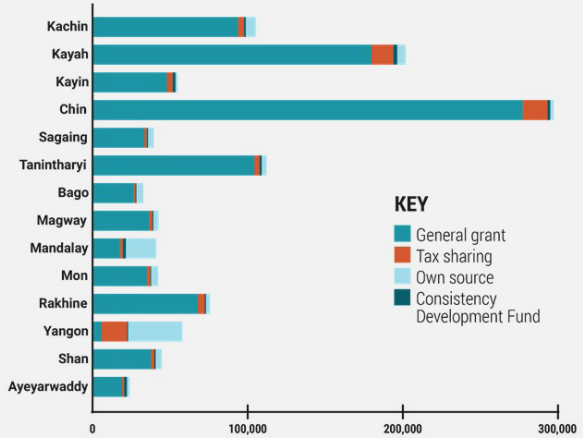

တၢ်ဟှဉ်လီၤမၤစၢၤကျိုဉ်စုလၢကိုၢ်စဖြိုဉ်ဆု ကိုၢ်စဉ်ဒီးကိုၢ်ခိုင်ဒိုဉ်အပဒိုဉ်သုဉ်တဖဉ်အိုဉ်နှဉ် ဟဲဝဲလၢကှၢ်ဂီၤသၢကလုဉ်,– တၢ်ဟှဉ်လီၤ ကျိုဉ်စုတၢ်မၤစၢၤထိုရီၤ, တၢ်နိၤ်လီၤခိသ့ကျိုဉ်စု ဟဲနှဉ်,ဒီးတၢ်ဂုၤထိုဉ်ပသီထိုဉ်အဂီၢ် စုပာ်ဖြိုဉ် သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တၢ်ဆှခီထံကိုၢ်ကျိုဉ်စုလၢလိုၢ်ဇာ်သးပဒိုဉ်နှဉ် တမ့ၢ်ထဲကိုၢ်ပယီၤထံကိုၢ်တဘှဉ်ဓိၤဘဉ်. တၢ်ဟှဉ်လီၤကျိုဉ်စုတၢ်မၤစၢၤထိုရီၤ လၢကိုၢ်စဖြိုဉ် ဆုကိုၢ်စဉ်ဒီးကိုၢ်ခိုင်ဒိုဉ်သုဉ်တဖဉ်နှဉ် မ့ၢ်ဝဲဒဉ် တၢ်ဟှဉ်မၤစၢၤအဒိုဉ်ကတၢ်နှဉ်လီၤ. အဒိုဉ်ကတၢ်ခံခါတခါ နှဉ်တၢ်နိၤ်လီၤခိသ့, လၢအမ့ၢ်ဝဲတၢ်နိၤ်ဟှဉ်လီၤကှၤ ကိုၢ်စဉ်ဒီးကိုၢ်ခိုင်ဒိုဉ်သုဉ်တဖဉ်လၢအထၢနှ၊်ဝဲတၢ်ခိ တၢ်သ့ဲတဖဉ်လၢအဆှထိုဉ်ဝဲဆုကိုၢ်စဖြိုဉ်နှဉ်လီၤ.

Source: MOPF; Renaissance Institute staff estimates

ကိုယ်ခိုင်နိုင်းကိုယ်စဉ်ပူၤတၢ်ဆှၢခီကျိုဉ်စုတၢ်မၤစၢၤအကလုဉ်ကလုဉ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုင်စုနံ့ဉ်

Source: Data from the Budget Department, MOPF

ကိုယ်ခံဒိုင်ဒီးကိုယ်စဉ်ပူးတေါ်နီးဟￍ်ခံသွဲကျိￍ်စￍတေါ်ဟဲနￍ်အတေါ်ထိￍ်ယူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိￍ်စￍနံￍ်

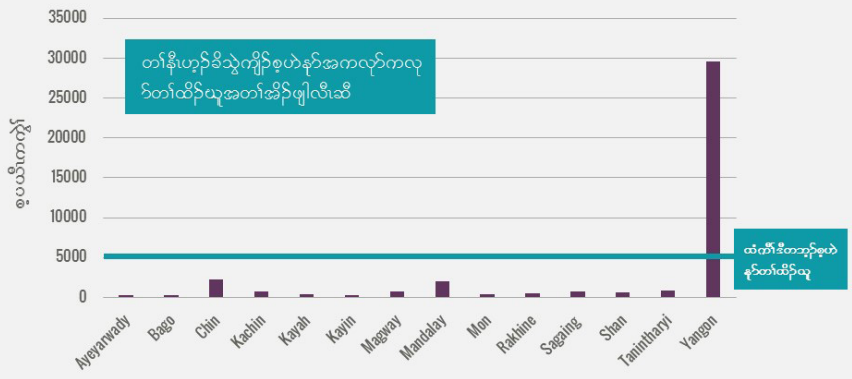

Source: Data from the Budget Department, MOPF

ကိုယ်ခံဒိုင်ဒီးကိုယ်စဉ်တဖￍ်အနီ်ကစ်ကျိￍ်စￍတေါ်ဟဲနￍ်အခံￍ်ထံးခံￍ်ဘိအတေါ်ထိￍ်ယူ

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိￍ်စￍနံￍ်

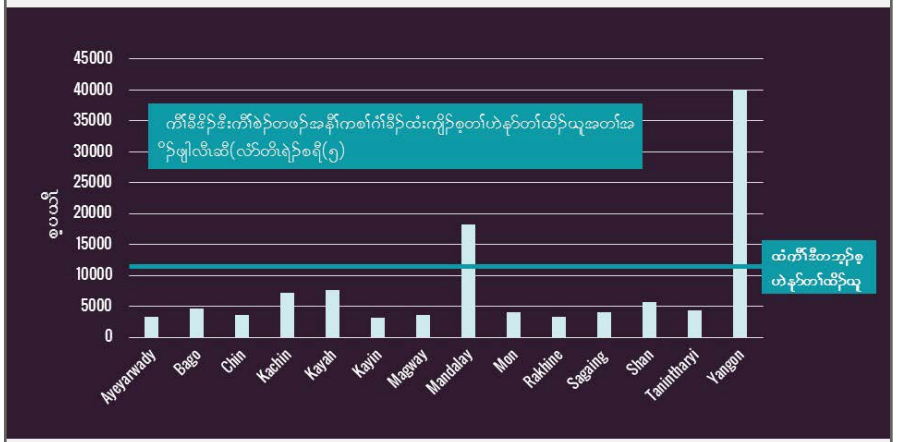

Source: Data from the Budget Department, MOPF

တေ၊စ၊ဖြိုင်ကွ၊ နိုင်ဝံ့ခံ တေ၊ဂ့၊်တေ၊ကျိုး သ့ဉ်တဖဉ်

- ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိုင်စ့ဂ့၊်ဝိမ့၊်တေ၊ပ၊ဆ့ၢ်ရဲ၎်ကျဲ၊ကျိုင်စ့တဖဉ်လ၊ပဒိုဉ်အပတိ၊်ပတိ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အဘာဉ်စ၊နဉ့်လီ၊မ့၊်ဝဲ(ကိ$ဉ်)တခါလ၊ဒုးစဲဘူးဝဲ မ့၊်ကျိ၊ဝဲကွာ်ကရၢဒီးပှၤဂ့၊်ဝိကရၢတဖဉ်နူ့ဉ်လီ၊.
- ဖဲဉ်ဒရၢ်ကျိုင်စ့ဂ့၊်ဝိသနူမ့၊်တေ၊လဲလာ်သးဂ့ၢ်ထိုဉ်ပသီထိုဉ်အကျိ၊အကျဲ တခါလ၊ကီ၊်ပယီ၊ပူ၊နဉ့်လီ၊
- ၂၀၀စသဲစးတေ၊ဘျၢဆိုဉ်သ့ဉ်ဒီးတေ၊ဘ့ီဘဉ်က့၊အီ၊တနီ၊လ၊နံ့ဉ် ၂၀၁၅နဉ့် ဟ်ဖျါအါထိုဉ်ကျိုင်စ့မ့ဒါတေ၊ဖံးတေ၊မ၊အသကျီ၊်လ၊ကိ$ဉ်ခီဒိ$ဉ်ဒီး၊ကီ၊်စဲ$ဉ် တဖဉ်ပူ၊နဉ့်လီ၊
- ကီ၊်ခီဒိ$ဉ်ဒီး၊ကီ၊်စဲ$ဉ်အနီ၊်ကစ၊်ကျိုင်ကျဲလ၊ကျိုင်စ့တေ၊ဟဲနှာ်နဉ့်အါတက့၊် အိ$ဉ်စ့၊ဒိ$ဉ်မ၊နဉ့်လီ၊
- ကီ၊ဒိ$ဉ်ဒီး၊ကီ၊်စဲ၊သ့ဉ်တဖဉ်ကဘာ$ဉ်ဒီ၊သနှ၊်ထိ$ဉ်သ၊လ၊ကီ၊်စဖြိ$ဉ်ပဒိ$ဉ်ဆ့၊ ခီစ့တေ၊်မ၊စ၊နဉ့်လီ၊
- ကီ၊်ခီဒိ$ဉ်ဒီး၊ကီ၊်စဲ$ဉ်ပူ၊ပှၤနီ၊်တဂ၊ကျိုင်စ့တေ၊်မ၊စ၊တေ၊်ဟဲနှာ်အတေ၊်လီ၊ဆီ လာ်သးအိ$ဉ်ဒိ$ဉ်မ၊နဉ့်လီ၊
- မ့၊်ဘဉ်ကွ၊်ကဒါက့၊ဒဲလ၊နဉ့်ကီ၊်စဲ$ဉ်ပူ၊ဒီ၊နှ့၊်ဘဉ်ဝဲပှၤနီ၊်တဂ၊ကျိုင်စ့တေ၊် ဟဲနှာ်ခီဖျိုကျိုင်စ့တေ၊်မ၊စ၊အါနှ့၊်ဒ်း၊ကီ၊်ခီဒိ$ဉ်ပူ၊နဉ့်လီ၊

တေ၊ဂဲ၊လီ

အပတီ၊ ၁ ယုမ၊လီကွ၊်ကဒါက့၊ပှၤနီ၊်တဂ၊ကျိုင်စ့တေ၊်ဟဲနှာ်အတေ၊်ထိ$ဉ်ယူလ၊တေ၊်ရဲ့ပ္ပ၊အီ၊ဖဲ (စလဲ၊)ပူ၊နဉ့်တက့၊်.

အပတီ၊ ၂ **ကရၢ်တေ၊်တ$ဉ်ပိ$ဉ်တဲ့သကိ၊**(၁၀)မံ၊နုံ၊
ကျိုင်စ့တေ၊်ဟဲနှာ်အတေ၊်လီ၊ဆီအယိကဲ့ထိ$ဉ်တေ၊ဂ့၊်ကီ၈ါ.မ့၊်အိ$ဉ်(မ့တမ့၊်) မ့၊်တအိ$ဉ်,ဒီ၊ဘဉ်မနှ၊အယိလဲ$ဉ်.

အပတီ၊ ၃ **ကရၢ်တေ၊်တ်ဖျါ**(၁၀)မံ၊နုံ၊
ယုထ၊ထိ$ဉ်ကရ၊်ခ၊$ဉ်စ၊တဂ၊လ၊ကဖျါထိ$ဉ်တေ၊်.

အဆင့် J

တေထုးစားလီးလီခၢၵ်သးအတၢ်ဖိၵ်ယံးပျုၤ, တၢ်ဆၢခီကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်,ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ဂၢ်ထိၵ်ပသီထိၵ်

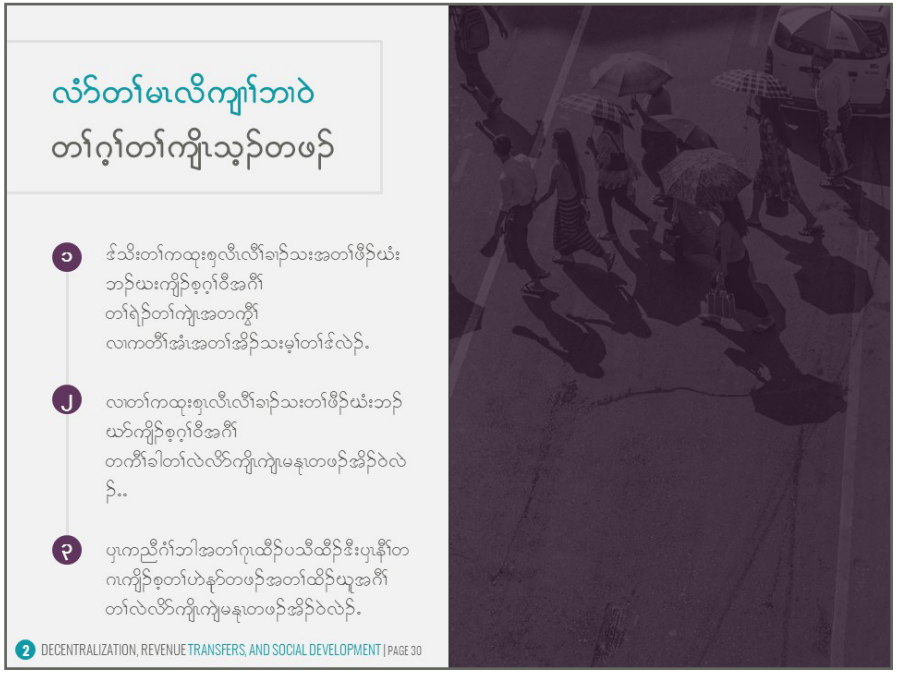

ဝိုင်းသြဇာတဖက်လာ၊ လက်တာ်မၤလိအံၤအပူၤ

တာ်လက်ဘျှဉ်လက်စုၤစုမိ်ပှၢ်–
တာ်ဘျၢလီ၊ကျိဉ်စုလၢတာ်ကဘဉ်သူတာ်ဖိတာ်လံၤလၢတာ်သုအိၤအယှာ်ခိဉ်ဝဲအါနှ့် (၁)နံ့ဉ်အတိ်ပူၤအဒီ,–သိလှဉ်,တာ်ဘှီဘဉ်ကှၢ်တာ်ဖိတာ်လံၤအပှၤအိဉ်ဒီးတာ်ရဲ့ၢ်သဲ ကတိၤလၢတာ်သှဉ်ထိဉ်ဘှီထိဉ်ဒီးကျဲသှဉ်တဖဉ်,တပဉ်ယှာ်ဒီးသုးအတာ်လက်ဘျှဉ် လက်စုဘဉ်.

ခိသွဲ့ကျိဉ်စုတာ်ဟဲနှာ်စုမိ်ပှၢ်–
ဒီးနှ့်ဘဉ်ခိသွဲ့လၢတာ်ဆါတာ်ပှၤတာ်ဖိတာ်လံၤလၢလုၢ်ဒိဉ်ပှၤဒီဉ်,ဒီးနှ့်ဘဉ်ပှၤနိ်ၢ် တဂၤစုဟ်ဖြှဉ်ဒီးဒုးနှ့်ဘဉ်လၢထံဂုၤကိ်ၢ်ဂၤတာ်တိစၢမၤစၢၤနှဉ်လီၤ

တာ်ထုးစုၤလီၤလိ်ၢ်ခၢဉ်သးအတာ်ဖြဉ်ယံး–
မ့ၢ်ဝဲတာ်ဟှဉ်လီ၊တာ်စိတာ်ကမီ၊ဒီးတာ်မၤမှုဒါလၢလိ်ၢ်ခၢဉ်သးပဒိဉ်ဆုစုတိၤဖိလာ်မ့တမ့ၢ် ပဒိဉ်တာ်ကရၢကရိုလၢအိဉ်ဒီးဘာ်သဘျှတဖ့ဉ်တတ်သှဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကမၤဝဲ ကမျၢ်တာ်ဖံးတာ်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တာ်နိုၤဟှဉ်စိကမီ၊ခွဲးယာ်ဒီးမှဒါတာ်ဖံးတာ်မၤလၢတာ်ဖိခိဉ်ဆုတာ်ဖိလာ်
လိ်ၢ်ခၢဉ်သးကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤသှဉ်တဖဉ်ခိဖျိလၢအဟှဉ်လီ၊ကှၢ်မှဒါခွဲးယာ်ဒီးဘာ်ဆ၊ တဲာ်တာ်အစိကမီ၊ဆုဝဲၤဒၤးလၢလာ်တဖဉ်အယိအဝဲသှဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လိ်ၢ်ခၢဉ်သး အက့ၢ်အဂိၤအသိးဒီးကကဲထိဉ်တာ်အိဉ်ဘှုးဘှုးတာ်ၢ်တာ်ဒီး ထံဖိကိ်ၢ်ဖိကမျၢ်သှဉ် တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ဝိုင်းသြဇာတဖက်လာ၊ လက်တာ်မၤလိအံၤအပူၤ

တာ်ဟှဉ်လီၤစုလၢကကဲထိဉ်တာ်တိၤဟတိ်ၢ်တုၤသိး
တာ်ဟှဉ်လီၤစုလၢဖဲဉ်ဧရာ်ဉ်ကိ်ၢ်စၢဖြှဉ်ပဒိဉ်ဆုကိ်ၢ်စဲဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိဉ်သှဉ်တဖဉ်နှဉ်အိဉ်ဝဲ ဒီးတာ်ပညိဉ်လၢကထိဉ်ယုကှၢ်တာ်ဒိုးနှ့်ဘဉ်ကျိဉ်စုတာ်ဟဲနှာ်အတာ်လီၤဆိ်လိ်ၢ်သး သှဉ်တဖဉ်မ့တမ့ၢ်တာ်လက်ဘျှဉ်လက်စုၤလၢတာ်ဟှဉ်လီၤဆီထွဲတာ်ဖံးတာ်မၤ သှဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တာ်ထုးစုၤလီၤလိ်ၢ်ခၢဉ်သးအတာ်ဖြှဉ်ယံးပှၤ်ဘဉ်ယးကျိဉ်စုဂ့ၢ်ဝိ
တာ်ထုးစုၤလီၤလိ်ၢ်ခၢဉ်သးအတာ်ဖြှဉ်ယံးပှၤ်ကျိဉ်စုဂ့ၢ်ဝိနှဉ်ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲကျဲတဘိလ၊ တာ်ရဲ့ၢ်ကျဲ၊ဟှဉ်လီၤကိ်ၢ်စဲဉ်ဒီးကိ်ၢ်ခိဒိဉ်ပဒိဉ်သှဉ်တဖဉ်လၢတာ်သူတာ်စဲ့မှဒါတာ်ဖံး တာ်မၤသှဉ်တဖဉ်ဒီးတာ်ဒိုးနှ့်ဘဉ်ကျိဉ်စုဟဲနှာ်အခိဉ်ထးခိဉ်ဘိသှဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ. ကျိဉ်စုဟဲနှာ်လၢဟိဉ်လာ်တာ်ထုးတာ်တိၤသှဉ်တဖဉ်တနိ်ၤနှ့်လိ်ၢ်ခၢဉ်သး ကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤသှဉ်တဖဉ်ကဟှဉ်လီၤဝဲတာ်ခွဲးတာ်ယာ်ဆုတာ်ဖိလာ်,မ့တမ့ၢ် တာ်ထုးစုၤလီၤတာ်ဖိဉ်ယံးကၢၤယာ်တဖဉ်ဒီးဟှဉ်လီၤဆူလိ်ၢ်ဟိဉ်ကဝီၤပဒိဉ်ယှာ်ဒီး တာ်ရဲ့ၢ်တာ်ကျဲ၊လၢအဝဲသှဉ်အနိ်ၢ်ကစၢ်ကထုးဟာ်လီၤဝဲတာ်တာ်ကျဲ၊, ဒီးတာ်ထိဉ်တယးကျိဉ်စုတာ်တာ်ကျဲ၊,ဟိဉ်ကဝီၤကျိဉ်စုတာ်ဟဲနှာ်,ဒ်နှဉ်အသိး လိ်ၢ်ခၢဉ်သးအတာ်ဆှၤဟှဉ်လီၤစုတဖဉ်ဒီးစုဟံလိဉ်သှဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

ပှၤနိ်ၢ်တဂၤဖိခိဉ်ခိသွဲ့တာ်ဟဲနှာ်
တာ်နိုၤလီၤကျိဉ်စုတာ်ဟဲနှာ်လၢပှၤနိ်ၢ်တဂၤအဖိခိဉ်

တာ်နိုၤလီၤခိသွဲ့ကျိဉ်စုဟဲနှာ်
ခိသွဲ့ကျိဉ်စုလၢကဖဲဉ်ဧရာ်ဉ်ပဒိဉ်ထၢဝဲနှ့်သှဉ်တဖဉ်နှ့ဟှဉ်နိုၤလီၤဆုကိ်ၢ်စဲဉ် ဒီးဟိဉ်ကဝီၤပဒိဉ်အအိဉ်နှဉ်လီၤ

ကြီးခီဒိုင်ဒီးကြီးစဉ်အတက်လက်ဘျဉ်လက်စ္စ၊ဟဲအိုင်အါထီဉ်

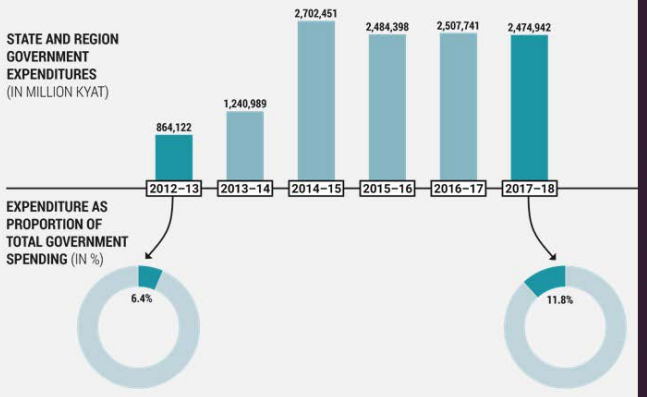

၂၀၁၂–၁၃နဲ့ဉ်နဉ်ကြီးခီဒိုင်ဒီးကြီးစဉ်သ့ဉ်တဖဉ် စးထိဉ်နီ၊ဖးလီ၊စ့လ၊ ကြီ၊စဖြိုင်အအိုင်အဆိကတၢ်နဉ်လီ၊. တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္စသ့ဉ်တဖဉ်တၢ်ပဉ် လီ၊အီ၊စးထိဉ်လၢနုံ့ ၂၀၁၂–၁၃နဉ် စ့၈၆၄,၁၂၂ကကွဲ၊်ကၢ်းဒီး ၂၀၁၇–၁၈ နုံ့ဉ်နဉ်အါထီဉ်ဝဲ စ့ ၂,၄၇၄,၉၄၂ ကကွဲ၊်ကၢ်း,တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္ ခဲလၫ်အပူ၊စးထိဉ်လ၊ဖ.၄ ဖျးက ယၢ၊အါထိဉ်ဆုဝ ၂ဖျးကယၢ၊နဉ်လီ၊.

ကြီ၊ခီဒိုင်ဒီးကြီ၊စဉ်ပဒိုင်သ့ဉ်တဖဉ်သူ တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္စအိုင်ဝဲဖဲ ၅၀,၀၀၀ ကလးကၢ်း /ဟုနီ၊်တ၊ တၢ်ထိဉ်ယူလ၊ ၁၄ကြီ၊ခီဒိုင်ဒီး ကြီ၊စဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ပူ၊နဉ်လီ၊.

ကြီးခီဒိုင်ဒီးကြီ၊စဉ်အတက်လက်ဘျဉ်လက်စ္–တၢ်ထိဉ်သတြီ၊အဖီခိုဉ် အိုင်စ့၊နှ့်ဒ်းထံကြီ၊အဂုက်အဂ၊သ့ဉ်တဖဉ်

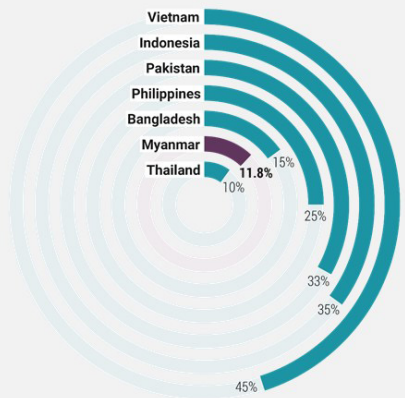

ကြီ၊ခီဒိုင်ဒီးကြီ၊စဉ်အပတၢ်တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္စအိုင်အါထီဉ်, အိုင်ဒီးတၢ်လ၊ထိဉ်ပဲ့၊ထိဉ်ခံခါလၫ်ဒီး၎ပဒိုင်အတၢ်သူတၢ်စ့ဲ လ၊အက၊ကိဉ်သယီလာ်သး,ကြီ၊ခီဒိုင်ဒီးကြီ၊စဉ်ပဒိုင်သ့ဉ်တဖဉ် သ့ဉ်ထိဉ်ကမ့ျ၊်အတၢ်မိုဉ်နှ့်သးလိနှ့်အါထိဉ်နဉ်လီ၊.

တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္စအိုင်အါထိဉ်ဇဉ်လဲဉ်ဂ့၊,လ၊ကြီ၊ခီဒိုင်ဒီး ကြီ၊စဉ်အပတၢ်တၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္စလီ၊စ့၊လီ၊ဝဲမ့ှ်ထိဉ်သ

တြီ၊ဒီ၊ပဒိုင်ဒီတ၊ခါအတၢ်လၫ်ဘျဉ်လက်စ္ဟ်ဖြိုဉ်ခဲလၫ်နဉ်လီ၊.

ကြီ၊ပဒိုင်နီ၊လီ၊တၢ်လၫ်ဘျဉ်လ်စ္ဆုကြီ၊ခီဒိုင်ဒီးကြီ၊စဉ်သ့ဉ် တဖဉ်အအိုင်နဉ်စ့၊နှ့်ဒ်းထံကြီ၊အဂုက်အဂ၊အိုင်လ၊ကြီ၊အ့ရ၊ ပူ၊သ့ဉ်တဖဉ်နဉ်လီ၊

Source: Adapted from Minoletti 2016; International figures (2009) taken from Dickenson-Jones, De, and Smurra 2015, 44; Myanmar figure (2017/18) from Union Citizen's Budget and MOPF data.

တင်ဟင်လီးမူဒါတင်လက်ဘူဂ်လက်စ့်တနီးလ၊လီ်ကဝီးပဒိဉ်အဂ့်အဂ၊လ၊ကီ်အ့ရှါပူး

နံဉ်ဝိလ်ဟိဉ်ကဝီးနိ်ကစ်တင်ပ၊ဆု၊လီ၊သးသဲစး (၁၉၉၉)	ဘ့ကလါ:ဒုးရ်ကီ်စဖြဉ်ပါရီ ရှဉ်သဲစး(၂၀၀၉)	ကၫ်ရ့ါလါလ၊အံဉ်ဒ်ယဉ်ကီ် စဲဉ်လီ်ကဝီးပဒိဉ် သဲစး(၁၉၉၄)	ခဉ်ဘီ:ဒ်ဉ်ယဉ်ခီမြှုဉ်စ်ဒီ:ဆဉ်ခဉ်သဲစးတင်ပဆု၊ရ၊်ကျွ(၂၀၀၁)
သဝီအတ်ဂု၊ထိဉ်ပသီထိဉ် ကမ်းတံ၁် (ကမျှာ်နိ်ဂ်ါတ်ထိဉ်ယု ၁၀,၀၀၀)	ကီ်စဖြဉ်ပါရီရှဉ် (ကမျှာ်နိ်ဂ်ါတ်ထိဉ်ယု ၂၇,၀၀၀)	ကရ့ဉ်ပဉ်စ္ဉဉ်ယ်သုဉ်တပဉ် (ကမျှာ်နိ်ဂ်ါတ်ထိဉ်ယု ၂၅,၀၀၀)	ခီမြှုဉ်စ် (ကမျှာ်နိ်ဂ်ါတ်ထိဉ်ယု ၂၅,၀၀၀)
• ထံအီ • ဂ်ါနီဉ်ထံးတာ်သိဉ်လိတ်ပီးတာ်လီ • ဂ်ါနီဉ်ထံးဆူဉ်ဒူတ်ပီးတာ်လီ • ဒုသဝီကျဲမ့ှ်သုဉ်တပဉ် • ဒုသဝီထံဘီကျိ၊	• ဒုသဝီကျဲမ့ှ်,ဟီဉ်နိဉ်လ်ထံဘီကျိ၊သုဉ်တပဉ် • ထံကမ့ှ,တ်ထုးထိဉ်ထံစ:,ထံ:ဒီ:ထံကမါ • ထံတမၫ်ဒီ:ထံဘီကျိ၊တ်မ၊ • ကျဲမ့ှဉ်ဒု	• ဂ်ါနီဉ်ထံးကတီ,ဆိ:ကို,ဂ်ါနီဉ်ထံးကို,ဂ်ါနီဉ်ထံးတီ,တလ၊ကို • တ်ဟုဉ်ကသံဉ်ဒ:ဒီ:တ်ဆါ ဟံဉ် • တ်နီ,လီ,ထံလၫ်ခိဉ်ဒုသဝီ • တ်ရ:ကွ်ာ်တ်ကမုံ:အကျိ၊အကျဲ • ကမ့ှ်အဂ်ီတ်ဟ:လီ်ဒီ:တ်လ့ှ်ထံလီ်သုဉ်တပဉ် • မ့ှ်ဆါဓီတ်အံ:ထွဲ:ကွ်ထွဲ:ထဲ:လီ်	• ဒုသဝီကျဲဒီ:တိ,သုဉ်တပဉ် • ဒုသဝီထံတ်ပီ:တ်လီ • ဒုသဝီထံဘီကျိ၊ • ဂ်ါနီဉ်ထံ:ကို်တ်ပီ:တ်လီ • ဂ်ါနီဉ်ထံ:ဆူဉ်ဒူတ်ပီ:တ်လီ

Avg. pop. = average population

တ်သူစ့ဲတ်စ့ဲစ့ုမိ်ပှ်
ဒ်ကီ်စဲဉ်ဒီ:ကီ်ခီဒ်ဉ်
တ်နီ,လီ,ကျိဉ်စ့ုခဲလၫ်ဟ်ဖ့ှ်ဉ်

ပ၀၁၆–ပ၀၁၇ကျိဉ်စ့ုနံ်ဉ်

တ်ကွ်ာ်ဆိကမိ်တ်လီ,ဆိလ၊ကီ်စဲဉ်ဒီ:ကီ်ခီဒ်ဉ်(၄၀ မျိ:ကယ၊လၫ်တလ၊ကီ်စဲဉ်ဒီ:၇၀ မျိ:ကယ၊လၫ်ကယါကီ်စဲဉ်)

ကျိဉ်စ့ုမိ်ပှ်တ်သူတ်စ့ဲဟဲ့အါထိဉ်အဖီခ်ဉ်တ်နီ,လီ,ကီ်စဲဉ်ဒီ:ကီ်ခီဒ်ဉ်တ်နီ,လီ,ကျိဉ်စ့ုခဲလၫ်ဟ်ဖ့ှ်ဉ်(၃၆ မျိ:ကယ၊ဖဲ့ ၂၀၁၃–၁၄ဘူ:ထိဉ်လၫ၅၅မျိ:ကယ၊ဖဲ့ ၂၀၁၆–၂၀၁၇)

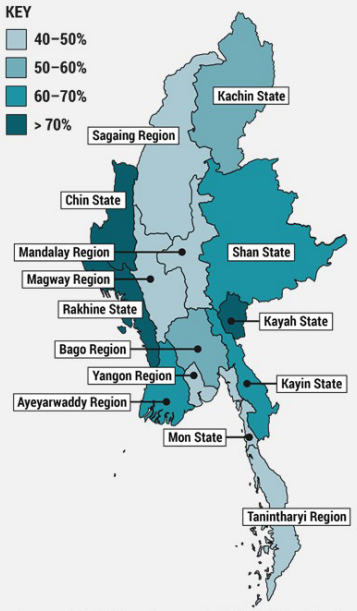

Source: MOPF; Renaissance Institute staff estimates

ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်ပင်အတေ်သူတေ်စွဲအတေ်လီးဆီအိုင်အါထိုင်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုဉ်စ့နံ့ဉ်

တေ်နိုးလီးကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်အတေ်သူတေ်စွဲခီဖျိုကိတ်ာ်ဝဲးကျိုးဒ်စ့ခဲလာ်ဟ်ဖြိုဉ်

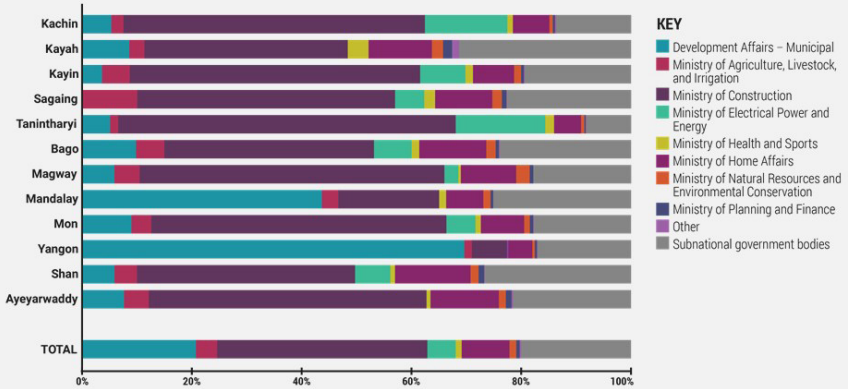

ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်ပင်အတေ်သူတေ်စွဲအတေ်လီးဆီအိုင်အါထိုင်

- တေ်တ့ထိုင်ဘိုထိုင်ကိတ်ာ်ဝဲးကျိုးလၢတေ်ထိုင်ယူနိုးလီးနှ်အီးတေ်သူတေ်စွဲ,လီးဆီဒဉ်တေ်လၢတေ်တ့ထိုင်ကျဲမှ်ကျဲဘိမ်ိ်ပှ်(ကျဲမှ်ဖးထိ)ဒီးထိုးသ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ိ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိုဉ်စ့နံ့ဉ်နှ်ဉ်အလီးလၢအိုဉ်ဝဲဒဉ်ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်အတေ်သူတေ်စွဲခဲလာ်ဟ်ဖြိုဉ်(၅၄)မျးကယၢဒီးဖဲ၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုဉ်စ့နံ့ဉ်နှ်ဉ်လီးစ့ၢလီးဝဲဒဉ်တ့ၢလၢ(၃၈)မျးကယၢနှ်ဉ်လီး.
- မျးကယၢလီးစ့ၢလီးဝဲဒဉ်အဖိခ်ိုဉ်ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်အပဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ယုထဲဉ်ဟ်ပနီ့ဉ်ကှ,တေ်သူတေ်စွဲလၢတေ်ဂ့ၢ်အကလုာ်အသီသ့ဉ်တဖဉ်နှ်ဉ်လီး.တေ်နိုးလီးလီဂ်ၢ်ဘါတေ်သူတေ်စွဲလၢကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်သ့ဉ်တဖဉ်အပတ်ိ်နှ်ဉ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိုဉ်စ့နံ့ဉ်တအိုဉ်ဒဉ်နိ်တမံၤ(၀)ဘဉ်ဒီးဖဲ၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိုဉ်စ့နံ့ဉ်ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်(၁၂)ဘုဉ်အပူၢ်အါထိုဉ်ဝဲဒဉ်(၅)မျးကယၢဒီးမ့ှ်တနီ့သရုံဉ်ကြီးခြင်ဝင်အိုဉ်အါထိုဉ်ဝဲဒဉ်တ့ၢ(၁၆)မျးကယၢနှ်ဉ်လီး.
- အါတက့ၢ်တေ်သူတေ်စွဲအံၤကြီးစဉ်ဒီးကြီးခြင်ဝင်အပဒိုဉ်ဝဲၤဒၢးသ့ဉ်တဖဉ်ထုးဟ်လီးဝဲစ့တိကျ့ၢ(ဘးကဲ့ၤ)ဒီးလၢတေ်ကမၤဂ့ၢ်ထိုဉ်ကျိုးကဲ့လၢတေ်နိုးလီးကမျၢ်တေ်အိုဉ်ယၢ၊သ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ိ်ဟ့ဉ်ကှ,ဉ်ဟ့ဉ်ဖးသ့ဝဲဒဉ်နှ်ဉ်လီး..

တၢ်ဟှၢ်လီၤမၤစၢၤကျိၢ်စ့မ့တမ့ၢ်
နီၢ်ကစၢ်ကျိၤကျဲကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်သ့ၢ်တဖၢ်(စ့ပယီၤအကကွၢ်တဖၢ်)

- တၢ်ဟှၢ်လီၤမၤစၢၤကျိၢ်စ့လၢကၢီၢ်စၢဖြိၢ်ဆုကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်အပဒိၢ်သ့ၢ်တဖၢ်အိၢ်နၢ်ဟဲဝဲလၢကၢ်ဂီၤသၢမံၤ,– **တၢ်ဟှၢ်လီၤကျိၢ်စ့တၢ်မၤစၢၤထိရီၤ,တၢ်နီၤလီၤခိသွဲကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်,ဒီးတၢ်ဂုၤထိၢ်ပသီထိၢ်အဂီၢ်စ့ဟ်ဖြိၢ်သ့ၢ်တဖ့ၢ်နၢ်လီၤ.**
- တၢ်ဟှၢ်လီၤကျိၢ်စ့တၢ်မၤစၢၤထိရီၤလၢကၢီၢ်စၢဖြိၢ်ဆုကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်သ့ၢ်တဖၢ်နၢ်မ့ၢ်ဝဲဇၢ်တၢ်ဟှၢ်မၤစၢၤအဒိၢ်ကတၢ်နၢ်လီၤ.
- စးထိၢ်လၢ၂၀၁၂–၂၀၁၃တုၤလီၤလၢ၂၀၁၇–၂၀၁စနံၢ်နၢ်ကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်အပဒိၢ်ကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်သ့ၢ်တဖၢ်အလၢခဲလၢ်ဟ်ဖြိၢ်အါထိၢ်ဝဲတုၤလၢ၂၇၃%(ဘူးထိၢ်လၢသၢၤပုတပူ)နၢ်လီၤ.ဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁စနၢ်တၢ်ကျဲၤဒုးအိၢ်ထိၢ်တၢ်ဟှၢ်လီၤကျိၢ်စ့တၢ်မၤစၢၤထိရီ(၆၉)%,ဖဲတၢ်ထိၢ်သတြီၤအီၤဒီးကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်အပဒိၢ်ကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်လၢထံကၢီၢ်ဒီတဘ့ၢ်အတၢ်ဟ်ဖြိၢ်ခဲလၢ်နၢ်လီၤ.
- နီၢ်ကစၢ်ကျိၤကျဲကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်ဇ်အမ့ၢ်ကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်အပဒိၢ်ကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်အတၢ်ထိၢ်ယူအဖိခ်ၢ်စ့ၤလီၤဝဲဇၢ်တဆီတဆီနၢ်လီၤ.အဒိ, ကညီကၢီၢ်စဲၢ်ပုၤနီၢ်ကစၢ်ကျိၤကျဲကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်နၢ်ဖဲ၂၀၁၃–၂၀၁၄ကျိၢ်စ့နံၢ်ဘူးထိၢ်လၢကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်ခဲလၢ်အတၢ်ဟ်ဖြိၢ်၆၀% ဒီးဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁စကျိၢ်စ့နံၢ်နၢ်အိၢ်ကၢ်ဝဲ၄.၈%နၢ်လီၤ.
- မ့ၢ်ကွၢ်ကၢ်တၢ်အိၢ်သးဝးဝးဒီးကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်အပဒိၢ်သ့ၢ်တဖၢ်နၢ်ဖဲအပူၤကွၢ်ယၢ်နံၢ်အတၢ်ပူၤအဝဲသ့ၢ်နီၢ်ကစၢ်ကျိၤကျဲကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်သ့ၢ်တဖၢ်တအါထိၢ်ဝဲဇၢ်ဘၢ်နၢ်လီၤ.အဝဲခံၤကၢီၢ်စဲၢ်ဒီးကၢီၢ်ခိဒိၢ်သ့ၢ်တဖၢ်နၢ်ဇ်သီးအကျိၢ်စ့တၢ်ဟဲနၢ်ကအိၢ်အါထိၢ်အဂၢ်တၢ်ကဘၢ်ဟှၢ်ဂ်ၢ်ဟှၢ်ဘါဒီးဟှၢ်ကနၤဆိၢ်ထွဲအါထိၢ်အဝဲသ့ၢ်လၢလၢပဲ့ၤပဲ့ၤဖါနၢ်တၢ်သံကွၢ်သ့ၢ်တဖၢ်အိၢ်ထိၢ်ဝဲဇၢ်နၢ်လီၤ.

ကမ္ၢၢ်ကရၢ(မ့ၢ့ၢ်နံၢ်စံၢ်ပဲၢ်)ဒီးခ့ၢ်တၢ်ဂုၤထိၢ်ပသီထိၢ်ကမံးတံာ်
တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲ

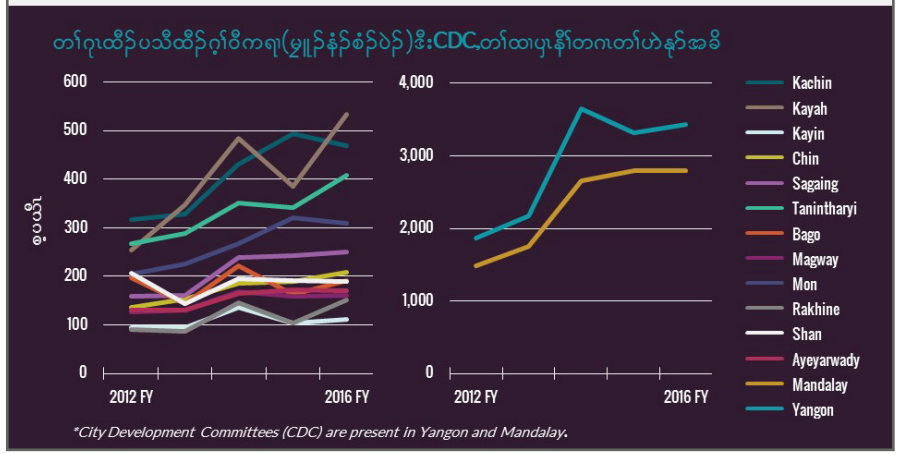

တၢ်ထၢဝဲတၢ်ခိတၢ်သွဲဘဉ်ထွဲတၢ်ဖိတၢ်လံၤတခါဘဉ်တခါ

ကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်သုဉ်တဖဉ်ခဲလၢ်

ကိၢ်စဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်အပူၤတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲ(ပှၤနီၢ်တဂၤတၢ်ဟဲနှဉ်–၂၀၁၆–၂၀၁၇နံ့ဉ်)

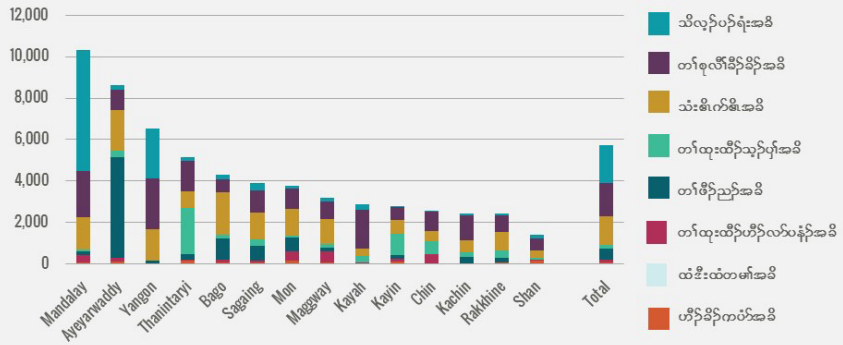

Source: Ministry of Planning and Finance and RI staff estimates

ကိၢ်ဆဉ်တၢ်ဂုၢ်ထိဉ်ပသီထိဉ်တၢ်ပနီဉ်အတၢ်ထိဉ်ဖွး

တၢ်ထိဉ်ဖွးကိၢ်ခီဒိဉ်ဒီးကိၢ်စဉ်တၢ်ဂုၢ်ထိဉ်ပသီထိဉ်

- တၢ်ထိဉ်ဖွးကိၢ်ဆဉ်အတၢ်ဂုၢ်ထိဉ်ပသီထိဉ်အတၢ်ပနီဉ်အဒီးသန့ၢ်ထိဉ်သးလၢပှၤကညီဂၢ်ဘါတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကျိၤ,တၢ်ဟံန့ၢ်ဆီၤလၢဖးဖိမုၢ်စရိဖဲ(၂၀၁၄)နံ့ဉ်.
- တၢ်ဟ်ဖိုဉ်ယှာ်ဝဲတၢ်ပနီၢ်အတၢ်ထိဉ်ဖွးလၢပှၤကညီအတၢ်အိဉ်မုအတီၤပတိၢ်,တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ,ဒီးတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သှနဉ်လီၤ,ဟီဉ်ခိဉ်ဂီၤလၢစုထွဲတကပၤဟ်ဖျါထိဉ်ကိၢ်ဆဉ်အတီၤပတိၢ်တဖဉ်ဖဲကိၢ်ပယီၤပူၤဒီးသန့ၢ်ထိဉ်သးလၢတၢ်ထိဉ်ဖွးကိၢ်ဆဉ်ပှၤကညီဂၢ်ဘါအတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတၢ်ပနီဉ်နဉ်လီၤ

ပှၤကညီဂၢ်ဘါတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတၢ်လီၤဆီလၢကိၢ်ပယီၤအကိၢ်ဆဉ်ပူၤသှဉ်တဖဉ်

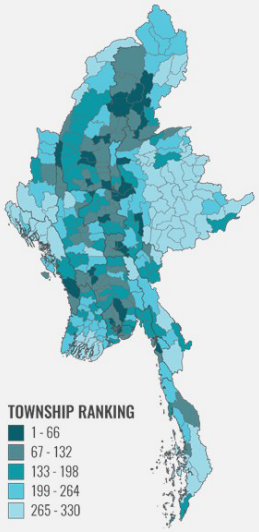

ပြုနိုင်တဂေကျင့်စဉ်တပ်ဟဲနှင်းဒီးတပ်ဂုတ်ထိုင်ပသီထိုင်အတပ်လီးဆီလိုသးသ့ဉ်တဖဉ်

"တပ်ဒုးနဲဉ်တပ်အိုင်မုအတီးပတိ"

တပ်ဟ်ဖြိုင်ဟ်ဉ်ကျဉ်ထီထာတပ်အိုင်သးနိုဉ်ထိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်စ်အမ့ှ်တပ်ဒီးနှ်ဘဉ်ထံကဆ့ီးဒီးမ့ှ်ဒသ့ီ, ဒီးဟ်ဉ်ဖိယီဖိပၢဘဉ်တပ်ဖိတပ်လံၤသ့ဉ်တဖဉ် လၢဟ်ယှာ်ဒီးကလံၤဒၢမ့ှတမ့ှ် လ့ဉ်ယ်ပိုးလီသ့ဉ်တဖဉ်နှ်ဉ်လီ.

ပြုနိုင်တဂေကျင့်စဉ်တပ်ဟဲနှင်းဒီး တပ်ဂုထိုင်ပသီထိုင်တပ်လီးဆီလိုသးသ့ဉ်တဖဉ်

ကိ်ုစဲဉ်ဒီးကိ်ုခီဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ပူၤပှၢနိုင်တဂေကျင့်စဉ်တပ်ဟဲနှင်အတပ်လီးဆီအိုဉ်ဖျိုဖျိုဖျါဖျါနှ်ဉ်လီ.

ပှၢနိုင်တဂေကျင့်စဉ်တပ်ဟဲနှင်အဖီခိုဉ်တပ်နိုၤဖးအနှ်ဉ်အဆၢလီၤတပ်ၢ်လီၤဆဲးလၢထီဒါကိ်ုစဲဉ်တဘ့ဉ်ဒီးတဘ့ဉ်တအိုဉ်ဖျါဝဲဘဉ်.

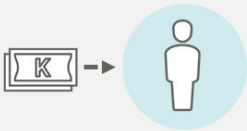

ဒ်နှ်ဉ်အသိးကိ်ုစဲဉ်ဒီးကိ်ုခီဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤတပ်ဂုထိုင်ပသီထိုင်အပတိ်ုအတပ်လီးဆီအိုဉ်ဝဲနှ်ဉ်လီ.

ပှၢနိုင်တဂေကျင့်စဉ်တပ်ဟဲနှင်တဒိဘဉ်ဒီးတခီဆၢမၤလၢဗဲၤထိုဉ်တပ်ဂုၤထိုဉ်ပသီထိုဉ်အတပ်လိုဉ်ဘဉ်လၢကိ်ုစဲဉ်ဒီးကိ်ုခီဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူၤဘဉ်.

တ၊်သမံသမိုးတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ယံးပျံၤကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိသနၢ

- တ၊်သ့ဉ်ထိဉ်ဆီလီၤက့ၤကိ၊်ပယီၤပဒိဉ်အတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျွၤ သနၢနှဉ်အခိပညိအိဉ်ဖျါလၢ**တ၊်နိုၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမ့ၢဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆုတ၊်ဖိလာ်အါနှ၊်ဒံး တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးဘာ၊်ဖိဉ်ယံးနှဉ်လီၤ.**
- တ၊်နိုၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမ့ၢဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆုတ၊်ဖိလာ်နှဉ်တ၊်ထံဉ်နှဉ်အီၤသ့လၢ အမ့၊်ကဲ့အဆိကတ၊်တခါလၢ လဲဝဲဆုကဲ့ကပိၤအဘဉ်နှဉ်လီၤ.
- သနာ်က့,တ၊်ကဒုးလဲၤတရုံးဝဲတ၊်ဒုဉ်ကိၤတ၊်ဖံးတ၊်မၤ အကျိၤအကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢကမၤဂၢ်ကျၢ်ထိဉ်တ၊်ဆၢ တဲာ်တ၊်ပၢအစိကမီၤလၢတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးတ၊်ဖိဉ်ယံးသနၢပျုမ့၊်တအိဉ်ဘဉ်ဒီးဆ၊်မၤအရဲဉ်အကျဲၤအံၤဟးဂီၤဝဲသ့,ဒီးအဂၤတမံၤပစီးလၢအမ့၊်ဝဲတ၊်နိုၤလီၤတ၊်စိတ၊်ကမီၤနှဉ်လီၤ.

တ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ယံး

မ့၊်ဝဲတ၊်ဟ့ဉ်လီၤတ၊်စိတ၊်ကမီၤဒီးတ၊်မၤမ့ၢဒါလၢ လီ၊်ခၢဉ်သးပဒိဉ်ဆုစုတီၤဖိလာ်မ့တမ့၊်ပဒိဉ်တ၊်ကရၢကရ၊် လၢအိဉ်ဒီးတ၊်သဘ့ၣ်တဖ့ဉ်တတ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကမၤဝဲ ကမ့ၢ်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်နိုၤဟ့ဉ်စိကမီၤခွဲးယာ်ဒီးမ့ၢဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢတ၊်ဖိခိဉ်ဆုတ၊်ဖိလာ်

လီ၊်ခၢဉ်သးကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်ခ်ဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤက့ၤ မ့ၢဒါခွဲးယာ်ဒီးတ၊်ဆၢတဲာ်တ၊်အစိကမီၤဆုဝဲၤစားလၢလာ်တဖဉ်အယိအဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ဒ်လီ၊် ခၢဉ်သးအက့၊်အဂီၤအသိးဒီးကကဲထိဉ်တ၊်အိဉ်ဘှုးဘှုးတ၊်တ၊်ဒီးထံဖိကိ၊်ဖိကမ့ၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊်သမံသမိုးတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ်သးအတ၊်ဖိဉ်ယံးပျံၤကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝိသနၢ

- ဝဲၤကျိၤတဖဉ်,ဒီးပဒိဉ်အမ့၊်ကျိၤဝဲၤကွာ်တ၊်ဖံးတ၊်မၤတဖဉ်လၢအခၢဉ်စးဝဲကိ၊်စၢဖျိဉ် အပတိ၊်ကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤအကရၢတဖဉ်ဖဲကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခိဒိဉ်အပူၤသနာ်က့ကိ၊်စဉ်ဒီး ကိ၊်ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ဘဉ်ဒီးသန့ၢထိဉ်ဒံးဒဉ်အသးလၢကိ၊်စၢဖျိဉ်တ၊်ဟဲနာ်ခ်ိဉ်သ့ဉ် တဖဉ်လၢတ၊်ဆၢဟ့ဉ်လီၤအီၤအဖိခ်ိဉ်နှဉ်လီၤ.(တ၊်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်ဂ့၊်ဝိကရၢ,ဒီးတ၊် ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်ဂ့၊်ဝိဝဲၤကျိၤတပဉ်ယာ်ဝဲဖဲအံၤဘဉ်)
- တ၊်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်ဂ့၊်ဝိကရၢတဖဉ်မ့၊်နိုဉ်ဝံဉ်ခံအဒိအတဲာ်လၢတ၊်ထုးစ့ၤလီၤလီ၊်ခၢဉ် သးဖိဉ်ယ့ၤပဒိဉ်တ၊်ပၢတ၊်ပြုးအက့၊်အဂီၤတခါအဂီ၊်နှဉ်လီၤ.အဝဲသ့ဉ်ထဖ့ိဉ်ဝဲအနိဉ် ကစ၊်ကျိဉ်စ့တ၊်ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်ဒီးသူဒ့ဲဝဲအနိ၊်ကစ၊်စ့တိာ်ကဲ့ၤဒ်ဟိဉ်ကဝီၤတ၊်လိဉ် ဘဉ်အဖိခ်ိဉ်(လၢအမ့၊်ခ့ၢ်ပူၤဝ့ဂ်ပူၤတ၊်ဖံးတ၊်မၤလၢအထိ၎ဝဲတ၊်အိဉ်ဆ့ဉ်အိဉ်ခ့ၣ်ဒီး တ၊်ကူဉ်ဘဉ်ကူဉ်သ့တဖဉ်).အဝဲသ့ဉ်အ့ဉ်ကီၤယာ်ဝဲ ကိ၊်စဉ်ဒီးကိ၊်ခိဒိဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- မ့၊်ဘဉ်ကွ၊်တ၊်ခဲလာ်ဝးဝးနှဉ်,"ပှၤဂ့၊်ဝိကရၢ"နှဉ်အါတက့၊်အိဉ်ဒံးဒဉ်လၢကိ၊်ပဒိဉ် အတ၊်ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျွၤအပူၤနှဉ်လီၤ.

တၢ်စၢဖြိၵ်ကၢ်
နိၵ်ဝံၵ်ခံ
တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ
သ့ၵ်တဖၵ်

- ကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်အတၢ်သုတၢ်စွဲဟဲအါထိၵ်ခိဖျိလ၊ကၢ်စၢဖြိၵ်အပ ဒိၵ်အတၢ်ဟ့ၵ်လီ၊ကျိၵ်စ့အယိန့ၵ်လီ၊
- တၢ်သ့စွဲစ့မ်ၢ်ပှၢ်ကၢ်လိၵ်အါထိၵ်ဝဲဒ်တၢ်နီၤလီ၊ကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိဒိၵ်တဖၵ်အတၢ် လၵ်ဘ့ၵ်လၵ်စ့၊တခါ,အတၢ်လီ၊ဆိအိၵ်အါထိၵ်ဝဲခိဖျိလ၊တၢ်ထိၵ်တယး ယာ်အီ၊တၢ်လီ၊အဖိခိၵ်နၵ်လီ၊(အဒိ–ကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိဒိၵ်အပဒိၵ်သ့ၵ်တဖၵ်, တၢ်သ့ၵ်ထိၵ်ဘ့ိထိၵ်,မ့ၵ်ဒၢ,နၢ်ဆၢ,ၵ်တၢ်အိၵ်ယၢ၊,ဒီးတၢ်ကဟ့ကယာ်ရ့ဝ့်)။
- တၢ်သ့ၵ်ထိၵ်ဆိလီ၊ကၢ်ပယီ၊ပဒိၵ်အတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၵ်ကျဲ၊သနၢစးထိၵ်လ၊၂၀၁၁ နၵ်,အိၵ်ဖျါလီ၊ခၢ်သးပဒိၵ်နီၤဟ့ၵ်လီ၊စိကမိၤခွဲးယာ်ဒီးမ့ဒါ တၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤလ၊တၢ်ဖိခိၵ်ဆ့ထၢ်ဖိလာ်အါနၢ်ဒ်းတၢ်ထုးစ့၊လီ၊လီ၊ခၢ်သးတၢ်ဖိ ၵ်ယံး,ဒ်နၵ်အသိးကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိဒိၵ်တဖၵ်ဒီးသန့ၢ်ထိၵ်အသးနိ်နိ်လ၊ ကၢ်စၢဖြိၵ်အတၢ်ဆ့ၢ်ဟ့ၵ်လီ၊ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်တဖၵ်အဖိခိၵ်နၵ်လီ၊
- ကၢ်စၢဖြိၵ်ပဒိၵ်အိၵ်ဒ်းဒၢ်လ၊တၢ်ဖိၵ်ယံးကၢ၊ယာ်ကျိၵ်စ့မ့ဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၵ် ဒီးတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၵ်ကျဲ၊တဖၵ်လ၊တၢ်ကစုးအိၵ်ထိၵ်ပှၢ်ဂ့ၢ်ဝိကရၢတဖုဖုအဖိခိၵ်နၵ်လီ၊
- အါနၢ်အနၵ်,တၢ်ကမၤဂၢ်ကျၢ်ထိၵ်တၢ်ဆၢတဲာ်တၢ်ပၢအစိကခီ၊လ၊တၢ်ထုးစ့၊လီ၊ လီ၊ခၢ်သးတၢ်ဖိၵ်ယံးသနၢ်အဟူနၵ်အလီ၊အိၵ်ဝဲဒၢ်လ၊တၢ်ကဘၵ် စုးအိၵ်ထိၵ်ဝဲတၢ်အုၵ်ကီ၊တၢ်ဖံးတၢ်မၤအကျိ၊အကျဲတဖၵ်,တၢ်ဟ့ၵ်နီၤလီ၊ တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်,ဒီးတၢ်ခးပနိ်ၵ်တၢ်လိၵ်လ၊ထံဖိကီ်ဖိကမျၢ်တဖၵ်ဂ်ၢ် လိၵ်ဝဲဒၢ်နၵ်လီ၊.

တၢ်ဂဲ၊လိ

အပတၢ်၁ ကၢ်ကွၢ်ကဒါကၢ်ဘာ့ဉ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်ထိၵ်ပသီထိၵ်ဒီးကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်အတၢ်လီ၊ဆိ

အပတၢ်၂ **ဒုးအိၵ်ကရ၊်တၢ်တၢ်ၵ်ပီ၊်တဲ့သကိးဒီးတၢ်သံ့ကွၢ်သံ့ဒီး**(၁၀မံးနံး)
တၢ်ထုးစ့၊လီ၊လီ၊ခၢ်သးတၢ်ဖိၵ်ယံးနၵ်
ဘ့ၢ်ရဲ့ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ထိၵ်ပသီထိၵ်အတၢ်လီ၊ဆိကသ့ဒါ.

အဆင့် ၃

ဖဲဒရယ်ကျင့်စဉ်ဝိသနုဒီး
တန်းထိပ်ယူတက်တီးပတီ်တုးသီး

ဝိုင်ယြှဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢ လံာ်တၢ်မၤလိအံၤအပူ၊

တၢ်ထဲသိးတုာ်သိး– တၢ်အိဉ်သးကဘဉ်ဒ်သိးလိာ်သးထဲသိးပဲ့ၤသိး၊ လိၤဆီဒဉ်တၢ်တၢ်အတိၤပတိၢ်တဖဉ်၊ ဟိဉ်ခိဉ်ဖိခွဲးယာ်တဖဉ်၊ ဒီးတၢ်ဒီးနၢ်အခွဲးအယာ်တဖဉ်.တုၤသိးထဲသိးနၢ်လိၤ.

ဒီးနၢ်ခွဲးယာ်တုၤသိး– ကၢ်စီတၢ်တုၤသိးထဲသိးတမံၤကဘဉ်အိဉ်ဝဲလၢတၢ်တီတၢ်ကြၢ်ဒီးတၢ်တကွၢ်မဲာ်တၢ်ဘဉ်၊ တၢ်ဆၢတာ်တၢ်တီတိလိၤလိၤဒ်နၢ်ဆၢဉ်သဲစးတၢ်ဘျၢအသိး.

တၢ်ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢဒုးကဲထိဉ်တၢ်တီၤပတိၢ်တုၤသိး– စ့ဘဉ်တၢ်ဟ့ဉ်လီၤလၢဖဲဉ်ဒဂျာ်ကိၢ်စၢဖ့ဉ်ပဒ်ဉ်ဆုလိၢ်ဟိဉ်ကဝီၤပဒ်ဉ်တဖ့ဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ပညိဉ်လၢကထိဉ်ယုကုၤတၢ်လီၤဆီတဖဉ်လၢကျိဉ်စ့ဟဲနာ်အတၢ်အိဉ်သးမ့ တမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤဂိၢ်တၢ်လက်ဘျာ်လာ်စ့ၤတဖဉ်နၢ်လိၤ.

ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝိတတုၤသိးထဲသိး– ဒီးသနၢ်ထိဉ်သးလၢကျိဉ်စ့အထိးနၢ်တၢ်ဘဉ်ဘျုၤတဖဉ်အပူ၊တၢ်လီၤဆီတဖဉ်တဒ်သိးအဖိခိဉ်ကိၢ်စၢဖ့ဉ်ပဒ်ဉ်ဟ့ဉ်လီၤဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အဒ်သိးလိာ်သးတဖဉ်ဆုကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒ်ဉ်တဖဉ်အအိဉ်နၢ်လိၤ.

ကျိဉ်စ့အထိးနၢ်တၢ်ဘဉ်ဘျုၤတဖဉ်–
ပှၤနၢ်ကဂၤလၢဒီးနၢ်ဘဉ်တၢ်ဟဲနာ်အတၢ်ဘဉ်ဘျုၤတဖဉ်ဒီးပှၤနၢ်ကဂၤဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤကၤ့ဝဲတၢ်ခိတၢ်သ့ဲတဖဉ်အဘၢ်ဉ်စၢၤတၢ်လီၤဆီတဖဉ်.

တၢ်နီၤလီၤကျိဉ်စ့– ဖဲဉ်ဒဉ်ရၢ်ဉ်ကိၢ်စၢဖ့ဉ်လၢအထၢန့ၢ်ဝဲတၢ်ခိတၢ်သ့ဲကျိဉ်စ့တဖဉ်နၢ်ဉ်ထိဉ်ယုနီၤလီၤဝဲဆုကိၢ်စဲဉ်ဒီးဟိဉ်ကဝီၤပဒ်ဉ်တဖဉ်နၢ်ဉ်လီၤ.

တၢ်ဒီးနၢ်ခွဲးယာ်တုၤသိးဒီးတၢ်တုၤသိးထဲသိး

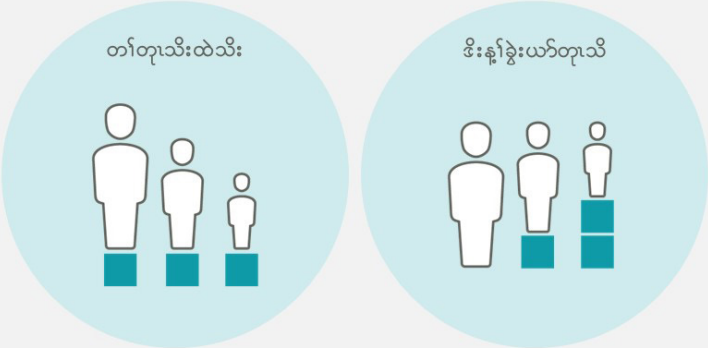

တၢ်ထဲသိးတုၤသိးနၢ်မ့ၢ်ဝဲဒဉ်တၢ်အိဉ်သးအဖိခိဉ်ကဘဉ်တုၤသိးထဲသိး၊ လိၤဆီဒဉ်တၢ်လၢတိၤပတိၢ်၊ ခွဲးယာ်ဒီးတၢ်အခွဲးအယာ်သ့ဉ်တဖဉ်နၢ်ဉ်လီၤ.

မ့မ့ၢ်တၢ်ဒီးနၢ်ခွဲယာ်တုၤသိးတခီမ့ၢ်ဝဲဒဉ်လၢ တၢ်ဘဉ်ဘျိုးဘဉ်ဒါ ဒီးတၢ်တကွၢ်မဲာ်တၢ်ဘဉ်အဖိခိဉ်၊– တၢ်တီတၢ်ကြၢ်ဒ်နၢ်ဆၢဉ်သဲစးတၢ်ဘျၢအသိးနၢ်ဉ်လီၤ.

ကျိုးစုတေါ်ဘဉ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ်အထိးနါ

NFB = တေါ်ဒီးန့ၢ်တေါ်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ် – တေါ်ဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤတေါ်ခိတေါ်သ့ဲ

NFBs စံးတေါ်နှ့ဉ်ပှၤနီၢ်တဂၤဒိးန့ၢ်စ့တေါ်ဟဲနာ်တဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်ဒီး ပှၤနီၢ်တဂၤဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤကၢ့ၤ တေါ်ခိတေါ်သ့ဲတဖဉ်အတေါ်လီၤဆိနှ့ဉ်လီၤ.

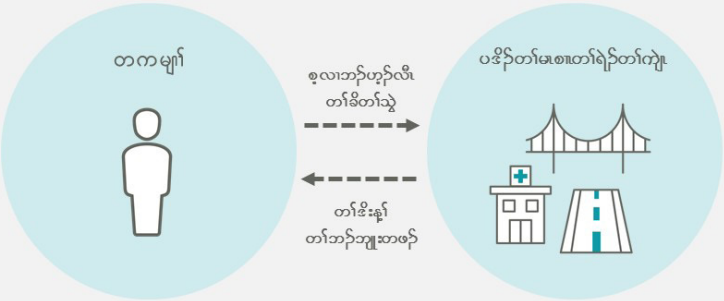

ကျိုးစုတေါ်ဘျုးသ့ဉ်တဖဉ် အထိးနါ
တေါ်လီၤဆီသ့ဉ်တဖဉ်

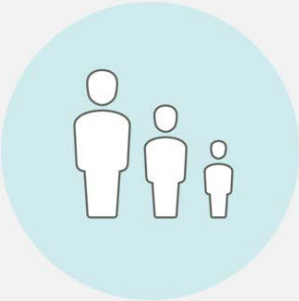

- ကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်တဖဉ်ပူၤပှၤနီၢ်တဂၤအတေါ်ဟဲနာ်စ့ၢန့ၢ်တေါ်ပနီဉ်ဃာ်အဖိခ်ဉ်ဒီး တေါ်ဒီးန့ၢ်ကျိုးစ့ဟဲနာ်အတေါ်ဘဉ်ဘျုးစ့ၢ်ကီးစ့ၤ နှ့ၢ်ဒံးညီနှ်အသိးနှ့ဉ်လီၤ
- ကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်လၢတေါ်ဟဲနာ်အတေါ်ထိဉ်ယူမ့ၢ်စ့ၤန့ဉ်ကျိုးစ့အထိးနါတေါ်ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်လၢကမ္ပၢ်ဂီၢ်ကစ့ၤန့ၢ်ဒံးကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်အဂုၤအဂၤလၢတေါ်ဟဲနာ်အတေါ်ထိဉ်ယူအါတဖဉ်နှ့ဉ်လီၤ.
- အဝဲအံၤန့ဉ်ဘဉ်တေါ်ကိးအီၤလၢ**ကျိုးစ့ဂ့ၢ်ဝိတေါ်တတုၤသိးထဲသိးဘဉ်**နှ့ဉ်လီၤ.

တၢ်ထိၢ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိး

- တၢ်ဟ့ၢ်လီၤစ့လၢကနုးအိၢ်ထိၢ်တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးအသနၢ်နၢ်မ့ၢ်ဝဲဒ်သိးကလိးပဲၢဲထိၢ်ကၢုၤကျိၢ်စ့တၢ်ဟဲနၢ်အတၢ်လီၤဆိတဖၢ်လၢကိၢ်ဖဲၢ်ဒုရၢ်အပူၤအဂီၢ်ဒီးကထိၢ်ယူကၢ့ၤကျိၢ်စ့တၢ်ဘၢ်ဘျုၤအထိးနၢ်တဖၢ်နၢ်လီၤ.
- တၢ်ဂ့ၢ်လီၤဆိဒ်လၢလၢ်အသိးတဖၢ်နၢ်ဒုးအိၢ်ထိၢ်ဝဲကိၢ်စဲၢ်တဘ့ၢ်ဘၢ်တဘ့ၢ်ကျိၢ်စ့တၢ်ဘၢ်ဘျုၤအထိးနၢ်တဖၢ်အတၢ်လီၤဆိတဖၢ်နၢ်လီၤ.
  - ကိၢ်စဲၢ်တဖၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သ့ဒ့ၢ်ထိၢ်ဘားဆံးအါ
  - တၢ်ဟ့ၢ်လီၤကိၢ်စဲၢ်ပူၤကမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၢ်ဂိၢ်တၢ်လၢ်ဘ့ၢ်လၢ်စ့ၤ
  - ကိၢ်စဲၢ်အပူၤကမ့ၢ်အဂိၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်လိၢ်နိၢ်နိၢ်တဖၢ်
- ကျိၢ်စ့တၢ်မၤစ့ၤလၢတၢ်တီၤတုၤသိးထဲသိးနၢ်မ့ၢ်တၢ်တၢ်မၤလီၤမၢ်ကူၢ်ဂိၢ်စဲးသ့ၢ်တဖၢ်ကျိၢ်စ့တၢ်ဘၢ်ဘျုၤအထိးနၢ်တဖၢ် (NFBs)အတၢ်လီၤဆိနၢ်ဒ့ၢ်လီၤ
  - သနၢ်ထိၢ်အသးလၢတၢ်ထၢန့ၢ်တၢ်ခိတၢ်သ့ဒ့ၢ်ဆံးအါ, ဒီးတၢ်လိၢ်တဖၢ်ဒီးတၢ်လၢ်ဘ့ၢ်လၢ်စ့ၤလၢကဟ့ၢ်လီၤဆု ကိၢ်စဲၢ်ကမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၢ်အဂိၢ်ဆံးအါနၢ်နၢ်လီၤ.
- တၢ်ပညိၢ်တခီမ့ၢ်ဝဲလၢကိၢ်စဲၢ်တဖၢ်ကဟ့ၢ်လီၤမၤစ့ၤကမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအတီၤပတီၢ်တဖၢ်လၢအကြားအဘၢ်ကသ့အဂိၢ်လၢကထိၢ်သတြၤ်ဝဲဒ်ဒီးတၢ်ထၢန့ၢ်တၢ်ခိတၢ်သ့ဒ့အလၢဆံးအါအဂိၢ်နၢ်လီၤ.

တၢ်ထိၢ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိး

တၢ်ထိၢ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးထဲသိးလၢတၢ်လိၢ်တဖၢ်အတၢ်လီၤဆိတဖၢ်အဂိၢ်

တၢ်ထိၢ်ဒ့ဒုးအကျိၤအကဲ့လၢတၢ်လိၢ်ဘၢ်အဂိၢ်နိၢ်ထိၢ်တဖၢ်

- ကမ့ၢ်နိၢ်ဂံၢ်အကံၢ်အဂိၤ
- ပှၤနိၢ်တဂၤ(ကဲ့ၢ်ဒ်ၢ်ဖံၢ်)
- တၢ်ဖြိၢ်တၢ်ယာ်အလၢဆံးအါ
- ဟိၢ်ခိၢ်ဂိၤကမ့ၢ်တၢ်အိၢ်တၢ်ဆိး
- ကမ့ၢ်နိၢ်ဂံၢ်နိၢ်ဒ့ဒုးအါ

တၢ်ထိၢ်ဃူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သ့ဒ့ၢ်ဆံးအါအဖီခိၢ်အတၢ်လီၤဆိတဖၢ်

တၢ်ထိၢ်ဒ့ဒုးအကျိၤအကဲ့လၢတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢဟ့ၤနိၢ်တဂၤအဖီခိၢ်ခိသ့ဒ့ကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်တဖၢ်

- တၢ်ဟဲနၢ်ဂံၢ်ခိၢ်ထံးကျိၤကဲ့တဖၢ်ယာ်ဒီးနၢ့ဆၢ်တၢ်အိၢ်ယၢၤတဖၢ်

တၢ်ဟ်ပနိၢ်ယာ်နိၢ်ထိၢ်အကလုၢ်ကလုၢ်

- ထံကိၢ်ဒီဘုၢ်ပတီၢ်တၢ်ထိၢ်ယူ
- ထံကိၢ်အဖီခိၢ်ကတၢ်ၢ်တဖု
- ကိၢ်စဲၢ်တဖၢ်အခၢၢ်စးကရ့ၢ်

တၢ်အဖိအတၢ်သၢမံၤလၢတၢ်ထိၣ်ယူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးထဲသိး

ကၢိၢ်အီးစတြၢ်လ်ယၢ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကၢိၢ်အီးစတြၢ်လ်ယၢ်ဟုၤန့ၣ် ဒီးသနၢ်ထိၣ်သးလၢတၢ်လိၣ် တဖၣ်အဖိခ်ၣ်ဒီး ဘၣ်တၢ်ပၢဆုၤအီၤလ(Commonwealth Grants Commission)ကရၢ်ဟ့ၣ်လီၤကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢနၣ့်လီၤ.ကၢိၢ်အီးစတြၢ်လ် ယၢ်ဟုၤ, တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲကျိၣ်စ့တကပၤန့ၣ် လီၢ်ၵၢ်သးပနီၣ်ဖိၣ်ယၢ်ဝဲ ဒီးမ့မ့ၢ်တၢ်သုတၢ်ဒွဲအတၢ်လၢ်ဘ့ၣ်လၢ်စ့၊ တဖၣ်နၣ့် ထုးစ့၊လီၤဝဲ လီၢ်ခၣ် သးအတၢ်ဖိၣ်ယံးပျံၤန့ၣ်လီၤ.

ကၢိၢ်ခဲနၤ၎ၢ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကၢိၢ်ခဲနၤ၎ၢ်ဟုၤန့ၣ်ဒီး သနၢ်ထိၣ်သးလၢၵၢ်စးတၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲ အကျိအကျ(RTS), ဒီး ကၢိၢ်စၣ်လၢအဒီးနၢ်ဘၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲစ့၊တဖ ၣ်အဂီၢ်ရဲၣ်ကျဲၤန့ၣ်ဝဲလၢကထၢန့ၣ် အါထိၣ်တၢ်ခိတၢ်သွဲဒ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်ထံကၢိၢ် တၢ်ဟဲနၣ်ဂၢ်ဘါအသိးနၣ့်လီၤ.အဝဲ အံၤဘၣ်တၢ်ကိးစ့ၢ်ကီးအီၤလ(gross scheme)နၣ့်လီၤ.ကၢိၢ်ခဲနၤ၎ၢ်အိၣ်ဒီး သနၢ်လၢအ ထုးစ့၊လီၤဝဲလီၢ်ခၣ်သး တၢ်ဖိၣ်ယံးဒီးဟ့ၣ်လီၤအါထိၣ်ဟီၣ်ကဒီၤပနီၣ်တဖၣ်လၢတၢ်သုတၢ်ဒွဲမ့ၤ၎ါတၢ် ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်,တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲစီကမီၤ ခွဲးယၢ်တဖၣ်ဒီးနၤ့ဆၣ်တၢ်အိၣ် ယၢၤတဖၣ်နၣ့်လီၤ.

ကၢိၢ်ကွၢ်မနၣ်ၣ်

တၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလၢကၢိၢ်ကွၢ်မနၣ်ၣ်ဟုၤန့ၣ်တၢ်ခိတၢ် သွဲအခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်သ့ၣ်လီၤသးလၢလီၢ်ခၣ်သးအဖိ ခိၣ်ဒီးလဲၤတခုံးဝဲ(net scheme)အသိးနၣ့်လီၤ.တၢ်ထၢခိသွဲအခိၣ် သ့ၣ်တဖၣ်နၣ့် လီၢ်ခၣ်သး ဖိၣ်ယၢ်ဝဲဒီးထိၣ် ယူကၢ်ဝဲလၢတၢ်နီၤလီၤကျိၣ်စ့တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤခီဖျိလၢ "တၢ်တုၤသိးတၢ်ထဲသိးအခိၣ် တယၣ်" လၢလၢပုံးပုံးဒီးဖျိဖျိဖျါနၣ့်လီၤ.ကၢိၢ်စၣ်လၢ ကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနၣ်အါတဖၣ်နၣ့် တၢ်ထုးစ့၊လီၤအီၤဒီးထိၣ်ယူကၢ်အီၤလၢထံကၢိၢ်ဒီတ ဘ့ၣ်တၢ်ဟဲနၣ်ဂၢ်ဘါဖိခိၣ်ဒီးကၢိၢ်စၣ် လၢကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနၣ်စ့၊တဖၣ်နၣ့် ဒ်သိးကယူ ယိၣ်လိၣ်သးဒီးထံကၢိၢ်ဒီတဘ့ၣ် တၢ်ဟဲနၣ် ဂၢ်ဘါဂၢ်ကၢိၢ်တၢ်မၤအါထိၣ်နၣ်အီၤလီၤ. တၢ်ဟဆုရဲၣ်ကျဲၤဒ်သိးအံၤတဖၣ် ဘ့ၣ်တၢ်ကွဲးပၢ်လီၤအီၤလၢဂၢ်ခိၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ နၣ့်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိ

အပတၢ် ၁ ကၢ်ကွၢ်ကဒါကၢ်ဝိၢ်သြဲအဖျၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်မၤလိ(စလဲး)အပူၤဘၣ်ယး တၢ်ထဲသိးတုၤသိး,ခွဲးယၢ်တုၤသိး,ဒီးတၢ်ထိၣ်ယူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိး

အပတၢ် ၂ **ကရူၢ်တၢ်တၢ်ပီၢ်တဲသကိး–(၁၀)မံးနံး**
ဘၣ်မနုၤအယိကၢိၢ်ပယီၤပူၤတၢ်ထိၣ်ယူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလိၣ်ဝဲဒၣ်လဲၣ်. ဘၣ်ဃးတၢ်ထိၣ်ယူတၢ်တီၤပတီၢ်တုၤအဘျုးအဖိၣ်အိၣ်ဝဲသ့မနုၤတဖၣ်လဲၣ်

အပတၢ် ၃ **ကရူၢ်အတၢ်ဟ်ဖျါ–(၁၀မံးနံး)**
ယုထၢထိၣ်ခၢၣ်စးတဂၤကဟဲတ်ဖျါထိၣ်တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတဖၣ်

ကျိုင်စုတေါ်မေးစားကံ၊ဂီမအကလုာ် တဖာ်ဒီးတေါ်ဆျာခီကျိုင်စု

ဒ်ကျိုင်စုဟဲနုာ်တေါ်နီၤလီၤဖီခိုင်တေါ်ဆျာခီကျိုင်စုတဖာ်

ကျိုင်စုတေါ်မေးစားအတေါ်ပညိုင်လီၤတံၤ်လီၤဆဲး

- Lump sum – တေါ်တယ၊်လီၤစုဒီကိၤ်လိၤ်

တေါ်နီၤလီၤတေါ်လာ်ဘျုာ်လာ်စုၤအတေါ်ပ၊ဆျ၊ရဲုာ်ကျဲၤတဖာ်

- တေါ်အိုာ်ဆျုာ်အိုာ်ချ,တေါ်ကျုာ်ဘာ်ကျုာ်သ့,ဒီးပှၤဂ့၊်ဝိ တေါ်တိစၤမၤစၤတေါ်ရဲုာ်တေါ်ကျဲၤတဖာ်လ၊ဘာ်တေါ် ဟ့ုာ်လီၤအီၤလ၊ကိၤ်စဲုာ်တဖာ်နှုာ်ကဘာ်ဖိုးမံဒီးကျိုင်စု တေါ်မၤတဖာ်နှုာ်လီၤ.
- တေါ်သျုာ်ထိုာ်ဘ့ိထိုာ်အတေါ်ဂုၤထိုာ်ပသီထိုာ်
- တေါ်သ့တေါ်ဘာ်လါဟ့အတေါ်ဂုၤထိုာ်ပသီထိုာ်

လိၤ်ခၢာ်သးကိၤ်ပဒိုာ်ဟ့ုာ်လီၤကျိုင်စုတေါ်မၤစၤ

- လိၤ်ခၢာ်သးကိၤ်ပဒိုာ်ဟ့ုာ်လီၤမၤစၤကိၤ်စဲုာ်တဖာ်လ၊ကဆိုာ်ထွဒ်ုာ်ဝံုာ်ခံတေါ်သူတေါ်စ့ွတေါ်လာ်ဘျုာ်လာ်စုၤတဖာ်
  - ပှၤနီၤ်တဂၤကျိုင်စုတေါ်ဟဲနုာ်
  - ပှၤနီုာ်တဂၤခီုာ်တယာ်တေါ်လိုာ်အဖီခိုာ်ကျိုင်စုတေါ် ဟဲနုာ်

တေါ်နီၤလီၤခိသ့ဲကျိုင်စုဟဲနုာ်ဒီးတေါ်ထိုာ်ယူတေါ်တီၤပတီၤ်တုၤသိုးထဲသိုး

တေါ်နီၤဟ့ုာ်လီၤတေါ်ထ၊တေါ်ခိတေါ်သ့ဲစိကမီၤဒ့ဲးတဖာ်ဆူကိၤ်စဲုာ်ပဒိုာ်သ့ုာ်တဖာ်အိုာ်(အဒိ–နီၤ်တဂၤကျိုင်စု ဟဲနုာ်အခ,မ့ၤ်ကျိုၤဝဲၤကွာ်စ့တေါ်ဟဲနုာ်အခ,ဒီးတေါ်ဆါတေါ်ပ့ၤတဖာ်အခ).

- ထံကိၤ်ပဒိုာ်ကၤၤဃာ်ဂံၤ်ခိုာ်ထံးတေါ်ခိတေါ်သ့ဲ, ဒီးခိသ့ဲအတီၤပတီၤ်
- ကိၤ်စဲုာ်တဖာ်အပူၤကျိုာ်စ့အတေါ်လီၤဆိလ၊အိုာ်ထိုာ်ဝဲသ့တဖာ်

လိၤ်ခၢာ်သးဖိုာ်ဃာ်တေါ်ထ၊တေါ်ခိတေါ်သ့ဲ,ရဲုာ်ကျဲၤနီၤကဒါကှၤ်ဆူကိၤ်စဲုာ်ပဒိုာ်သ့ုာ်တဖာ်အိုာ်(ဒီးသန့ၤ ထိုာ်သးလ၊တေါ်ဟဲနုာ်အဖီခိုာ်နီၤဖးလီၤဝဲ)

- တေါ်ခိတေါ်သ့ဲအကလုာ်လီၤဆိတဖာ်တေါ်ဟ်ပနီၤ်ဃာ်အခ်ိလ၊တေါ်ကနၢ်ဟၢ်အီၤတမံၤဃီ
- တေါ်ဟ့ုာ်လီၤကျိုာ်စ့လ၊တေါ်ထိုာ်ယူတေါ်တီၤတုၤသိုးအဂိၤ်

လိၤ်ခၢာ်သးဖိုာ်ဃာ်တေါ်ထ၊တေါ်ခိတေါ်သ့ဲ,တေါ်နီၤလီၤကှၤ်ဆူကိၤ်စဲုာ်တဖာ်အိုာ်တုၤသိုးထဲသိုးခီဖျိုလ၊ပှၤနီၤ်တဂၤတေါ်ဟဲ နုာ်ဖီခိုာ်

- ပှၤနီၤ်တဂၤကျိုာ်စ့တေါ်ဟဲနုာ်တဖာ်နှုာ်ယူဃီုာ်လီၤပလိာ်ဒီးထံကိၤ်ဒီတဘ့ုာ်အတေါ်ထိုာ်ယူနှုာ်လီၤ.

ကျိုးစုတေါ်မူစနစ်ထိရိုး

ကျိုးစုတေါ်မူစနစ်ထိရိုး

တေါ်နိုင်လိုကျိုးစုတေါ်ဟဲနာ်ဒီးသန့်ထိုင်သးလတေါ်လိုင်ဒီးကျိုးစုဟဲနာ်ဆံးအါ အဖိခိုင်တေါ်စုးကါတေါ်အကျိုးအကဲ့ကျိုးအံ့စးထိုင်ဝဲဖဲ ၂၀၁၅–၂၀၁၆

ကိ်ပယိုးပူးဆ၊ကတိ်ခဲအံ့ကျိုးစုဂ့ါ်ဝိတေါ်ပ၊ဆ၊ရဲ၁်ကျုးသ့၁်တဖ၁်

ကျိုးစုတေါ်မူစနစ်ထိရိုး

- အပူးကွ်ာ်(ကျိုးစုအလိ၁်)
- စးထိ၁်လ၊ ၂၀၁၅–၂၀၁၆ဒီ:သန့ဲ့ဝဲတေါ်ထိ၁်ဒ့:အကျိုးအကဲ့, ဘ၁်ဆ၁်စုးကါဒ၁်လ၊စုအါထိ၁်ဂ်ိ၊ဘါအဖိခိ၁်နနှ၁်လိ၊.
  - ကိ်စဖိ၁်အစ့တိ၁်ကျဲ့အပူ၊ ဟ်ဖျါဝဲ
    တေါ်ဟ်ဖိ၁်ကျိုးစုတေါ်မူစစ၊လ၊
    ကနီ၊ဟ့၁်လိ၊ဆုကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်တဖ၁်အဂ်ိ
  - နိ၁်ထိ၁်တေါ်ပာ်ပနိ်၁်ဒီ:သန့ဲ့ထိ၁်သးလတေါ်လိ၁်ဘ၁်အဖိခိ၁်
  - နိ၁်ထိ၁်တေါ်ပာ်ပနိ်၁်ဆီ၊လ၊ ကျိုးစုတေါ်ဟဲနာ်ယံ:ဝဲအဖိခိ၁်
  - တေါ်ဟ်ဖျါဘ၁်ထွဲ့ကျိုးစုဟဲနာ်တေါ်နီ၊လိ၊
- တေါ်စုးကါနိ်ုဂ်ထိ၁်
  - တေါ်ပာ်ပနိ်ုဂ်နိ်ုဂ်ထိ၁်ဒီ:သန့ဲ့ထိ၁်သးလတေါ်လိ၁်ဘ၁်အဖိခိ၁်
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်တဖ၁်အထံဖိကိ်ဖိနိ်ုဂ်ဂ်ိ
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်တဖ၁်တေါ်ဖိ၁်တေါ်ယာ်အတေါ်ဒုးနဲ့၁်
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်တဖ၁်အဟိ၁်ခိ၁်အလ၊်အထီ
  - နိ်ုဂ်ထိ၁်တေါ်ပာ်ပနိ်ုဂ်အီ၊ကျိုးစုတေါ်ဟဲနာ်ယံ:ဝဲအဖိခိ၁်
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်ပူ၊ပှ၊နိ်တဂ၊ကျ့ဂ်ဒ်ဖ၁်
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်ပူ၊
      ကမျှ်လ၊ရှုပူ၊ဝ့ေါ်ပူ၊ပှ၊နိ်ဂ်ဂ်ိ၊အမျှးကယား
    - ကိ်စ၁်ဒီ:ကိ်ခီ၁ဒ်ပူ၊
      တေါ်ထ၊နှ့ေါ်ပှ၊နိ်တဂ၊တေါ်ဟဲနာ်အခ
- တေါ်ထိ၁်ယူတေါ်တိ၊ဟတိ်တှ၊သိ:ထဲသိ:

တေ၊နီ၊လီ၊ကျိုင်စ့တေ၊မ၊စ၊ထီရီ၊

- လ၊အပူ၊ကွံ့ပ်တေ၊နီ၊လီ၊ကျိုင်စ့တေ၊မ၊စ၊ထီရီ၊နှုပ်တေ၊သ့ဉ်ညါအီ၊လ၊"တေ၊မ၊စ၊စ့လိပ်"နဉ်လီ၊
  - ကီ၊ခီဒိုဉ်ဒီ၊ကီ၊စဲပ်တီဉ်ထိဉ်ဝဒီတနံ့ဉ်စ့တိ်ကျဲ၊နှုပ်ဘဉ်တေ၊သမံသမိ၊အီ၊လ၊ကီ၊စ၊ဖျိုဉ်ပဒိုဉ်ဝံ၊, တေ၊ဟ်လီ၊တေ၊ဆ၊တဲ်လ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်ဒီ၊ကီ၊စဲပ်တဘ့ဉ်စုာ်စုာ် တေ၊ထိဉ်တယ၊လီ၊ကျိုင်စ့လိပ်ဝဲလီ၊လ၊တဖဉ်နှုပ်တေ၊ကမ၊လီ၊တံ၊(offset) အီ၊နှုပ်လီ၊.
- စ၊ထိဉ်လ၊၂၀၁၅–၂၀၁ဖ်နံ့ဉ်တေ၊စ၊ထိဉ်စူ၊ကါ၀ဲတေ၊ထိဉ်တေ၊ဒ့ဒ်အကျိ၊အကျဲတဆီဘဉ်တဆီ.
  - ၂၀၁၅–၂၀၁ဖ်တေ၊စ၊ထိဉ်စူ၊ကါနီ့ဉ်ထိဉ်
  - ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်တဖဉ်အထံဖိကီ၊ဖိနီ့ဉ်ဂံ၊,တေ၊ဖ့ိုဉ်တေ၊ယာ်အတေ၊ဒုဒ်နဲ့ဉ်,ပှ၊နီ၊်တဂ၊ကျ့ဉ်ဒ်ဉ်ဖ်ဉ်
- ၂၀၁ဖ–၂၀၁ဂ့ဒ်ဉ်တေ၊ဘ့ိုဘဉ်မ၊ပဲ့၊ထိဉ်တေ၊ဟ်ပနိ့ဉ်နိ့ဉ်ထိဉ်တဖဉ်
  - ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်ပူ၊တဖဉ်အဟ်ဉ်ခိဉ်အလဲ၊အထိ, ပှ၊နီ့ဉ်ဂံ၊နီ့ဉ်ဒ့ဒ်အဖိခိဉ်ရှ့ပူ၊ဝ့ုပ်ပူ၊ကမျ၊်နီ့ဉ်ဂံ၊အမျ၊ကယ၊,တေ၊ထ၊နှ၊်ပှ၊နီ၊်တဂ၊ထေ၊ဟဲနှ်ဉ်အခ
- တေ၊ထိဉ်ဒ့ဒ်အကျိ၊အကျဲဝဲအံ၊တေ၊ကစူ၊ကါအီ၊ထဲဒ်ဉ်လ၊တေ၊မ၊အါထိဉ်တနံ့ဉ်တဘျိ

တေ၊နီ၊လီ၊ကျိုင်စ့တေ၊မ၊စ၊ထီရီ၊

- တေ၊ထ၊နှ၊်ကျိုင်စ့ဉ်လ၊ပှ၊နီ၊်တဂ၊စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်အဖိခိဉ်ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်တဖဉ်အဘ၊ဉ်စ၊တေ၊လီ၊ဆီအိ့ဉ်ဝဲ လဲ၊လဲ၊ကွ၊်ကွ၊်နှုပ်လီ၊.
  - "တေ၊လိ့ဉ်ဒီ၊ကျိုင်စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်ဂံ၊ဘါ"အတေ၊လီ၊ဆီလ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်ဒီ၊ကီ၊စဲပ်တဖဉ်အပူ၊နှုပ် တမ့်၊လ၊အဝဲသ့ဉ်မ၊ပဲ့၊ထိဉ်ဝဲန့်၊ဘဉ်.
- ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်တဖဉ်တနီ၊လ၊အိ့ဉ်ဒီ၊ထံဖိကီ၊ဖိနီ့ဉ်ဂံ၊ဒီ၊တေ၊ဖ့ိုဉ်တေ၊ယာ်အတေ၊ဒုဒ်နဲ့ဉ်ဒ်သိ၊လ်ာ်အသ၊ဘဉ်ဆဉ် ထိဘီလိ့ဉ်ဘဉ်ကျိုင်စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်ဒီ၊တေ၊လက်ဘ့ဉ်လ၊စ့၊တဖဉ်အပတီ၊်လီ၊ဆီလ်ာ်အသ၊နှုပ်လီ၊.
- ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်တဖဉ်တနီ၊လ၊အိ့ဉ်ဒီ၊ထံဖိကီ၊ဖိနီ့ဉ်ဂံ၊အါ၊ဒီ၊တေ၊ဒုဒ်နဲ့ဉ်တေ၊ဖ့ိုဉ်တေ၊ယာ်စ့ေ၊ကီ၊အါ၀ဲတဖဉ်နှုပ် ကျိုင်စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်ဒီ၊တေ၊သ့ုတေ၊စ့ဲတေ၊လက်ဘ့ဉ်လက်စ့၊စ့ဒ့ဲ၀ဲဒ်ဉ်လီ၊.
- "တေ၊လိ့ဉ်ဘဉ်"နီ့ဉ်ထိဉ်(၂) ခါလ၊ကျိုင်စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်ဒီ၊တေ၊လက်ဘ့ဉ်လက်စ့၊အပတီ၊်တဖဉ်တဘဉ်ထ့ဲဘဉ်ဃ၊ဃ်ာ်အသ၊ဘဉ်.
- ပှ၊နီ၊်တဂ၊စ့တေ၊ဟဲနှ်ဉ်ခဲလ၊ဟ်ဖ့ိုဉ်နဉ့်အတေ၊လီ၊ဆီအိ့ဉ်ဝဲအါ၊ဒိုဉ်မ၊လ၊ကီ၊စဲပ်ဒီ၊ကီ၊ခီဒိုဉ်တဖဉ်အပူ၊နှုပ်လီ၊

တၢ်ထိၢ်ယူကီၢ်စဲၢ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်ပူၤပှၤနီၢ်တဂၤ ကျိၢ်စ့ဟဲနၢ်အတၢ်လီၤဆီသ့ၢ်တဖၢ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိၢ်စ့နံၢ်

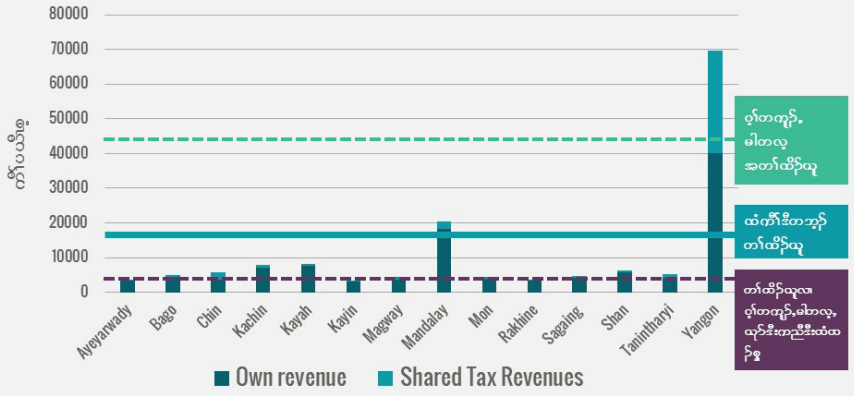

ကီၢ်စဲၢ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်ပူၤပှၤနီၢ်တဂၤကျိၢ်စ့ၢ်တၢ်ဟဲအတၢ်ဒုးနဲၢ်

၂၀၁၆–၂၀၁၇ကျိၢ်စ့နံၢ်

ပှၤနီၢ်တဂၤကျိၢ်စ့တၢ်ဟဲနၢ်လၢကီၢ်ခီဒိၢ်ဒီးကီၢ်စဲၢ်ပူၤနၢ့ၢ်ဘၢ်ထဲ့လာ်သးဒီးပှၤနီၢ် တဂၤကျိၢ်စ့တၢ်ဟဲနၢ်အတၢ်ထိၢ်ယူနၢ့ၢ်လီၤ။

တကီၢ်ခါတၢ်နီၤလီၤကျိၢ်စ့တၢ်မၤစၢၤထီရိုၤနၢ့ၢ်တအိၢ်ဖျါလၢအထိၢ်ယူဝဲတၢ်ထၢနၢ့ၢ်ခိသ့ ဆံးအါဒီးတၢ်လိၢ်ဆံးအါအဂီၢ်နၢ့ၢ်ဘၢ်.

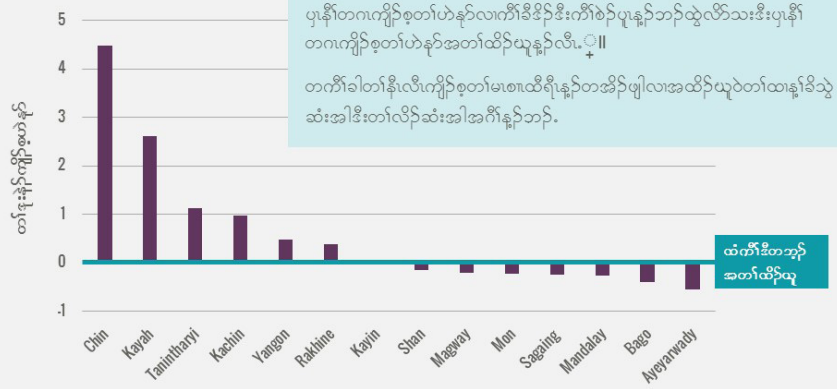

Index: Total per capita revenue divided by average per capita revenue

တၢ်စၢဖြိၵ်ကၢ်
နိၵ်ဝံၵ်ခံ
တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ
သ့ၵ်တဖၵ်

- တၢ်ထိၵ်ယူတၢ်တီၤပတီၤတုၤသိးအသနၵ်လၢဖဲၵ်ဒရၢ်သနုတခါအပူၤန့ၵ်မ့ၢ်ဝဒ်သိးကီၢ်စဲၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒ်ၵ်အပတီၤ်ပဒ်ၵ်တဖၵ်အတၢ်ဆိၵ်ထွဲကမျၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၢတဖၵ်အဖီခိၵ်ကထိၵ်သညီၤဝဲဒၢ်ဘၵ်ဂ့ၢ်ဘၵ်ဝိဒီးခိသ့ဲတၢ်ဟဲနၵ်တဖၵ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်နၢ်ၵ်လီၤ.
- ကီၢ်ပယီၤပူၤတၢ်တၢ်ဆၢခီကျိၵ်စ့လၢအဒ်သိးဝဲတဖၵ်မ့ၢ်ဝဲပှၤတဝတၢ်ဂုၤထိၵ်ပသိထိၵ်ကျိၵ်စ့,တၢ်နီၤဟ့ၵ်ခိသ့ဲကျိၵ်စ့(တၢ်မၢပနံၵ်တၢ်ကၢအခိဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤလီၤဆီတဖၵ်အခိ,ကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်အခိ,ဒီးတၢ်စဲပနီၵ်အခိ), ဒီးကျိၵ်စ့တၢ်မၢစၢၤထိရီၤတဖၵ်နၢ်ၵ်လီၤ.
- ကီၢ်ပယီၤပူၤတၢ်နီၤလီၤကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်တဖၵ်ဒီးသန့ၤထိၵ်အသးလၢဂ်ၢ်ခီၵ်ထံးကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်တဖၵ်အယိကီၢ်စဲၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒ်ၵ်တဖၵ်အပူၤကျိၵ်စ့အတၢ်လီၤဆီအိၵ်အါထိၵ်ဝဲဒၢ်နၢ်ၵ်လီၤ.
- လၢတၢ်ဂ့ၢ်တခါအဖီခိၵ်,တၢ်ကျဲၤဟ်လီၤကျိၵ်စ့တၢ်မၢစၢၤန့ၢ်ဒ်သိးကထိၵ်ယူက့ၢ်ကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်အတၢ်လီၤဆီတဖၵ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်နၢ်ၵ်လီၤ. ဘၵ်ဆၵ်လၢတၢ်စုးကါသူအီၤနီၢ်ကီၢ်နၢ်ၵ်တၢ်မၢတကဲထိၵ်ဘၵ်,ဒီးလၢကီၢ်ပယီၤအပူၤကီၢ်စဲၵ်ဒီးကီၢ်ခီဒ်ၵ်တဖၵ်နၢ်ၵ်ကျိၵ်စ့တၢ်ဟဲနၵ်အတၢ်လီၤ ဆီအိၵ်ဒံးအါမးနၢ်ၵ်လီၤ

တၢ်ဂဲၤလိ

အပတီၤ ၁ ကွၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၵ်ယးကျိၵ်စ့တၢ်မၢစၢၤတဖၵ် ဒီးတၢ်ဆၢခီကျိၵ်စ့တဖၵ်

အပတီၤ ၂ **ကရၢ်တၢ်တၢ်ဉ်ပီဉ်တဲသကိး**(၁၅မံးနံး)
လၢတၢ်ဒုးလိဉ်ထိဉ်ဖးထိဉ်တၢ်ထိဉ်ယူတၢ်တီၤပတီၤ်တုၤသိးထဲသိးသနုတခါအဂီၢ်တၢ်ကဟံနၢ်ကီၢ်စဲၵ်လၢကျိၵ်စ့ဟဲနၵ်အါဒီးဟ့ၵ်လီၤက့ၢ်ဆုကီၢ်စဲၵ်လၢကျိၵ်စ့ဟဲစ့ၤ နၢ်ကြၢ်းကစိဒိဖါ.

အပတီၤ ၃ **ကရၢ်တၢ်ဟ်ဖျါ**(၁၀မံးနံး)
ယုထၢထိၵ်ခၢၵ်စးတဂၤကရၢ်အကျါလၢကဟ်ဖျါထိၵ်တၢ်အဂီၢ်

အဆင်ဒီ ၄

ဖဲဒရယ်ကျင့်စဉ်ဝိသေသနှင်း နေ့ဆဲယင်တေ်အိုင်ယားသုင်တဖင်

ဝီ၊ညြှသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊မၤလိအံၤအပူၤ

ကျိဉ်စ့တ၊ဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်
ပှၤတဂၤစုာ်စုာ်ကဘဉ်ဟ့ဉ်ဝဲခိသ့ဒီးပှၤတဂ၊စုာ်စုာ်အတ၊ဘဉ်ဘျုး ဘဉ်ဖြိဉ်အဘၢ်စၢၤတ၊လီၤဆီလာ်သး

တ၊ဟ့ဉ်လီၤစ့လ၊တ၊ထိဉ်ယူတ၊တီၤပတီ၊တုၤသိးထဲသိး
ကျိဉ်စ့တ၊ဟ့ဉ်လီၤလ၊ဖဲဉ်ဒရၢ်ဉ်ကီ၊ပဒိဉ်ဆုကီ၊စဲဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်အဂီ၊ဒ်သိး ကထိဉ်ယူကျဲၤဘဉ်ဝဲကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှာ်ဒီးတ၊ဆိဉ်ထွဲမၤစၢ အတ၊လာ်ဘျဉ်လာ်စ့လ၊တ၊တထဲသိးတုၤသိးသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊ဒီးလဲလီၤဘဉ်ထွဲနှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်တဖဉ်
ခိသ့ကျိဉ်စ့ခဲလာ်အထိးနါတ၊လာ်ဘျဉ်လာ်စ့၊ဘဉ်ထွဲပဉ်ဃှာ်တ၊ထုး ထိဉ်နှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်အပှၤ.တ၊ကွ၊်ထွဲခိဉ်ယၢၢ်နှဆၢဉ်အပှၤဒီး တ၊ဘဉ်လိုးကှ,စ့အိဉ်လီးအပှၤ.ဒီးတ၊အဂုာ်အဂၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

တ၊ဟံးနှ၊်မှုဒါဘဉ်ထွဲနှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်
တ၊ပၢဘဉ်တ၊အကစ၊်ဒီးတ၊ပၢဆှ၊ရဲဉ်ကျၢ်နှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်တဖဉ်.

နှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ကီ၊ပယီၤပှၤ

- တ၊ချဉ်ထုးထိဉ်နှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်ကီ၊ပယီၤအမ့၊်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဂ၊်ဘါခိဉ်သ့ဉ်တခါနှဉ်လီၤ.
- ဖဲ၂၀၁၂–၂၀၁၃နံဉ်ကီ၊ပယီၤအပနံဉ်ဟားထိဉ်ဆူတ၊ချၢသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်ဘူးထိဉ်ဝဲလ၊(၇၀)မ့ၤကယၤ ယာ်ယာ်အိဉ်ဟဲဝဲဒဉ်လ၊နှဆၢဉ်ဂ်သဝံ.စ၊်ပှၤထးပှၤ.ဒီးသ့ဉ်တ၊ဖိတ၊လံၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.
- နှဆၢဉ်ဂ်သဝံနှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်ကီ၊ပယီၤအပနံဉ်ဟားထိဉ်အခိဉ်သ့ဉ်နှဉ်လီၤ.ဖဲ၂၀၁၇–၂၀၁၈နံဉ်နှဉ်ပနံဉ်ဟား ထိဉ်ဆူတ၊ချၢအိဉ်ဝဲ(၅၀)မ့ၤကယၤဒီးကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်လီၤဝဲ အမဲရကဉ်ဒီလဉ်အကကွ၊်၃,၁၀၀နှဉ်လီၤ.
- ဖဲတ၊မှာ်တ၊ခုဉ်တ၊ထံဉ်လာ်စံးကတိၤတ၊သ့ဉ်တဖဉ်အပှၤနှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်တ၊ဂ့၊်တ၊ဝီ အခိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ၊ကဘဉ်စံးကတိၤအီၤနှဉ်လီၤ.ဖဲဉ်ဒရၢ်ဉ်သနှမ့၊်ဂ့ၤ.မှ၊်ကျိၤဝဲၤကွာ်မ့၊်ဂ့ၤ. ဒီးပှၤဂ့၊်ဝီ သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့၊်ဝဲဒဉ်တ၊ဂ့၊်တ၊ဝီသ့ဉ်တဖဉ်လ၊အဘဉ်ထွဲဘျးစဲလာ်အသးနှဉ်လီၤ.
- ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ၊ကမၤဂ့ၤထိဉ်တ၊ပၢဆှ၊နှဆၢဉ်တ၊အိဉ်ယၢၢ်ဒီးတ၊နီၤလီၤတ၊ဘဉ်ဘျုးတဖဉ်အဂီ၊နှဉ် မ့၊်တ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊အဘဉ်ထွဲဒီးဖိလ်စံဉ်ဂ့၊်ဝီဒီးတ၊ဆီတလဲဘှီဘဉ်တ၊ရဲဉ်တ၊ကျၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်လီၤ.

နေ့ဆဲဂဏ်အိုင်ယာယသုံ့ဂတဖဂ်လာကီ်ပယီးပူး

- ၂၀၁၅ကီ်ပယီးစု၏ပူးထးပူးသဲစးတ၀်ဘျှနှ့ဉ်မှ်အဘှီဘဉ်ကှ,ဝဲ၁၉၉၄စု၏ပူးထးပူးသဲစးတ၀်ဘျှသုံ့ဂတဖဉ် (ဘှ့ဉ်ဘှီဉ်ကရၢသဲစးနီ်ဉ်ဂံ၀်၈/၉၄)နှ့ဉ်လီ၊.တ၀်ကွဲးဟ်လီ၊သဲစးတ၀်ဘျှအံ၊ဆၢကတီ်ယံ်ဉ်ဝဲ၃ဉ် ခီ်ဖျိတ၀်ကီ်တ၀်ခဲအိုဉ်ဝဲ၃ဉ်လၢတ၀်ဘှီဘဉ်ဆိတ၀်မၤဒီးတ၀်ကွဲးဟ်လီ၊တ၀်မၤကျဲတ၀်ဘျှသုံ့ဂတဖဉ်အယိန့ဉ်လီ၊.
- ထံကီ်ပၢဘဉ်မှ၀်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်တ၀်ဖံးတ၀်မၤသုံ့ဂတဖဉ်နှ့ဉ်ဃုန့ှ်ဝဲပဒိ်ဉ်ကျိဉ်စ့တ၀်ဟဲနှာ်အခိ်ဉ်သုံ့ဂအဂီ်(၅၀ မျးကယၢ)နှ့ဉ်လီ၊.အါတကှ၀်တ၀်ဟဲနှာ်တဖဉ်အံ၊အိုဉ်ဟဲ၀ဲလၢတ၀်ထုးထိဉ်တ၀်အိုဉ်ယၢသုံ့ဂ် တဖဉ်လၢပဒိ်ဉ်အခၢ၀်စးနှ့ဉ်လီ၊.ကီ်ပယီ၊ရှ့ဉ်နီ်ဉ်ဒီးဂ်သ၀ံတ၀်ဖံးတ၀်မၤ(MOGE),ကီ်ပယီ၊လၢ်လုၢ် ဒိ်ဉ်ပှ,ဒိ်ဉ်တ၀်ဖံးတ၀်မၤ(MGE),ဒီးကီ်ပယီ၊သုံ့ဂတ၀်ဖံးတ၀်မၤ(MTE)တဖဉ်အံ၊မှ၀်ဝဲထံကီ်ပၢဘဉ် မှ၀်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်တ၀်ဖံးတ၀်မၤ(SEEs)အဒိ်ဉ်ကတၢ်ဒီးအဂံ၀်အဘါဆူဉ်ကတၢ်သုံ့ဂတဖဉ်အကျါတနီ၊နှ့ဉ်လီ၊.
- ကီ်ပယီ၊နှ့ဉ်မှ၀်ဝဲဟီ်ဉ်ခိ်ဉ်ဒီဘှ့ဉ်နှ့ဆၢဉ်တ၀်အိုဉ်ယၢ,တ၀်ဖံးတ၀်မၤဒီးတ၀်အိ်ဉ်ဖျိဖျိဖျါကရၢတဖုအံ၊(Extractive Industries Transparency Initiative -EITI)အကရၢဖိသုံ့ဂတဖဉ်အကျါတဘှ့ဉ်ဒီးဖဲတ၀်ထုး ထိဉ်နှ့ဆၢဉ်တ၀်အိုဉ်ယၢကတီ်တ၀်အှ့ဉ်ကီ၊ဟံမုၤါဒီးတ၀်အိ်ဉ်ဖျိဖျိဖျါအဂီ်ဟူး၀ဲ၊မၤဂ့၊ထိဉ်စ့ၢ်ကီ်ဝဲ၃ဉ်နှ့ဉ်လီ၊.

၂၀၀ဂဂ်ၢ်ခ်ိ်ဉ်ထံးတ၀်ဘျှသဲစးခ်ိ်ဉ်သုံ့ဉ်,ဏဆၢ(၃၇)

၃၇.ထံကီ်အံ၊နှ့ဉ်–

(က)ထံကီ်အံ၊နှ့ဉ်မှ၀်ဝဲကယဲ၀်ထံကီ်အပူ၊ဟီ်ဉ်ခ်ိ်ဉ်ဖီခ်ိ်ဉ်ဖီလာ်,ထံဖီခ်ိ်ဉ်ဖီလာ်,ကလံ၊,မှကယၢအပူ၊ တ၀်ထူးတ၀်တီ၊သုံ့ဂတဖဉ်ခဲလာ်အကစ၀်လီ၊.

(ခ)ထံကီ်ပၢဘဉ်ဝဲနှ့ဆၢဉ်တ၀်အိ်ဉ်ယၢ၊ဒီးတ၀်စုလီ်ခ်ိ်ဉ်ခ်ိ်ဉ်ခဲလာ်အဖီခ်ိ်ဉ် ဟှ၊မမှ၀်ကျိ၊ဝဲ၊ကွာ်တဖဉ်မှ၀်ထုးထိဉ်ဝဲနှ့ဉ်လၢတ၀်အံ်းထွဲကွ၀်ထွဲပၢဆၢက့၊အီ၊အဂီ် ကဘဉ်ဒုးအိ်ဉ်ထိ်ဉ်သဲစးတ၀်ဘျှနှ့ဉ်လီ၊.

(ဂ)ထံဖီကီ်ဖိတ၀်အိ်ဉ်ယၢ၊ခွဲးယၢ,တ၀်နှ၀်သါခွဲးယၢ,နိ်ုကစ၀်တ၀်မၤခွဲးယၢ, တ၀်ဒုးအိ်ဉ်ထိ်ဉ်တ၀်အသီ်ဒီးတ၀်ပၢဘဉ်နိ်ုကစ၀်အတ၀်သုံ့ဂတဖဉ်ကဘဉ် ဟှ့ဉ်မၤတ၀်မၤခွဲးယၢဒ်တ၀်သိ်ဉ်တ၀်သီအသီးနှ့ဉ်လီ၊.

ဖဲ၂၀၀ဂဂ်ခ်ိ်ဉ်ထံးတ၀်ဘျှသဲစးခ်ိ်ဉ်သုံ့ဉ်ကွဲးဟ်လီ၊ကီ်စၢဖ့ဉ်အပဒိ်ဉ်နှ့်ပၢဘဉ်နှ့ဆၢဉ်တ၀်အိ်ဉ်ယၢ၊သုံ့ဂတဖဉ်သနှ်ကှ် တ၀်မၤအါထိ်ဉ်တ၀်နီ်၊လီ၊ကျိ်ဉ်စ့ဟဲနှာ်လၢနှ့ဆၢဉ်တ၀်အိ်ဉ်ယၢ၊တဖဉ်အဖီခ်ိ်ဉ်လၢကီ်စၢဖ့ဉ်ဒီးကီ်စဲခ်ိ် ဒီးကီ်ခ်ိ်ဒီ်ဉ်သုံ့ဂတဖဉ်အဘၢဉ်စၢ၊တ၀်ဒီ်သဒၢယာ်ဒအီ၊တအိ်ဉ်ဝဲ၃ဉ်ဘဉ်.

၂၀၀၈ဂုဏ်ခြင်ထုံးတော်ဘျာသဲစားခြင်သင့်တော်ရဲင်လီ၊ကျ၊လီ၊ (၅)

တော်ရဲင်လီ၊ကျ၊လီ၊–၅

၂၉.ဒကြီး၈ဖြင့်ကွဲးဟ်လီ၊သဲစးတော်ဘျာအြင်ဝဲအသိးကြီးစဲင့်မ့တမ့်ကြီးခိုဒ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူ၊ဘဉ်ယး **ဂ်သဝံဒီးရ့ဉ်နီဉ်သိအခိသ့ဉ်တဖ့ဉ်တော်ရဲင်ကျ**၊မၤအီ၊ခ့ဲးယာ်အြင်ဝဲ.

၃၀.ဒကြီး၈ဖြင့်ကွဲးဟ်လီ၊သဲစးတော်ဘျာအြင်ဝဲအသိးကြီးစဲင့်မ့တမ့်ကြီးခိုဒ်သ့ဉ်တဖဉ်အပူ၊ဘဉ်ယး **ဟီဉ်လာ်ပနံဉ်ဒီး၈ၢ်ပူ၊ထးပူ၊အခိသ့ဉ်တဖ့ဉ်တော်ရဲင်ကျ**၊မၤအီ၊ခ့ဲးယာ်အြင်ဝဲ.

တော်ရဲင်လီ၊ကျ၊လီ၊–၅.ဟ်ယုာ်ဝဲဒီးတော်ဟ်ပနီဉ်နှ်ကြီးစဲင့်ဒီးကြီးခိုဒ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢကထၢဝဲတၢ်ခိတၢ်သ့ဲဘဉ်ယး ရ့ဉ်နီဉ်သိဒီးဂ်သဝံသ့ဉ်တဖ့ဉ်,ဟီဉ်လာ်ပနံဉ်ဒီး၈ၢ်ပူ၊ထးပူ၊သ့ဉ်တဖ့ဉ်ဒကြီး၈ဖြင့်အသဲစးတော်ဘျာသ့ဉ်တဖ့ဉ်အသိးနှ့ဉ်လီ၊. တော်ပၢဆု၊ရဲင်ကျ၊ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီသ့ဉ်တဖ့ဉ်လၢပဒိဉ်အဒ့ဲပူ၊တဖ့ဒီးတဖုအဘာ်စ။ အကှ်အဂီ၊အကလာ်ဒ်သိးအံၤသ့ဉ်တဖ့ဉ်အဖီခိဉ်မ့်တော်မၤအါထိဉ်နှ်ကြီးစဲင့်ဒီးကြီးခိုဒ်သ့ဉ်တဖ့ဉ် အြင်ဒီးအနိ်ကစ်အကျိၤအကျဲကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လီ၊လၢတလိဉ်တၢ်ဘှိဘဉ်ကှၤဂ်ၢ်ခိဉ်ထုံးတော်ဘျာသဲစးခိဉ်သ့ဉ်သ့ဝဲဒဉ်နှ်လီ၊.

တော်ထုးထိဉ်နှ့ဆၢဉ်တော်အြင်ယၢ အတော်အြင်သး

- တော်တယုယီ၊လိ်သးအြင်ဒအါမးဖဲတော်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ဝဲနှ့ဆၢဉ်တော်အြင်ယၢ။သ့ဉ်တဖ့ဉ်ဒီးတော်ထုးထိဉ်ဒအီ၊တော်ဟူးတော်ဂဲ၊တဖ့ဉ်လၢကြိ်ပယီ၊ဒကြီ်စဲင့်ဒီးကြီ်ခိုဒ်သ့ဉ်တဖ့ဉ်အပူ၊နှ့ဉ်လီ၊.
- ၈ၢ်ပူ၊ထးပူ၊တော်မၤလိ်သ့ဉ်တဖ့ဉ်ခီဖျိစဲးထၢ်ဉ်လဲးတော်ဂ်ၢ်(၂၀၁၆ နံ့ဉ်)အဖီခိဉ်ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲဒဉ်လၢဒ်တော်ထိဉ်တယးအၢ်ဒအသိး, စကဲကြိ်ခိုဒ်အပူ၊တော်ထုးထိဉ်စ၊်ထးတော်ဟူးတော်ဂဲ၊အပတိ်နှ့ဉ် မ့ှ်ဝဲအအါကတော်ဒီးခ့ီကြိ်စဲင့်အပူ၊တခီအစ့၊ကတော်နှ့ဉ်လီ၊.
- ထံကြိ်အပူ၊တော်တယုယီ၊လီ၊ပလိ်သးလၢတော်လိ်ဟိဉ်ကဝီ၊ တင်သိးလိ်သးဘဉ်သ့ဉ်အတဖ့ဉ်အကျါအြင်ထိဉ်ဝဲအဖီခိဉ် တော်လိ်ဉ်အြင်ထိဉ်လၢတော်ကသုးကျ၊ဝဲတော်ထိဉ်ယုတော်တီ၊ပတိ် တုၤသိးထဲသိးတော်ရဲင်တော်ကျ၊သ့ဉ်တဖ့ဉ်လၢကမၤလီ၊တံ်ကှၤ ထံဖိကြိ်ဖိကိုးဂၤဒဲးကဒီးနှ့ၢ်ဘဉ်တော်ဘျုးတော်ဖြ့ဉ်လၢထံကြိ် အနှ့ဆၢဉ်တော်အြင်ယၢ။ထုးတီ၊ကသ့ဝဲအဂီ၊နှ့ဉ်လီ၊.

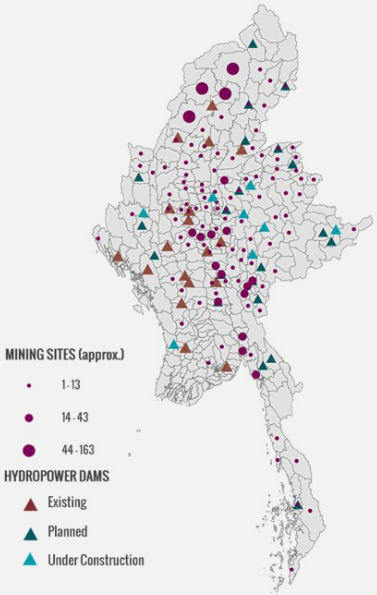

Source: EcoDev-ALARM (2016); ICEM (International Centre for Environmental Management) (2016)

ကျေးလူထားသွင်တဖက်လာ နှုန်းဆောင်တော်အိုင်ယာကတော်မားမူဒါကြီး

1. ကြီးစားဖြင့်ပဒိုင်တော်ပေးဘဏ်တော်အကစော်ဒီးအတော်ပေးဆုံးရဲ့ကျွဲ
2. ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တော်ပေးဘဏ်တော်အကစော်ဒီးအတော်ပေးဆုံးရဲ့ကျွဲ
3. တော်ဟုဉ်နီးလီး(ကြီးစဉ်/ကြီးခိုဒိုင်ဒီးကြီးစားဖြင့်)အတော်ပေးဘဏ်တော်အကစော်ဒီးတော်ပေးဆုံးရဲ့ကျွဲ ယုဉ်ဒီးကြီးစားဖြင့်ပဒိုင်
4. တော်ဟုဉ်နီးလီး(ကြီးစဉ်/ကြီးခိုဒိုင်ဒီးကြီးစားဖြင့်) အတော်ပေးဘဏ်တော်အကစော်ဒီးတော်ပေးဆုံးရဲ့ကျွဲ၊ယုဉ်ဒီးကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်အပဒိုင်

ကျေးလူထားသွင်တဖက်လာတော်နီးလီးနှုန်းဆောင်တော်အိုင်ယာကျိုင်စုဟဲနုဉ်အကြီး

တော်နီးလီးကျိုင်စုဟဲနုဉ်လာအတမ့်ကျွဲလီးလီးဘဉ်

အဒီ–ကျိုင်စုတော်ဆိုဉ်ထွဲမးစားလာကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တဖဉ်ကတ့ဘ့ိုထိုဉ်ဂ်ါခိုဉ်ထံးတော်သျှဉ်ထိုဉ်တော်တိ$ဉ်ကျွဲတဖဉ်အဂြီ

တော်နီးလီးကျိုင်စုဟဲနုဉ်လာကျွဲလီးလီး

- ကြီးစားဖြင့်ပဒိုင်ဆုကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တဖဉ်
- ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တဖဉ်ဆုကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တဖဉ်
- ကြီးစဉ်ဒီးကြီးခိုဒိုင်တဖဉ်ဆုကြီးစားဖြင့်ပဒိုင်

နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်

- တ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဉ်တဖဉ်လၢကိၣ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်ဒီးကိၣ်စဲ၁ဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်အဘာ၁ဉ်စ၊တၢ်ဂ့ၢ်လာ်ဘ့ီလာ်သးအိဉ်ဝဲလ၊ တၢ်လီၣ်ကိးဟူးဒဲးလီ၊.
- နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်အံ၊ဘဉ်တ၊်ပၢဒီ၊မ့မ့်အိဉ်လၢကိၣ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်နေ့ဉ်ဟ့ဉ်လီ၊ဝဲကျိဉ်စ့တ၊်ဘဉ်ဘျူးသ့ဉ်တဖဉ် ဆုထံဖိကိၣ်ဖိကမ္ပၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အအိဉ်သ့နေ့ဉ်လီ၊.

ဂ်ၢ်ဒိဉ်ထံးကျဲသနေ့–ထံကိၣ်တဘ့ဉ်အနေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်နေ့ဉ်ဘဉ်ယးဒီ၊ထံဖိကိၣ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်နေ့ဉ်လီ၊

- နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်အံ၊ဘဉ်တ၊်ပၢဒီ၊မ့မ့်အိဉ်လၢကိၣ်စ၁ဉ်ပဒိဉ်နေ့ဉ်မၤဘဉ်ဂီ၊က့ၢ်ဝဲတ၊်တယုလာ်ယီ၊လာ်သးသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ကျိဉ်စ့တ၊်ဘျူးအထိ၊နါသ့ဉ်တဖဉ်အပူ၊သ့ဝဲဇဉ်နေ့ဉ်လီ၊.

ဂ်ၢ်ဒိဉ်ထံးကျဲသနေ့–ပှၤအိဉ်ဆိ၊လၢကိၣ်စ၁ဉ်ဒီ၊ကိၣ်ခီဒိဉ်တဖဉ်ပှၤအဂ်ၢ်တ၊်နီ၊ဟ့ဉ်တ၊်ပၢဘဉ်နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။ လ၊ပှၤနီ၊်တဂၤအဖိခ်ိဉ်သ့နေ့ဉ်လီ၊.

- တ၊်တယုလာ်ယီ၊လာ်လ၊ကျိဉ်စ့တ၊်ဘဉ်ဘျူးအထိ၊နါသ့ဉ်တဖဉ်အယိထံကိၣ်လ၊အနေ့်ပၢဘဉ်တ၊်အဖိခ်ိဉ်ကဘဉ်မၤလီ၊တ၊်ထိဉ်ယုက့ၢ် တ၊်ဒီ၊နေ့်ကျိဉ်စ့ခွဲ၊ယာ်တ့ၢ်သိ၊ထဲသိနေ့ဉ်လီ၊.
- ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တ၊်နီ၊လီ၊အီ၊အဖိခ်ိဉ်ကြား၊လ၊တ၊်ထ၊နာ်ကွ၊်ထံဆိကမ်ိၣ်ယာ်စ့်ကိ၊ပှၤဂ့ၢ်ဝိ,ဒီ၊ခ်ိဉ်ယာ။ နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်ဘဉ်ဒီဘဉ်ထံ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ၊်ထုံ၊ထီဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်အယိနေ့ဉ်လီ၊.

တ၊်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဒီ၊နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။သ့ဉ်တဖဉ်

- တ၊်အကၢ်အစီလ၊အရ၊ဒိဉ်တခါမ့ၢ်ဝဲဘဉ်ယးဒီ၊တ၊်ဒီ၊လဲလီ၊နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်(ခ်ိသ့ဲကျိဉ်စ့ခဲလာ်အထိ၊နါတ၊်လာ်ဘ့ဉ်လာ်စ့၊တဖဉ်ဘဉ်ထ့ဲပဉ်ယာ်တ၊်ထုံ၊ထီဉ်နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။အပ့ၢ်,တ၊်ကွ၊်ထ့ဲခ်ိဉ် ယာ။နေ့ဆဲ၁ဉ်အပ့ၢ်ဒီ၊တ၊်ဘဉ်လိ၊က့ၢ်စ့အိဉ်လီ၊အပ့ၢ်,ဒီ၊တ၊်အဂ့ၢ်အဂၤသ့ဉ်တဖဉ်)တမ့ၢ်တ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ကျိဉ် စ့ဟဲနာ်တဖဉ်လ၊တ၊်မၤနေ့်အီ၊လ၊တ၊်ဆ၊ါလီ၊တ၊်အိဉ်ယာ။သ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်.တ၊်ဂ့ၢ်ဝ်ာ်ထ့ဲတဖဉ်အံ၊အယိ ဒ်တ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဂ်ၢ်ဂီ၊အဖိခ်ိဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်လ၊နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။တဖဉ်အံ၊အိဉ်တ့ၢ်ဒဉ်(၁၀၀) မ့ၢ်ကယၤအဖိလာ်နေ့ဉ်လီ၊.

- ဖဲလ၊တ၊်ပၢဘဉ်နေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။သ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်တ၊်ဖိဉ်ဟ့ၢ်အီ၊လီ၊ခ၊ဉ်သးအခါခ်ိဖျိကျိဉ်စ့တ၊်ပၢဆ့ၢ်ရဲ၁ဉ် ကျဲ၊တဖဉ်အဖိခ်ိဉ်တ၊်နီ၊လီ၊တ၊်ဒီ၊လဲနေ့ဆဲ၁ဉ်တ၊်အိဉ်ယာ။လ၊ကိၣ်စဲ၁ဉ်ဒီ၊ကိၣ်ခီပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်တ၊်ကြိယာ် အီ၊တသ့ဘဉ်နေ့ဉ်လီ၊.
- တ၊်ဝဲအံ၊တ၊်မၤသ့အီ၊သ့ဒဉ်လ၊ကျိဉ်စ့ဂ်ၢ်ခ်ိဉ်ထံ၊ခ်ိဉ်တယာ်အဖိခ်ိဉ်ဘဉ်ဆဉ်တ၊်ဂ့ၢ်တ၊်ကျိ၊လ၊ကျိဉ်စ့ တ၊်တယုယီ၊လာ်သးသ့ဉ်တဖဉ်ဟဲအါထိဉ်ဝဲဒဉ်သ့နေ့ဉ်လီ၊.

တာနီးလီးကျင့်စဉ်ဟဲနှင်လာနှုဆာင်တာအိုင်ယာသုင်တဖင်

ကျဲအဂ၊တဘိလ၊,ပမၤဒၢီသုဝဲဒဉ်တခိုဂ်ါခိုင်ထံး **"တာ်လိ$်ဘ$ဉ်"** အဖိခိုင်နှဉ်လီ၊.အဒိ–တာ်နီးလီ၊တာ်လာ်ဘျုဉ်လာ်စုအတာ်ပ၊ဆုၢရဲ့ဉ်ကျဲ၊တဖဉ်ဘဉ်ယးဂ်ါခိုင်ထံးတာ်သျှဉ်ထိဉ်ဘှိထိဉ်တာ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်သုဉ်တဖဉ်နှဉ်လီ၊.

*တာ်ပ၊ဆုၢရဲ့ဉ်ကျဲ၊ဒ်သီးအၢ်သုဉ်တဖဉ်နှဉ်ထိဉ်ယူနှ်ကၢ်ဝဲဒဉ် **"တာ်လိ$်ဘ$ဉ်"** ဝဲကာ်ါစဲဉ်ဒီးကာ်ါစီဒိဉ်သုဉ်တဖဉ်အမ့ာ်ကျွၢ်ဝဲၤကျွၢ်တာ်တယူယီ၊လိ$ာ်$သးဘဉ်ဆၢကတာ်ါအခါနှဉ်လီ၊.*

ကျဲယုထၢတဖဉ်လၢတာ်နီးလီ၊တာ်ဒီးလဲအဂ်ါ:

ကာ်စဲဉ်–ဆု–ကာ်စဖြိုဉ်
(တာ်နီးလီ၊ဒ်ကှာ်ဂီ၊လဲၤသယဲၤ)

ကာ်စဲဉ်–ဆု–ကာ်စဖြိုဉ်
(တာ်နီးလီ၊ဒ်ကှာ်ဂီ၊ဒီခိုဉ်ဒီးဖီလာ်)
တာ်နီးဟှဉ်လီ၊နှုဆာဉ်တာ်အိုင်ယာ
တာ်ဒီးလဲတဖဉ်ဆုကာ်စဖြိုဉ်

ဘဉ်သုဉ်သုဉ်ပဒိုဉ်နှဉ်
ကမၤစၤကျိုဉ်ခုလၢတာ်ထိဉ်ယုဟှဉ်နီးလီ၊
ဆုကာ်စဲဉ်လၢနှုဆာဉ်တာ်အိုင်ယာတကုတ
လၢသုဉ်တဖဉ်(မ့)ဆီဉ်ထွဲကျိုဉ်ခုလၢ
ထံကာ်တာ်ဖိ$ာ်$ကျဲ၊သုဉ်တဖဉ်အဂ်ါ.

ကျိုဉ်စုတာ်ဘဉ်ဘျုးသုဉ်တဖဉ်အထိးနါ(NFB)

NFB (Net Fiscal Benefits) = ဒီးနှ$ာ်$တာ်ဘဉ်ဘျုးအထိးနါတဖဉ်တာ်ဟှဉ်တာ်ခိတာ်သွဲ

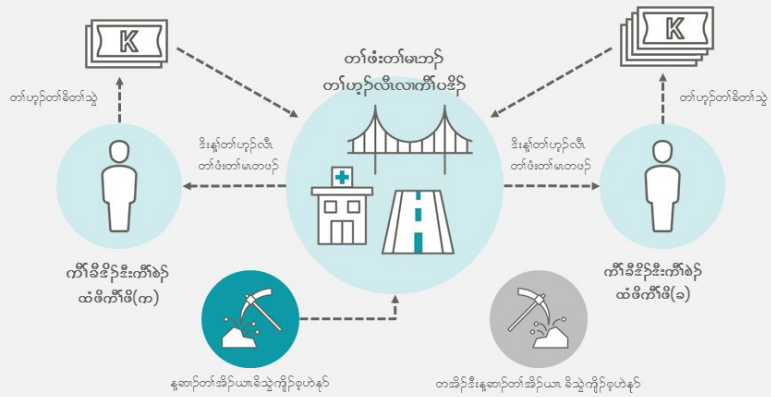

တ၊်ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်လ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။သ့ဉ်တဖဉ်

ဖဲလ၊တ၊်နှ့်၊ပ၊ဘဉ်နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။မ့၊်ဝဲကီ၊်စဲဉ်အမှုအဒါအခါနှဉ်,တ၊်လီ၊ဆီမ၊အသးလ၊ကျိဉ်စ့တ၊်တဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ကီ၊်စဲဉ်ပဒိဉ်အကျါကဲထိဉ်ဝဲသ့နှဉ်လီ၊.

ကျဲယုထ၊တဖဉ်လ၊တ၊်နီ၊လီ၊တ၊်ဒီးလဲအဂီ၊

ကီ၊်စဲဉ်–ဆု–ကီ၊်စဲဉ်
(တ၊်နီ၊လီ၊ခ်ကှ်ဂီ၊လဲ၊သယဲ၊)

ကီ၊်စဲဉ်–ဆု–ကီ၊်ဒဖြဉ်
(တ၊်နီ၊လီ၊ခ်ကှ်ဂီ၊ဖီနိဉ်ဒီ၊ဒီ၊လဉ်)
တ၊်နီ၊ဟ့ဉ်လီ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊
တ၊်ဒီ၊လဲတဖဉ်ဆုကီ၊်ဒဖြဉ်

ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်ပဒိဉ်နှဉ်
ကမၤတ၊ကျိဉ်ခ့လတ၊်ထိဉ်ယုဟ့ဉ်နီ၊လီ၊
ဆုကီ၊်စဲဉ်လ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊တကူတ
လ၊သ့ဉ်တဖဉ်(မ့)ခီဉ်ထဲ့ကျိဉ်ခ့လ၊
ထံကီ၊်တ၊်တိာ်ကျဲ၊သ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊.

တ၊်ထိဉ်ဃူတ၊်တီ၊ပတီ၊်တုၤသိးလ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်သ့ဉ်တဖဉ်

တ၊်နီ၊လီ၊ကဒါကှ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်လ၊ကီ၊်စဲဉ်(မ့တမ့၊်)ကီ၊်ခီဒိဉ်တဖဉ်ပူ၊လ၊ဟ့၊နီ၊်တဂ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အတ၊်ထိဉ်ယုအိဉ်အါဆုကီ၊်စဲဉ်(မ့)ကီ၊်ခီဒိဉ်တဖဉ်ပူ၊လ၊ဟ့၊နီ၊်တဂ၊နှ့ဆၢဉ်တ၊်အိဉ်ယ၊။ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အတ၊်ထိဉ်ယုအိဉ်စ့၊နှဉ်လီ၊.မ့၊်ဝဲတ၊်ထိဉ်ယုကှ၊တ၊်တီ၊ပတီ၊်တုၤသိးထဲသိးလ၊ဆံကီ၊်ဒီဘ့ဉ်ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်အတ၊်ထိဉ်ယုနှဉ်လီ၊.

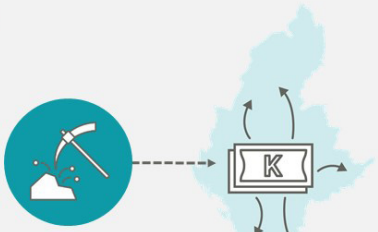

မ့၊်တ၊်ထိဉ်ယုမ၊ဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့ကှ၊လီ၊်ခ၊ဉ်သးပဒိဉ်ပ၊ဘဉ်တ၊်အဖိခ်ိဉ်နီ၊လီ၊ကဒါကှ၊ဝဲဆုကီ၊်ခီဒိဉ်မ့တမ့၊်ကီ၊်စဲတဖဉ်တုၤသိးထဲသိးနှဉ်လီ၊.

တ၊်ထိုင်ဃူတ၊်တီၤပတီၢ်တုၤသိးလ၊နၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။ ကျိုင်စ့ဟဲနၢ်သ့ဉ်တဖဉ်

- လီၢ်ခၢဉ်သးပဒိုင်အမူအဒါအိုင်လ၊ကဘဉ်မၤဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့ဒီးထိုင်ဃူက့ၤဝဲကီၢ်စဲဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိုင်သ့ဉ်တဖဉ် လ၊ဒီးနၢ်ဘဉ်နၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။ကျိုင်စ့ဟဲနၢ်အိုင်လ၊တ၊်ထိုင်ဃူနီုင်ထိုင်အဖီလာ်တဖဉ်တုၤလ၊ ဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့ဝဲဒီးကီၢ်စ၊ဖြိုင်အပတီၢ်တ၊်ထိုင်ဃူ(မ့တမ့ၢ်)မ့ၢ်မၤဘဉ်လိာ်ဖိုးဒ့ဝဲဒီးကီၢ်စဲဉ်ဒီးကီၢ်ခီဒိုင်လ၊ အထူးတီၤကတ၊်သ့ဉ်တဖဉ်အတီၤပတီၢ်တခီတ၊်ကီတ၊်ခဲဘဉ်ယးကျိုင်စ့တ၊်ဝံယ၊ကအိုင်ထိုင်ဝဲလ၊ လီၢ်ခၢဉ်သးပဒိုင်အဂီၢ်ဖဲလ၊အစုတတုၤဝဲလိၤလိၤဆူနၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။တဖဉ်အယိန္ဒဉ်လီၤ.
- ပနံ့ဉ်တ၊်ကၤကျိုင်စ့ဟဲနၢ်တ၊်ခိတ၊်သ့ဒီး တ၊်ထုးထိုင်တ၊်ဖိတ၊်လံၤအခိအသ့ဲလ၊အဘဉ်ထ့ဒီး နၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။အသနၢ်ဉ်နၢ်မ့ၢ်ဝဲ တ၊်ဂ့ၢ်အခီထံးခီဉ်ဘိလ၊ဒုးအိုင်ထိုင်ဝဲ ကျိုင်စ့တ၊်တတုၤသိးထဲသိးဒီး ကျိုင်စ့တလ၊တလီၤဘဉ်တဖဉ်နၢ်ဉ်လီၤ.

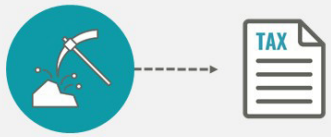

တ၊်ဂဲၤလိ

အပတီၢ် ၁ ကွၢ်ကဒါက့ၤတ၊်နိၤ်လီၤနၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။ကျဲယုထၢသ့ဉ်တဖဉ်.

အပတီၢ် ၂ **ကရၢ်တ၊်တဲ့သကိး–(၂၀)မံးနံး**
တ၊်နိၤ်လီၤနၢ်ဆၢဉ်တ၊်အိုင်ယ၊။ကျိုင်စ့ဟဲနၢ်သ့ဉ်တဖဉ်ခီဖျိုလ၊ ကျိုင်စ့ဂ့ၢ်ဝိတ၊်ပ၊ဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲၤအသိန္ဒဉ်ကဲထိုင်လိုဉ်ထိုင်ဝဲသ့ဒ်လဲဉ်. တ၊်ဒုးလိုဉ်ထိုင်ဖးထိုင်အီၤလ၊ကတီၢ်ဖုဉ်(မ့တမ့ၢ်)ကတီၢ်ယံာ်ဂီၢ်သ့မနၤတဖဉ်လဲဉ်

အပတီၢ် ၃ **ကရၢ်တ၊်ဟ်ဖျါ–(၁၅)မံးနံး**
ယုထၢထိုင်ခၢဉ်စးတဂၤလ၊ကဟ်ဖျါထိုင်ကဒါက့ၤ

တၢ်စၢဖြိၵ်ကၢ်
နီၵ်ဝံၵ်ခံ
တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျိုၤ
သၢ်တဖၣ်

- ကၢ်ပယီၤပှၢ်,တၢ်ဟံးနၢ်သူနၢ်ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢ၊လၢကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိုဒိၵ်သၢ်တဖၣ်အပှၢ်နၢ်တၢ်တတုၤသိးဒီးတၢ်လီၤဆိတဖၣ်အိၵ်ဝဒိၵ်ဒိၵ်မှၢ်မှၢ်နၢ်လီၤ.
- ကၢ်စၢဖြိၵ်အပဒိၵ်ကနၣ်လီၤမၤဝဲတၢ်နီၤလီၤနၢ်ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢ၊ကျိၵ်စုဟဲနၣ်အတၢ်အၢၵ်လီၤအိလီၤတခါဒီးကၢ်စဲၵ်(မ့)ကၢ်ခိုဒိၵ်သၢ်တဖၣ်အဂၢ်ခိဖျိကျိၵ်စုဂ့ၢ်ဝိတၢ်ပၢဆှၢရဲၵ်ကျွၤတဖၣ်နၣ်ဖဲ ၂၀၀၈ဂၢ်ခိၵ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိၵ်သၢ်အပှၢတတြိဝဒၣ်ဘၣ်.
- ဖဲၵ်ဒရၢ်သနၢ်အပှၢ်ကၢ်စဲၵ်မ့တမ့ၢ်ကၢ်ခိုဒိၵ်လၢအပဘၣ်ဝဲနၢ်ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၢ၊တဖၣ်ကဒုၤအိၵ်ထိၵ်ဝဲကျိၵ်စုဂ့ၢ်ဝိတၢ်တတုၤသိးထဲသိးလၢကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိုဒိၵ်သၢ်တဖၣ်အဘၣ်စၢ၊နၣ်လီၤ.တၢ်သၢ်တဖၣ်အံၤလိၵ်ဝဲလၢတၢ်ကဘၣ်မၤဘၣ်လိ$ဝ်ဖိုးဒ့ကၢ်အိၤခိဖျိတၢ်ထိၵ်ယူတၢ်တိၤပတိၢ်တုၤသိးထဲသိးနၣ်လီၤ.
- တၢ်ထိၵ်ယူတၢ်တိၤပတိၢ်တုၤသိးထဲသိး ကဲထိၵ်အသးသ့လၢတၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၵ်ယၢ၊ကျိၵ်စုဟဲနၣ်ဆုကၢ်စဲၵ်ဒီးကၢ်ခိုဒိၵ်တဖၣ်အဘၣ်စၢ၊နၣ်လီၤ.
- တကးဒ်ဘၣ်,တၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၵ်ယၢ၊ကျိၵ်စုဟဲနၣ်အတၢ်အၢၵ်လီၤအိလီၤတဖၣ်နၣ်လၢကၢ်စၢဖြိၵ်ပဒိၵ်ဒီးကၢ်စဲၵ်ပဒိၵ်သၢ်တဖၣ်အဘၣ်စၢ တၢ်ဒုးအိၵ်ထိၵ်ဒၣ်သ့ဝဲဒၣ်နၣ်လီၤ.

အဆင့် ၅

ဖဲ့ဒရာဂ်ကျိုင်စ့ဂ့်ဝီသနှ, ကမျာ်ဂ်ါ်ခီဉ်ထံးတၢ်သူဉ်ထီဉ်ဘှီထီဉ်, ကမျာ်တၢ်မၤစၢၤဒီးပှၤကညီဂ်ါ်ဘါ

ဝီ၊ သြဲသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ လံာ်တ၊မ၊လိအံ၊အပူ၊

တ၊ရဲဉ်ကျ၊လီ၊တ၊နီ၊လီ၊တ၊လာ်ဘူဉ်လာ်စ့တဖဉ်
ဖဲဉ်ဒ၊ဂ့ဉ်ဒီး၊ကီ၊စဲဉ်အပဒိဉ်တဖဉ်အဘာဉ်စ၊တ၊သူစ့ဲပဲကျိဉ်စ့တ၊မ၊စ၊ တဖဉ်အဖီခ်ိဉ်တ၊နီ၊လီ၊က့၊တ၊ဘာ်ဘူဉ်လာ်စ့

ခ့ဲးယာ်တ့ၢ်သိးထဲသိးဒီးတ၊မ၊ကဲထိဉ်လိဉ်ထိဉ်အဂီ၊ဖိတ၊ဉ်တဖဉ်
တ၊ဟ်လီ၊တ၊ပညိဉ်ခံမံ၊လ၊တ၊ဟ့ဉ်လီ၊မ၊စ၊ကမျ၊်တ၊ဖံ၊တ၊မ၊တဖဉ် ဒ်သိးသိး(ပှ၊ဂ့၊်ဝီကရ၊)ဒီး၊တ၊သုး၊ထီထိဉ်တ၊အိဉ်ကုးအီပ့ဲ၊မ့၊်ကျိာ်ပဲ၊ကွ၊် (မ့၊်ကျိ၊ပဲ၊ကွာ်ကရ၊)

ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတ၊ဘဉ်ထွဲပဒိဉ်အနွဲ့ပူ၊တဖဉ်အဘာဉ်စ၊
ကျိဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတ၊ရဲဉ်လီ၊ကျ၊လီ၊တဖဉ်လ၊ပဒိဉ်တဖုဒီ၊တဖုအဘာဉ်စ၊,တ၊နီ၊လီ၊ကျိ ဉ်စ့ဟဲနှာ်,ကျိဉ်စ့တ၊မ၊စ၊တဖဉ်,ဒီ၊တ၊ဆု၊ခီကျိဉ်စ့တဖဉ်

တ၊နီ၊လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်
ကီ၊စ၊ဖ့ဉ်ခ်ိသ့ဲကျိဉ်စ့ဟဲနှာ်တဖဉ်တနီ၊တ၊ဟ့ဉ်နီ၊လီ၊ဆုကီ၊စဲဉ်ဒီ၊ ကီ၊ခ်ိဒ်ဉ်တဖဉ်အိဉ်

ပှ၊ဂ့၊်ဝီကရ၊
ပှ၊ဂ့၊်ဝီတ၊ရဲဉ်တ၊ကျ၊တဖဉ်–တ၊အိဉ်ဆုဉ်အိဉ်ချ,တ၊ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့,ပှ၊ဂ့၊်ဝီ တ၊တိစ၊မ၊စ၊,ပှ၊ဂ့၊်ဝီတ၊ဆုဉ်ကီ၊–ထံဖိကီ၊ဖိကမျ၊်ခဲလာ်ဒီ၊သန့၊ထီဉ်သ့ ပဲတဖဉ်

တ၊ကတိ၊လ၊ပှ၊သ့ပှ၊ဘဉ်ရိဉ်နဉ်ပဲ၊ထံ၊

“... ဒ်ဂ၊်ခ်ိဉ်ထံ၊တ၊ဘျ၊သဲစ၊ခ်ိဉ်သ့ဉ်အသိ၊, ဖဲဉ်ဒ၊ဂ့ဉ်တ၊ဘျ၊သဲစ၊ဘဉ်ထွဲ ကီ၊ခ်ိဒ်ဉ်ဒီ၊ကီ၊စဲဉ်တ၊ပ၊ဆု၊ရဲဉ်ကျ၊တဖဉ်နှဉ် ဒ်အ[ကြ]၊ပဲဘဉ်ပဲတနီ၊ ဘဉ်တ၊ဟ့ဉ်လီ၊ပဲဆုကီ၊စ၊ဖ့ဉ်အ၊ရ၊ဖိကီ၊စဲဉ်ဒီ၊ကီ၊ခ်ိဒ်ဉ်တဖဉ်အ၊အိဉ် ––––ကီ၊စဲဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဂ၊်ခ်ိဉ်ထံ၊တ၊ဘျ၊သဲစ၊ခ်ိဉ်သ့ဉ် ကွဲ၊ဟ်လီ၊နှ၊်ပဲ ကျိဉ်စ့တ၊သူတ၊်စ့ဲ့ မ့ဒါတ၊်မ၊သ့ဉ်တဖဉ်နှဉ် လ၊်နှ၊်ဒ်ဉ်နှဉ်ဒ်း၊ကီ၊စဲဉ်နီ၊်ကစ၊်ကဘဉ်ဟံမ့ဒါထဲတခါဒီ၊လ၊ တ၊နီ၊လီ၊နှ၊်အီ၊ဘျိဉ်ဒ်ဉ်တ၊စိတ၊်ကမီ၊တဖဉ်နှဉ်လီ၊.”

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition).* Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen's University. McGill-Queens University Press.

ဂုဏ်ခြင်းထုံးကမျှတ်သူ့ဌာနတို့ဌာနဒေါ်ကမျှတ်မဟုတ်သည့်တဖက်

- ကြီးပယီးပူးနှင့် ဂုဏ်ခြင်းထုံးကမျှတ်သူ့ဌာနတို့ဌာန ဒေါ်ကမျှတ်မဟုတ်သည့်တဖက်အဂြိုဟ်အါတက္ခ်ာ ကျွင်စ့တ်သူ့ဖွဲ့သည့်တဖက်နှင့် လျှပ်စီးသုံးပဒိုင်ဖိုင်ကျွန်းယာဝဲအိုင်ဒုံးအါမုံးနှင့်လျှပ်.
- လေထုကြီးအါဘှင်အပူးနှင့်စ့ဘျှလေးကြီးလိုင်အတ်သူတ်ဖွဲ့တ်မဟုမုဒါသည့်တဖက် ဘင်တ်နိုးလေး အီးဆူပဒိုင်ကိုးပတ်ဒဲးနှင့်လေး
- တ်သူ့ဌာနကျွဒေါ်တိ်သည့်တဖက်လေဖဲင်ဒရဲင်သနှုပူးနှင့် ဒ်သိကကဲထိုင်တ်မဟုတ်မဟုဂျ်ကျူးထိုင်မှ်ကျိုးဝဲးကွင်ကရာတ်မဟေ အဂေးတကပေးဖဲလေတ်သူ့ဌာနတ်ဆါဟံဉ်ဒေါ်တ်မဟလိကို့တဖက်နှင့်ကကဲထိုင်တ်မဟုလေတ်ဆိုင်သခူထိုင်ပှုဂ့ဒ်ဝိုကရှ်ကရာတဖက်နှင့်လျှပ်.
- တကားဒ်ဘင်,တ်သူ့ဌာနတို့ပှုကညီကံ်စိုဂ်ံ်ဘါ, လျှပ်ဆိုဒင်တ်တ်မဟ့ထိုင်ခံခါလက်လေ ကြီ်ဓဖြှ်ဉ်ဒေါ်ကြီ်စဉ်/ကြီ်ခိုဒ်ဉ်အပဒိုင်သ့ဌာနတဖက်ကိတ်ဝဲးကျိုးတ်ပဆ့ရဲင်ကျွဲးအကံ်အစိ ဒ်သိးကကဲထိုင်တ်မဟုလေတ်ဆိုင်တခူထိုင်မှ်ကျိုးဝဲးကွ်ကရာဒေါ်ပှုဂ့ဒ်ဝိုကရှ်တဖက်အဂြိ်နှင်လျှပ်.

ကမျှတ်ဂုဏ်ခြင်းထုံးသူ့ဌာနတို့ဌာနတဖက်

ကျွတ်လီးဆီလ
ကြီ်ဆင်တဘှ်အပူ

- တ်သူ့ဌာနတို့ဌာနကျွမ့ှ်ကျွဘိသ့ဌာနတဖက်နှင်မ့ှ်ဝဲပဒိုင်အှုလ်ေ ဆိဝဲတ်ဂုေထိုင်ပသီထိုင် အထီကတ်ကြ်တဖက်အကျွ်ါတခါနှင်လျှပ်.ပဒိုင်အကရှ်တဘျှးဗုဟ်ယှ်ဝဲလတ်သူ့ဌာနတို့ဌာနကျွမ့ှ်ကျွဘိသ့ဌာနတဖက် စးထိုင်လေကျွမ့ှ်ဒိုင်တုေလိုးလေဟိုင်ကဝိုးဒုသဝိုကျွမ့ှ်တဖက် ဖဲကြီ်ပယီးအပူးနှင်လျှပ်.
- ကျွင်စ့တဖက်လတ်ဟှ်ဉ်နိုးလျှပ်ဆူတ်ဂုေထိုင်ပသီထိုင်လေ ကမျှတ်ဂုဏ်ခြင်းထုံးတ်သူ့ဌာနတို့ဌာနအဂြိ်ထိဘိနှင်တဘှ်လိ်ာ ဖိ့ှ်လိ်ာသးဒေါ်ကြီ်စဉ်ဒေါ်ကြီ်ခိုဒ်ဉ်အတ်လိုင်ဘင်တဖက်ဘင်.
- တ်သူ့ဌာနတို့ဌာနကျွမ့ှ်ကျွဘိတဖက်နှင်မ့ှ်တ်လေအ[ကြားဝဲဘင်ဝဲ]တခါလတ်နိုးလျှပ်တ်လက်ဘူ့ဌာလက်စ့တ်ပဆ့ရဲင်ကျွ်ေ တဖက်လေကြီ်စဉ်ဖြှ်,ကြီ်စဉ်/ကြီ်ခိုဒ်ဉ်ဒေါ်ဟိ်ဉ်ကဝိ်ေပဒိုင်တဖက် အသိးအကျွ်ါနှင်လျှပ်.

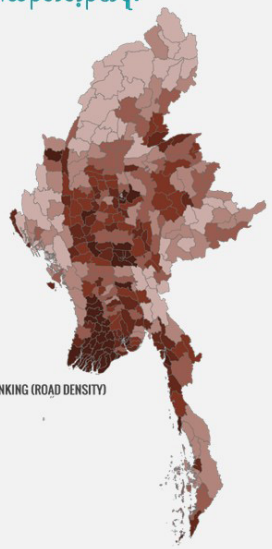

တ၊်သျှင်ထိုင်ပှၤဂ့၊်ဝီကရ၊်

ကိၢ်စဲခ့ဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒ့ဉ်အပဒ့ဉ်တဖ့ဉ်အမ့ုအဒါသ့ဉ်တဖ့ဉ်နှဉ်တဘဉ်မ့၊်ထဲတ၊်သျှင်ထိုင်တိၤ ဒီးတ့ဉ်ကျဲမ့၊်ကျဲဘိသ့ဉ်တဖ့ဉ်ဒိၤဘဉ်,ကြားမၤအါထိုဉ်စ့၊်ကီးကျိုဉ်စုမ့ဒါတ၊်ဖံးတ၊်မၤသ့ဉ် တဖ့ဉ်လၢတ၊်သျှင်ထိုင်ပှၤဂ့၊်ဝီကရ၊်ဒီးသုးထိထိုဉ်တ၊်ဂ့ၤထိုဉ်ပသီထိုဉ်တ၊်ဖံးတ၊်မၤ သ့ဉ်တဖ့ဉ်နှဉ်လီၤ.

- တ၊်သျှင်ထိုဉ်တ၊်ဆါဟံဉ်,တ၊်မၤလိတ္ဍီဒီးပှၤဂ့၊်ဝီဂ၊်ခိုဉ်ထံးတ၊်သျှင်ထိုဉ်ဘှီထိုဉ် အဂ့ဉ်အဂၤတဖ့ဉ်(တ၊်ဆဲးတ၊်လၤဝဲၤလိ၊်ဒီးတ၊်ပားကသ့ဉ်ကသီတ၊်လိ၊်တဖ့ဉ်, ဖီကရ၊်ဒီးကမ့၊်တ၊်အိဉ်ဘှံးအိဉ်သါတ၊်လိ၊်သ့ဉ်တဖ့ဉ်)
- တ၊်ပၢဆှၢရဲဉ်ကျဲၤပှၤဂ့၊်ဝီတ၊်ဖံးတ၊်မၤတဲ့ၤလီၤတီၤလီၤဒီးကွ၊်ထွဲကဟုကယာ် ပှၤဂ့၊်ဝီဂ၊်ခိုဉ်ထံးတ၊်သျှင်ထိုဉ်ဘှီထိုဉ်တဖ့ဉ်.

တကးဒ်ဘဉ်,ကိၢ်စၢဖ့ဉ်,ကိၢ်စဲခ့ဉ်/ကိၢ်ခီဒ့ဉ်ဒီးလိ၊်ကဝီၤပဒ့ဉ်သ့ဉ်တဖ့ဉ်အဘာ့ဉ်စၢ

ကြားတာ့ဉ်ပိဉ်တဲသကိုးဝဲဘဉ်ထွဲတ၊်မၤဒ့ဉ်ထိုဉ်ထိထိုဉ်ထံကိ၊်အတ၊်အိဉ်ဆှဉ်အိဉ်ချ, တ၊်ကျ၊ဘဉ်ကျ၊ဉ်သုအတီၤပတိ၊်သ့ဉ်တဖ့ဉ်ဒီးကမ့၊်ဂ့၊်ဝီတ၊်ပၢဆှၢရဲဉ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖ့ဉ်လၢ တ၊်ကသုးထိထိုဉ်အပတိ၊်လၢပှၤအါဂၤဘဉ်ထွဲ,စုးကါသျဝဲလ၊်လ၊်ကွ၊်ကွ၊်ဒီးသ့ဉ်တဖ့ဉ် နှဉ်လီၤ.

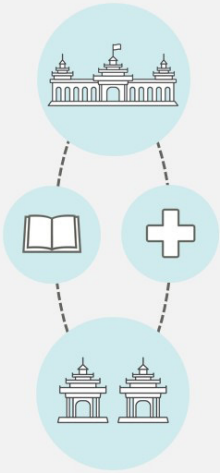

တ၊်သျှင်ထိုင်ပှၤဂ့၊်ဝီကရ၊်

တ၊်သုးထိထိုဉ်ကိၢ်စဲခ့ဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒ့ဉ်အပဒ့ဉ်သ့ဉ်တဖ့ဉ်အမ့ုဒါလၢ ဘဉ်ထွဲတ၊်ဆိုဉ်ထွဲမၤစၢကမ့၊်သ့ဉ်တဖ့ဉ်ဒ်အမ့၊်, တ၊်အိဉ်ဆှဉ်အိဉ်ချ ဒီးတ၊်ကျ၊ဘဉ်ကျ၊ဉ်သုတ၊်မၤစၢတဖ့ဉ်နှဉ် ဒ်သိးကယ့ထီၤလိ၊်သးဒီးမ့ုဒါ တ၊်မၤလၢကဘဉ်ဟံအါထိုဉ်ဝဲသ့ဉ်တဖ့ဉ်အဂီ**တ၊်ဆှၢဖီကျိုဉ်စ့ဟဲနှ၊်** တဖ့ဉ်ကလိ၊်ဝဲဒဉ်နှဉ်လီၤ.

ကျိုဉ်စ့ဂ့၊်ဝီတ၊်ဘဉ်ထွဲပဒ့ဉ်အနွဲ့ပ့ၤတဖ့ဉ်အဘာ့ဉ်စၢကြားဒီဘဉ် ကဒါကှၤ**ခွဲးယာ်တ့ၤသိးထဲသိးဒီးတ၊်မၤဂဲ**ထိ၊်လိ၊်ထိ၊်**အဂီ၊ဖီတၢ၊် တဖ့ဉ်**လၢဖဲဉ်ဒ့ဉ်ဒိတ်ဉ်ကွ၊်ဂီၤတခါအပှၤနှဉ်လီၤ.

တ၊်သ့ဉ်တဖ့ဉ်အံၤစ့၊်ကီးမ့၊်တ၊်လၢအ**ကြား**ဝဲဘဉ်ဝဲတခါလၢ**တ၊်နီၤလီၤ တ၊်လၢ်ဘျှ၊်လၢ်စ့တ၊်ပၢ**ဆှၢရဲဉ်**ကျဲၤတဖ့ဉ်**လၢကိၢ်စၢဖ့ဉ်,ကိၢ်စဲခ့ဉ်/ ကိၢ်ခီဒ့ဉ်ဒီးလိ၊်ကဝီၤပဒ့ဉ်တဖ့ဉ်အသိးအကျါနှဉ်လီၤ.

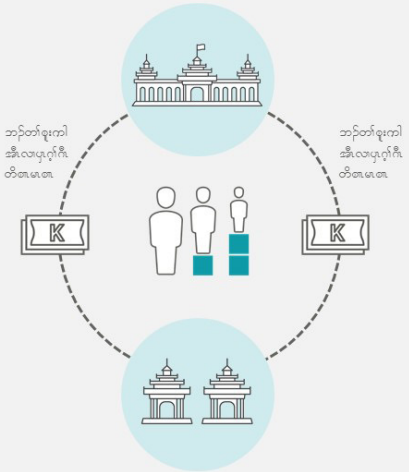

တ၊်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် – တ၊်သူၣ်ထီၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်

၂၀၀စဂ်၊်ခိၣ်ထံးတ၊်ဘျၤသဲစးခိၣ်သ့ၣ်

အ ဆၢဖိ၃ဒ့ဂ့.ထံဖိကိၢ်ဖိကိုးဂၤဒဲးအိၣ်ဒီးအ၃ွဲးအယာ်လၢကဘၣ်ဘၣ်ဒီးနၣ်ပဲတ၊်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ်အတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲ ဒ်ကိၢ်စၢဖြၣ်ဟ်လီ၊ပဲတ၊်အိၣ်ဆူအိၣ်ၚၢ်သနၣ်အသိးနၣ်လီ၊.

ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤ ကိၢ်ပယီ၊ကိၢ်စဖြၣ်နၣ် နီ၊လီ၊ပဲ စ့တိ$^{\text{ာ}}$ကျၤခဲလၢ်ဟ်ဖြၣ်အဖီခိၣ် တ၊်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ၚၢ်အကိၢ် အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၅.၂၃) မၤကယၤနၣ်လီ၊. မ့ၢ်ထိၣ်သတြၢ်ဒီးလၢအပူၤကွ$^{\text{ာ}}$နၣ် တ၊်အိၣ် သးဂ့ၤထိၣ်ပဲ ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်ထိၣ်သတြၢ်ဒီးဟ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ်ဒီးဟ်ခိၣ်ကဝီ၊ထံကိၢ်တဖၣ်အပတိၢ်နၣ်စၢဒ်းပဲခိၣ်ဝေနၣ်လီ၊.

ကိၢ်ပယီ၊ကလုာ်တ၊်အိၣ်ဆူအိၣ်ၚၢ် အတၢ်စိ$^{\text{ာ}}$ကျၤ(၂၀၁၇–၂၀၂၀)

ကဘၣ်သ့ဟ်ပနီၣ်ပဲပှၤမၤတၢ်လၢဆူၣ်ၚၢ် ကၢ်ဂီ၊တဒ်သိးဘၣ်တဖၣ်,ခီဖြိတၢ်ဘျးစဲဖံးမၤသကိး တၢ်ဒီးကလုာ်ဒုၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် ကရၢတဖၣ်(Ethnic Health Organizations),ကရၢ သဘျသ့ၣ်တဖၣ်(NGOs),နီၢ်တဂၤတၢ်ဘၣ်ဘျုးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် မၤစၢၤကရၢသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်လီ၊.

တ၊်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် – တ၊်သူၣ်ထီၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်

ညီနၣ်နၣ်ဖဲၣ်ဒၣ်ရၣ်ထံကိၢ်တဖၣ်ဘၣ်ထွဲ
တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်မ့ၢ်ဝဲကိၢ်စဲၣ်တဖၣ်အမူအဒါနၣ်လီ၊. အဒ်,ကိၢ်စဲၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒ်ခိၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ၚၢ် ဝဲၤကျိုးဒီးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်နီၤ လီ၊တၢ်လၢ်ဘူၣ်လၢ်စ့တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်နၣ်လီ၊.

တၢ်နီၤလီ၊တၢ်လၢ်ဘူၣ်လၢ်စ့တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်

- တၢ်နီၤလီ၊တၢ်လၢ်ဘူၣ်လၢ်စ့အလိ$^{\text{ာ}}$လၢဆံးအါနၣ်အါထိၣ်ဝဲသ့, သနၣ်ထိၣ်အသးလၢကမ္ပၢ်တၢ်သူတၢ်စ့ဲကျိၣ်စ့တၢ်လၢ်အဖီခိၣ်
- ကျိၣ်စ့တၢ်မၤစၢၤတုၤသိးထဲသိးတဖၣ်(Matching Grants)နၣ်တဒ်သိးဒီး တၢ်ဆိၣ်ထွဲပှၤနီ$^{\text{ာ}}$တဂၤကျိၣ်စ့တုၤသိးထဲးသိးနၣ်ဘၣ်.မ့မ့ၢ်တခီ ဒုးဂဲ့ထိၣ်တၢ်မၤအကျိၤအကျဲတခါလၢကခီဆၢမၤစၢၤဝဲ ကိၢ်စဲၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒ်ခိၣ်လၢအတၢ်လိ$^{\text{ာ}}$ဘၣ်တဒ်သိးလိ$^{\text{ာ}}$သးဘၣ်တဖၣ်နၣ်လီ၊.

တၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့–တၢ်သျဉ်ထီဉ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

ဖဲကီၢ်ပယီၤပှၤ,ကီၢ်စဲဉ်ဒီးကီၢ်ခိဒိဉ်ပတီၢ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်တၢ်ဟ်ပနီဉ်နၢ်အီၤကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ တၢ်မၤမ့ဒါသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်စ့ၤဝဲဒီး,ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤစ့တိာ်ကျဲၤတဖဉ်,သနၢ့ဖိလ်စံဉ်,ဒီးတၢ်သူတၢ်စ့ဲတဖဉ် လၢဘဉ်ထွဒီးတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့နှဉ်လီၢ်ခၢဉ်သးဖိဉ်ယာ်ဒံးဒဉ်ဝဲဒိဉ်ဒိဉ်မ့ၢ်မ့ၢ်နှဉ်လီၤ.

အါတက့ၢ်ဖဲဉ်ဒရၢ်ဉ်ထံကီၢ်တဖဉ်အပူၤ,ကီၢ်စဲဉ်,ကီၢ်ခိဒိဉ်ဒီးလီၢ်ကဝီၤသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဝဲဒဉ်ဒီး တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲၤတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့နှဉ်လီၤ.တၢ်နဲဉ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လၢဘဉ်ထွဒီးတၢ်မၤလိနှၢ်တၢ်ကျဉ် ဘဉ်ကျဉ်သ့,တၢ်နုဉ်လီၤဆူတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့အပူၤ,ဒီးသရဉ်/သရဉ်မ့ဉ်,ကွဲဖိနီ် ဂ်ၢ်နီ်ဒ့ၢ်းသ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ၢ်နှဉ်ဘဉ်သ့ဉ်သ့ဉ်ကီၢ်စၢဖ့ဉ်မ့တမ့ၢ်ကီၢ်စဲဉ်/ကီၢ်ခိဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် ကထုးထိဉ်ဟ့ဉ်လီၤဝဲနှဉ်လီၤ.

တၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့–တၢ်သျဉ်ထီဉ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

၂၀၀၈ဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်

အဆၢဖိ၃ဒ

ထံဖိကီၢ်ဖိခဲလာ်ဒ်ကီၢ်စၢဖ့ဉ်ဟ်လီၤယာ်တၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့သနၢ့အသိး–
(က)အိဉ်ဒီးခ့ဲးယာ်လၢကမၤလိတၢ်
(ခ)ဒ်ကီၢ်စၢဖ့ဉ်ဟ်လီၤယာ်တၢ်ဘျၢ်ဉ်လၢကဘဉ်မၤလိနှၢ်ဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့အသိးတမၤလိတသ့ဘဉ်နှဉ်လီၤ.

အဆၢ–ဧပှၤဂ့ၢ်ဝီအသနၢ်

(က)ကျဉ်သ့လံာ်သိဉ်ညိဉ်မိၢ်ဟ့ၢ်,လံာ်ညိဉ်သိဉ်တၢ်,တၢ်သိဉ်လိအကျိၤအကျဲ,တၢ်ဃုသ့ဉ်ညါ,တၢ် ဟ်လီၤတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤတဖဉ်,တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖဉ်ဒီးတၢ်အပတီၢ်သ့ဉ်တဖဉ်
(ခ)ဖ့ဉ်စိမိၤ,ခီလ့ဉ်ကွ,ကွ်ဒီးတၢ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့ပတီၢ်ထီကွ်သ့ဉ်တဖဉ်
(ဂ)တၢ်ဒီးစဲးလၢဘဉ်တၢ်ဟ်လီၤအီၤလၢကီၢ်စၢဖ့ဉ်ပဒိဉ်

တၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့–တၢ်သၢ်ထိၢ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်

ဂၢ်ခိၢ်ထံးသဲစးခိၢ်သ့ၢ်လၢတၢ်ဘျိုဘၢ်က့ၤအီၤတဖၣ်ဖဲ ၂၀၁၅

တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၢ်ကျဲၤဂၢ်ခိၢ်ထံးတၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့ကျိ2သ့ၢ်တဖၣ်လၢကိၢ်စဲၢ်ဒီးကိၢ်ခိဒိၢ်
တဖၣ်အပူၤန္ဆၢ်တၢ်ဟ့ၢ်အခွဲးလၢကဘၢ်တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၢ်ကျဲၤအီၤဒ်ကိၢ်စၢဖြိၢ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျၢအသိးန္ဆၢ်လီၤ.

ကလၢ်တၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့သဲစးတၢ်ဘျ(၂၀၁၄,ဘျိုဒိၢ်သဲစးနိၢ်ဂၢ်ဂ၁)အဆဒိၢ်ခုတၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့ ဂၢ်ခိၢ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်မီၢ်ဟ့ၢ်စၢဖၣ်

တၢ်ဟ်လီၤက့ၤတၢ်ရဲၢ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆီလၢတၢ်ကမၤဂ့ၤထိၢ်ကၢ်သ့ပှၤမၤတၢ်ဖိခဲလၢ်
အကၢ်အစိဒီးအဝဲသ့ၢ်အတၢ်အိၢ်မ့ကၢ်စိအတိၤပတိၢ်တဖၣ်,ဒီးဖဲအဝဲသ့ၢ်တဖၣ်အိၢ်ဝဲ
ဒီးသကဲးပဝဲးလၢအဂ့ၤအခါန္ဆၢ်တၢ်ကဒုးလိၢ်ထိၢ်ဖးထိၢ်ဝဲတၢ်ထုးစ့ၤလီၤလိၢ်ခၢ်သးအတၢ်ဖိၢ်ပျံၤသန့
ဘၢ်ဆၢ်ကဒိၤသန့ၤထိၢ်အသးလၢအဝဲသ့ၢ်အကၢ်အစိဂ့ၤထိၢ်ဝဲလၢ
ကမၤတၢ်ဆၢတဲာ်ဒီးတၢ်သ့ဟံးနၢ်မ့ဒါတဖၣ်အဖိခိၢ်န္ဆၢ်လီၤ.

တၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့–တၢ်သၢ်ထိၢ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်

ကိၢ်ပယီၤပှၤပှၤခဲလၢ်ဟ်ယုာ်သ့ဝဲလၢ
တၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့သနၢ်တခါယီအဂိၢ်လိၢ်ဝဲလၢတၢ်ကထိၢ်ယု
မၤဘၢ်ဂိၢ်ဝဲတၢ်အိၢ်လီၤဆီတဖၣ်ခီဖျိ
နိၢ်ကစၢ်အခိၢ်ဝ်တယၢ်ကျိာ်တၢ်ကတိၤ,ဒီးကျိာ်တၢ်ကတိၤခဲလၢ်ဟ်ယုာ်
လၢတၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့ပှၤလၢအဖိၤမံဒီးထံကိၢ်တၢ်အိၢ်သးအတိၤ
ပတိၢ်တဖၣ်နၢ်လီၤ.တၢ်ကပျဲဝဲကိၢ်စဲၢ်ဒီးကိၢ်ခိဒိၢ်အပတိၢ်ကဟံအါထိၢ်မ့ဒါတၢ်မၤ
တဖၣ်အဂိၢ်ကိၢ်စဲၢ်ဒီးကိၢ်ခိဒိၢ်ကျိၢ်စ့ဂ့ၢ်ဝ်တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၢ်ကျဲၤတဖၣ်ကြားလၢ
တၢ်ကွၢ်ကဒါမၤဂ့ၤထိၢ်ဒအီၤန္ဆၢ်လီၤ.

- မၤအါထိၢ်တၢ်နီၤလီၤခိသ့ဲကျိၢ်စ့
  - ဒုးအိၢ်ထိၢ်တၢ်ထိၢ်ယုတၢ်တီၤပတိၢ်တ့ၤသိးထဲသိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်
- တၢ်နီၤလီၤတၢ်လၢ်ဘုၢ်လၢ်စ့ၤအတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲၢ်ကျဲၤတဖၣ်,
  ကျိၢ်စ့တၢ်မၤစၢလၢတၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့အဂိၢ်
  - တၢ်ပာ်ပနီၢ်ခ့စၢမၤစၢဆံးအါတမံၤယီလၢကျိ2ဖိတ၀ၤ2ၢ်ဝဲစ့ၢ်စ့ၢ်လၢ
    ကိၢ်စဲၢ်ဒီးကိၢ်ခိသ့ၢ်တဖၣ်ပှၤ
  - ကိၢ်စဖြိၢ်ပဒိၢ်,ဒီးကိၢ်စဲၢ်/ကိၢ်ခီဒိၢ်ပဒိၢ်ကဘၢ်တူၤလၢ်ဝဲ (၅၀)မျးကယၤစုၢ်စုၢ် – ၅၀/၅၀

တၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်သ့လၢတၢ်အပၢ်ယုာ်တၢ်ခဲလၢ်ဝဲဆ့တၢ်ရဲၢ်တၢ်ကျဲအတၢ်မၤကျဲလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤတၢ်အလိၢ်ဘဉီအ
ကျါတမံမ့ၢ်ဝဲမၤလိဘၢ်တၢ်လၢနၢ်ကစၢ်ကျိဉီအဂၢ်ထံးနၢ်လီၤ
လၢအတခါမ့ၢ်ဝဲအခွဲးအယးအိၢ်လၢကဆီကါမၤလိဘၢ်တၢ်
လၢကျိာ်အါကျိာ်နၢ်လီၤ,တၢ်သ့ၢ်တဖဉီနၢ်တဘၢ်အိဘဉီလၢ
ထံကိၢ်တၢ်အိၢ်သးအပူလီၤ,တၢ်ကရၢကရီလၢမၤသကိးတၢ်
ဘဉီယးတၢ်ကၢ်ဘၢ်ကၢ်အသနၢ်မ့ၢ်ဝဲ **Mon National Education Committee (MNEC) နၢ်လီၤယအဝဲဆိၢ်ဝ်လၢ**New Mon State Party (NMSP)အဖီလၢ်နၢ်လီၤ,

- စးထိၢ်ဖဲ၁၉၉၅နၢ်MNEC ကတဲာ်ကတီပာ်စၢ
  တီၤဖ့ၢ်,တီၤခၢ်သး,တီၤထီကျိသ့ၢ်တဖၣ်လၢတာ်ပတု
  ာ်တၢ်လီၤကၢတီၤတဖၣ်အပူၤဒီးလီၢ်ကတီၤလၢအိၢ်တၢ်
  ပၢတၢ်ပြုးခံကလုာ်နၢ်လီၤ
- MNECယုကျိာ်စ့လၢကမျၢ်ဒီးထံဂၤကိၢ်ဂၤနၢ်လီၤ
- ပဒိၢ်လံာ်ညီၢ်သိဉီခိၢ်ခ့ီး MNEC
  လံာ်ညီၢ်သိဉီခိၢ်ပၢ်ဖြိၢ်သူဝဲလၢကျိ2တဖၣ်နၢ်လီၤ

တၢ်ကျၢ်ဘၢ်ကျၢ်သ့ လၢကီၢ်ပံၤယီၤပူၤ

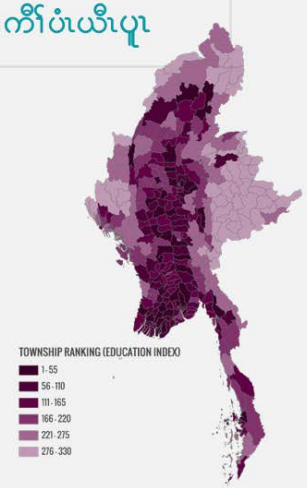

တၢ်ကျၢ်ဘၢ်ကျၢ်သ့တၢ်ဒုးနၢ်ခ် နီၢ်ထိၢ်

- ၶ်ဟီၢ်ခိၢ်ဂီၤမၤပာ်ဖျါအသိး တၢ်ကျၢ်ဘၢ်ကျၢ်သ့အတီၤပတၢ် သ့ၢ်တဖၢ် လီၤဆီဝဲၢ်ဒဲၢ်ကီၢ်စၢ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်အပူၤ.
- ယိၤခိၢ်ကီၢ်စၢ်အိၢ်ဝဲၢ်ဒီးတၢ်ကျၢ်ဘၢ်ကျၢ်သ့အတီၤပတၢ် ဖှၢ်ပဲတနီၤ လၢထံကီၢ်အပူၤဟိၢ်ထွဲထိၢ်အခဲလ၊ ရၢ်ဓၢ်ဒီး ကညီကီၢ်စၢ်နၢ်လီၤ.
- ကခ္ဆၢ်ဒီး နၢ်ပ့ၢ်တိ$ၢ်ဒီးတကၢ်အိၢ်ဝဲၢ်ဒဲၢ်ဒီးတၢ်ကျၢ် ဘၢ်ကျၢ်သ့အတီၤပတၢ်ထီကတၢ်တနီၤနၢ်လီၤ.
- ကီၢ်ဆၢ်သ့ၢ်တဖၢ်အပူၤ ဝ့ၢ်ဟုၤကတိၤဒီးခိၢ်ဒုသဝီကတိၤ သ့ၢ်တဖၢ်အဘၢ်စၢ် တၢ်လီၤဆီသ့ၢ်တဖၢ်အိၢ်ဝဲၢ်ဒီးပိၢ်ခ္ဆါဒီး ဟိၢ်မ့ၢ်အဘၢ်စၢ် တၢ်ကျၢ်ဘၢ်ကျၢ်သ့အတီၤပတၢ် သ့ၢ်တဖၢ်တၢ်လီၤဆီအိၢ်ဝဲၢ်နၢ်လီၤ.

တၢ်နီၤဖးခိခိၢ်/ ဝ့ၢ်ခိၢ်ဖဲတထိၢ်ဘးဒံးကီၢ်ဆၢ်အတီၤ

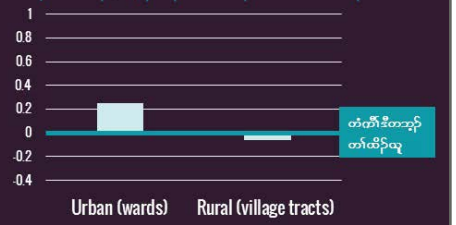

* Made up of: School enrolment, Primary school attainment, middle school attainment, literacy rate.

ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်တိစၢ်မၤစၢ်–တၢ်သ့ၢ်ထိၢ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ

၂၀၀ရနံၢ်ဂၢ်ခိၢ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၢ်သ့ၢ် အဆၢဖိ–ဧပှၤဂ့ၢ်ဝီသနၢ်

(က)ကလုာ်တၢ်လိၢ်ခိၢ်လိၢ်ကွဲတဖၢ်
(ခ)တၢ်မၤစၢ်ဖိသ့ၢ်,သးစၢ်,ဟိၢ်မ့ၢ်,
ပှၤကှ၊်ဂီၤတလၢတပ့ဲၤ,သ့ၢ်ကှ,သးပှၢ်
တဖၢ်ဒီးပှၤလၢဟံၢ်ယီတအိၢ်တဖၢ်.
(ဂ)တၢ်တိစၢ်ဒီးတၢ်သ့ၢ်ထိၢ်ကှ,တၢ်အိၢ်မ့

၈.တၢ်ပၢဆှၢ်ရဲၢ်ကျဲၤအသနၢ်
(က)တၢ်ဂ့ၢ်ဘၢ်ထွဲတၢ်ဂုၤထိၢ်ပသီထိၢ်တဖၢ်
(ခ)ခ့ဝ့ၢ်ဒီးဟံၢ်ခ့ၢ်ယီထၢတၢ်ဂုၤထိၢ်ပသီထိၢ်

ဂၢ်ခိၢ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၢ်သ့ၢ်တၢ်ဘ့ၢ်ဘၢ်ကှ,အီၤဖဲ၂၀၁၅

၂.ဖဲဂၢ်ခိၢ်ထံးတၢ်ဘျၢခိၢ်သ့ၢ်ပူၤတၢ်ရဲၢ်လီၤကျဲၤလီၤစရီ(၂) ကီၢ်စၢ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်ဘၢ်ထွဲတၢ်ဒုးအိၢ်ထိၢ်သဲစး
(က)တၢ်မၤစၢ်ဖိသ့ၢ်,သးစၢ်,ဟိၢ်မ့ၢ်,ပှၤကှ၊်ဂီၤတလၢတပ့ဲၤ,သ့ၢ်ကှ,သးပှၢ်
တဖၢ်ဒီးပှၤလံၢ်လူၤကျူ$ဆ့ၢ်တဖၢ်ဖဲကီၢ်စၢ်
ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်သ့ၢ်တဖၢ်အပူၤနၢ်ခ့ၢ်တၢ်ဟ့ၢ်အခ့ဲးလၢကဘၢ်
တၢ်ရဲၢ်ကျဲၤမၤအိၤဒၣ်ကီၢ်စၢ်ဖြိၢ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျၢအသိးနၢ်ခ့ၢ်လီၤ.

(ခ)တၢ်တိစၢ်မၤစၢ်ဒီးတၢ်သ့ၢ်ထိၢ်ကှ,တၢ်အိၢ်မ့တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီသ့ၢ်တဖၢ်
အံၤဖဲကီၢ်စၢ်ဒီးကီၢ်ခီဒိၢ်အပူၤတၢ်ဟ့ၢ်ခ့ဲးလၢက
ဘၢ်တၢ်ရဲၢ်ကျဲၤမၤအိၤဒၣ်ကီၢ်စၢ်ဖြိၢ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျၢအသိးနၢ်ခ့ၢ်လီၤ.

ပြုဂ္ဂါဝီတါတိစားမးစား–တါသျှင်ထိုင်ပြုဂ္ဂါဝီကရာ

ထံကိုါလ၊အဂု၊ထိုင်ပသီထိုင်အဖ၊မှါတဖင်အဂိုါတါဂု၊ထိုင်ပသီထိုင်ဒီးတါမ၊စှ၊လီ၊ဝဲတါဖြိုင်တါယာ်တါဖံးတါ မ၊တဖင်နှင်မှ်အရှုဒိုင်ဝဲယာ်ဒီးတါဟှင်တါမ၊စ၊လ၊တါအိုင်ဆှုင်အိုင်ချုဒီးတါကျုင်ဘင်ကျုင်သ့အသိုးနှင်လီ၊.

လီါခၢင်သးပဒိုင်အိုင်ဒီးမှုဒါသနှုင်လ၊ကၢဝဲ၊လိာ်ထိုင်ယူဝဲကိုါစဲင်ဒီးကိုါခီဒိုင်တဖင်အကၢ်အစီဒ်သိုးကရဲင်ကျဲ၊မ၊ဝဲ တါဂု၊ထိုင်ပသီထိုင်ဒီးတါမ၊စှ၊လီ၊တါဖြိုင်တါယာ်ခီဖျိတါနီ၊လီ၊တါတူ၊လက်ဝဲတါလက်ဘှုဂ့ိုလက်စ့၊ တါပ၊ဆှ၊ရဲင်ကျဲ၊တဖင်အဂိုါအရှုဒိုင်ဝဲနှင်လီ၊.

ကိုါစဲင် ဒီးကိုါခီဒိုင်အပဒိုင်တဖင် ကဟ်သျှင်ဟ်ဒီးနှ်ပ၊်ဝဲ ပြုဂ္ဂါဝီတါတိစားမးစားအတ၊်လိုင်ဘင်တဖင်ဒီး ဟံနှ်ဝဲက့ှ်ဂို၊အါမံ၊သ့ဝဲဒ်လာ်အံ၊အသိုးတဖင်–

- တါမ၊စ၊လ၊ဆူပှ၊လ၊ကျိုင်စ့တါဟဲနှာ်စှ၊သ့ဉ်တဖင်အဂိုါ
- တါမ၊စ၊တါသျှင်ထိုင်ဘှိုထိုင်ကှ,တါအိုင်မှ လ၊တါဘင်ဂ်ာ်ဂုင်ကတိုါ, မ့တမ့်ါ ခိုင်ယ၊နှုဆၢ်ယိတါဘင်ဒိ ဘင်ထံးထံဖိကိုါဖိကမျှ်,ဒီးပှ၊တူ၊ဘင်ခီင်ဘင်တါဂိုါတါတိစားမးစား
- သနှဖိလ်စ်ဉ်တဖင်လ၊တါမ၊ဂု၊ထိုင်ပသီထိုင်ပှ၊ဖိယာ်ဖိ
- တါရဲင်တါကျဲ၊ဘင်ယးတါသျှင်လီ၊ဆီလီ၊ကမျှ်ဟ်ဉ်ယီ
- ပှ၊အိုင်ဘှုံးလ၊မှုဒါသ့ဉ်တဖင်အဂိုါ

တါအိုင်မှုအတီ၊ပတိုါ

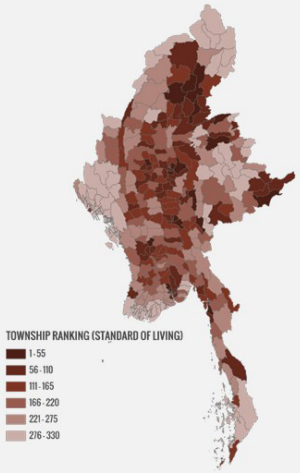

တါအိုင်မှုအတီ၊ပတိုါ(နှိုင်ထိုင်ဒုးနှ်ဉ်)

- တါအိုင်မှုအတီ၊ပတိုါတဖင်(ဟ်ဉ်ဒှုဉ်ယီထ၊အတါစုလိုါခိုဉ်ခိုဉ်ဒီး တါအိုင်သးတဖင်)ဖဲကိုါပယီ၊ပျုနှ်ဉ်ကိုါဆဉ် တဘှ်ဉ်ဒီးတဘှ်ဉ်လီ၊ဆီလိာ်သးဒိုဉ်ဒိုဉ်မှ်မှ်.
- ခုဝ့ှ်ဒီးခိုခိုဉ်ဟိုဉ်ကဝိ၊တဖင်ဖဲကိုါပယီ၊ပျုတါအိုင်မှုတီ၊ ပတိုါအတါလီ၊ဆီလိာ်အိုင်ဝဲဒိုဉ်ဒိုဉ်မှ်,မှ်ဒီးကြားလ၊တါက ဘဉ်ကွ်ဆိကမ်ါဘဉ်ယးဒီးတါမ၊ဂု၊ထိုင်ဟ်ဉ်ဒှုဉ်ယီထ၊ တါအိုင်သး,မ၊စ၊အဝဲသ့ဉ်လ၊ကဒီးနှ်ဘဉ်လီမ့ှ်ဆှ ဒီးထံကဆိုအဂိုါလိုင်ဝဲဒဉ်နှင်လီ၊.

တါနီ၊ဖးခိုခိုဉ်/ ဝ့ှ်ခိုဉ်ဖဲတထိုင်ဘးဒံးကိုါဆဉ်အတီ၊

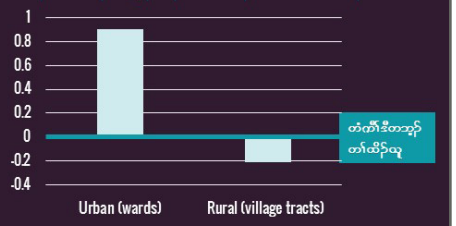

ကြီးဆင့်,ကရှု၊,ဒီးကဝီ၊သ့ဉ် တဖဉ်အတၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ် နီဉ်ထိဉ်ဒုးနဲဉ်

တၢ်မၤအါထိဉ်ဘဉ်ယးတၢ်နီ၊လီ၊ပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်ဖံးတၢ် မၤသ့ဉ်တဖဉ်ဆုကြီးစဲဉ်အပတြီ၊နူဉ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်အခွဲးအယာ်လၢ ကမၤဂုၤထိဉ်ထံဖိကြီ၊ဖိကမျၢ်အတၢ်အိဉ်သး ခီဖျိတၢ်ဖြဉ်တၢ်ယာ်ဒီးတၢ်လိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊.

ကြီ၊ဆဉ်ဒီးကြီ၊ဆဉ်အဒ့တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်နူဉ်ဒုးနဲဉ်ဖျါထိဉ်ဝဲ တၢ်ရုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတီၤဟတီ၊တဖဉ်အတၢ်လီၤဆိလာ်သးဒီး ဟ်ဖျါထိဉ်ဝဲတၢ်လိဉ်ဘဉ်တဖဉ်မ့ၢ်တၢ်လၢအထီကတၢ်နူဉ်လီ၊.

အဒီ,ကယါကြီ၊စဲဉ်,လ့ဉ်ကိဉ်ကြီ၊ဆဉ်နူဉ်အိဉ်ဝဲဒီးဆၢ်ဂုၤထိဉ် ပသီထိဉ်အတီၤဟတီ၊ထိနူ၊်ဒီးထံကြီ၊ဒီတဘ့ဉ်အတၢ်ထိဉ်ယူ, ဖဲလၢရ၀ါတီကြီ၊ဆဉ်နူဉ်မ့ၢ်ဝဲဒဉ်လၢထံကြီ၊အပူၤကြီ၊ဆဉ်အတၢ် ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အစှၤကတၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အကျါတာဘ့ဉ်နူဉ်လီ၊.

ကြီ၊ဆဉ်တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်အတၢ်ဒုးနဲဉ်အမး ဖဲကယါကြီ၊စဲဉ်

ကြီ၊ဆဉ်,ဒီးကြီ၊ဆဉ်အဒ့ကရှု၊သ့ဉ်တဖဉ်တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်နီဉ်ထိဉ်ဒုးနဲဉ်

တၢ်မ့ၢ်ကွၢ်ဝဲကယါကြီ၊စဲဉ်TDI အထိကတၢ်ကြီ၊ဆဉ်တဖဉ်နူဉ်လ့ဉ်ကိဉ်ကြီ၊ဆဉ်အပူၤဒုးနဲဉ်ဖျါဝဲကဝီ၊ဒီး ကရှု၊အတၢ်လဲ၊ထိဉ်လဲ၊ထိအပတြီ၊လီ၊ဆိလာ်သးအိဉ်ဝဲနူဉ်လီ၊.ပထံဉ်နူ၊်လၢချ့ဉ်တၢ်လီ၊နူဉ်တၢ်လဲ၊ထိဉ် လဲ၊ထိအိဉ်အါနူ၊်ဒီးခိဉ်ရုသဝိတၢ်လီ၊သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊.

တၢ်ဂုၤထိဉ်ပသီထိဉ်တၢ်ဒုးနဲဉ်လၢကြီ၊ဆဉ်အဒ့ဖဲ(လ့ဉ်ကြီ၊)ကြီ၊ဆဉ်ပူၤ

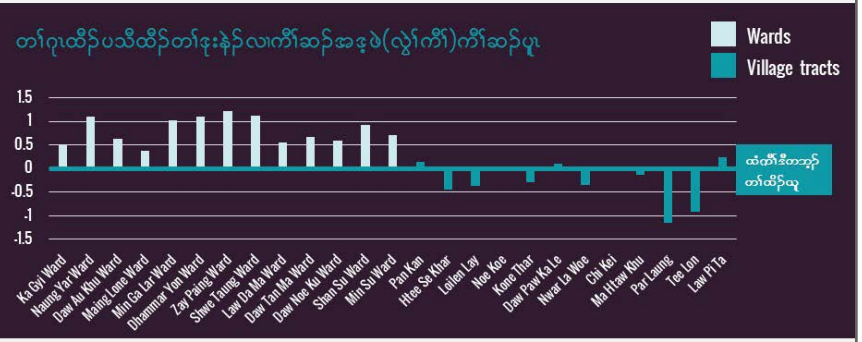

တၢ်ဒုးဟ်ဃာ်မၤဉ်ခွါဂ့ၢ်ဝီလၢပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်ကရၢအပူၤ

ကျိၤ်စ့တၢ်မၤစၢၤလၢအိၤ်ဒီးတၢ်ပညိၤ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးသ့ၤ်တဖၣ်နၣ် မ့ၢ်ဝဲကျဲယုထတဖၣ်လၢတၢ်ပညိၤ်ဆီၤ်ထွဲမၤစၢၤ မ့ၢ်ခွါတၢ်တတုၤသိးထဲသိး တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးဆ့ၢ်ထီၤ်ဝဲ ဗိာ်မ့ၢ်ဗိာ်မၤသ့ၤ်တဖၣ်အက၊်အစီ, လီၤဆီဒၣ်တၢ် ဖဲမ့ၢ်ခွါ တၢ်တတုၤသိးထဲသိးအိၤ်အါဝဲတၢ်လီၢ်တဖၣ်နၣ် သ့ဝဲဒၣ်နၣ်လီၤ.

- တီၤထီကျိတၢ်ကၢ်ဘၣ်ကၢ်သ့အတီၤပတီၢ်သ့ၤ်တဖၣ်အဖီလာ်
- တၢ်နၣ်လီၤပာ်ယုာ်လၢတၢ်မံးတၢ်မၤအပူၤ ဗိာ်မ့ၢ်ဒီးဗိာ်ခွါ တၢ်တတုၤသိးထဲသိးသ့ၤ်တဖၣ် အိၤ်အါဝဲ–တၢ်နီၤ်လီၤကျိၤ်စ့ဟဲနၣ်တတုၤသိးထဲသိးဘၣ်.

တၢ်ကၢ်ဘၣ်ကၢ်သ့တၢ်ဒုးနဲၣ်(ဗိာ်ခွါဒီးဗိာ်မ့ၢ်)

တၢ်ဒုးဟ်ဃာ်မၤဉ်ခွါဂ့ၢ်ဝီလၢပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်ကရၢအပူၤ

ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်ကျဲးစးသ့ၤ်ထီၤ်ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢ်လၢပဒိၤ်ကိးပတီၢ်ဒဲး(ကၢ်စဖျိၤ်,ကၢ်ဖဲၣ်/ကၢ်ခီဒိၤ်ဒီး လီၢ်ကဝီ၊ပဒိၤ်အပတီၢ်)သ့ၤ်တဖၣ်အပူၤမ့ၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီတၢ်တုၤသိးထဲသိးတၢ်ပညိၤ်တဖၣ်ဒီး မ့ၢ်ခွါဂ့ၢ်ဝီစ့တိာ်ကျဲးတဖၣ်အဂီၢ်နၣ်တၢ်ဖၢနၣ်ဆိကမီၢ်ယာ်အီၤသ့ဝဲဒၣ်နၣ်လီၤ.

- အဒိ–ခီဖျိတၢ်အိၤ်ဆ့ၢ်အိၤ်ချ ,တၢ်ကၢ်ဘၣ်ကၢ်သ့,ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတၢ် ရဲၣ်တၢ်ကျဲးသ့ၤ်တဖၣ်.

ကျိၤ်စ့တၢ်မၤစၢၤလၢအိၤ်ဒီးတၢ်ပညိၤ်လီၤဆီသ့ၤ်တဖၣ်နၣ်ပညိၤ်ဆီၤ်ထွဲဝဲတၢ်ဂ့ၢ်လၢလာ်သ့–

- တၢ်ထူစံၣ်မၤဝဲၤဒီးဘုၣ်ဖိၣ်မၤညၣ်လၢဗိာ်မ့ၢ်တဖၣ်ဂီၢ်တၢ်မၤလိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးတဖၣ်
- ဗိာ်မ့ၢ်ဖျိးစိလၢမ့ၢ်ကျိၤ်ဝဲၤကွာ်တဖၣ်အဂီၢ်တၢ်လုၢ်အိၤ်သးသမ့ၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးတဖၣ်

တၢ်ဒုးအိၤ်ထီၤ်ကၢ်ပယီၤ်အခိသ့ကျိၤ်စ့ဟဲနၣ်အိၤ်ယာ်ဝဲဒီးတၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ပညိၤ်ဆီၤ်ထွဲမ့ၢ်ခွါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီတဖၣ်ဒီးတၢ်တတုၤသိးထဲသိးတဖၣ်အဂီၢ်နၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိ

အပတၢ် ၁ ကွၢ်ကဒါကၢ်တၢ်မၤလိ(စလဲး)တဖၣ်လၢတၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဒိကရူၢ်ကရၢ (တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ ,တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့,ပှၤဂ့ၢ်ဒိတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတဖၣ်)

အပတၢ် ၂ **ကရူၢ်တၢ်တၢၣ်ပိၣ်တဲသကိး(၁၅မံးနံး)**
တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဒိအကရူၢ်ကရၢအပူၤကိၢ်စဲၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၣ်တဖၣ်မုဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤ ကြၢမ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.
ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဒိတၢ်ပ၊ဆုၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်ဆိၣ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်အမုဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤ သ့မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

အပတၢ် ၃ **ကရူၢ်တၢ်ဟ်ဖျါ(၁၀မံးနံး)**
ကယုထၢထိၣ်နှ်ပှၤတဂၤလၢကရူၢ်အကျါလၢကဟ်ဖျါထိၣ်တၢ်အဂိၢ်

တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤလိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်

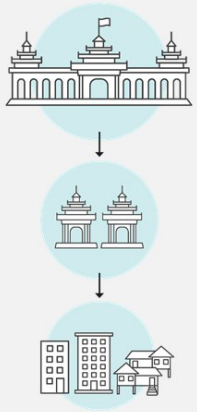

ဘၣ်ယးဒီးတၢ်အှၣ်ကိၤမုဒါ,တၢ်ဟ်ယှာ်ဟ်ဂိၢ်,ဒီးတၢ်ဟံးမှဟံးဒါသ့ၣ်တဖၣ်လၢလိၢ်ကဝီၤ အတၢ်ပတၢ်ပြးအသနုလၢကိၢ်ပယီၤအဟူၤနှၣ်မ့ၢ်ဝဲဂၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်ကိအခိၣ်သ့ၣ် တခါနှၣ်လီၤ.ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤကိၢ်ပယီၤအိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးလိၢ်ကဝီၤတၢ်ပ၊ဆုၢရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ် ဘၣ်ဆၣ်လိၢ်ကဝီၤအပဒိၣ်တအိၣ်ဝဲဒၣ်ဘၣ်.

- လိၢ်ကဝီၤပတိၢ်တၢ်သူၣ်ထိၣ်ပဒိၣ်သၢဖုတဖုလိၣ်ဝဲဒၣ်နှၣ်လီၤ.အါဒၣ်တက့ၢ်ဖဲၣ်ဒဲရၢ်ထံကိၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးလိၢ်ကဝီၤအပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နှၣ်လီၤ.
- တၢ်ထုးစုၤလီၤလိၢ်ဓၣ်သးအတၢ်ဖိၣ်ယံးဒီးဟ့ၣ်ဝဲတၢ်မၤတၢ်ဆၢတ်ာ်လၢလိၢ်ကဝီၤပတိၢ်အပူၤနှၣ် ဒ်ကၢ်ဂီၤတခါအသိးမ့ၢ်တၢ်မၤဆူၣ်ထိၣ်ဝဲကၢ်စီတခါလၢကခီဆၢက့ၤဝဲ တၢ်အိၣ်လီၤဆီဒီးဟိၣ်ကဝီၤတၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ်နှၣ်လီၤ.လိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နှၣ် လၢတၢ်သူၣ်ထိၣ်ပှၤဂ့ၢ်ဒိကရူၢ်ကရၢ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးဘူးဘူးတၢ်တၢ်ဒီး ထံဖိ ကိၢ်ဖိကမျၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂိၢ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ကရၢကရိုလၢအကါဒိၣ်အခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နှၣ်လီၤ.
- ပဒိၣ်သၢပတိၢ်သနုတခါနှၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်အခွဲးအယာ်လၢတၢ်ဘှိဘၣ်မၤဂ့ၤထိၣ်ကၢ့ၤတၢ်မၤ တၢ်ဆၢတ်ာ်လၢပဒိၣ်အပတိၢ်တဖၣ်ဘၣ်ထွဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤ,ဒီးဂ်ၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်သူၣ် ထိၣ်ဘှိထိၣ်လၢတၢ်လိၣ်ဘၣ်ဒအီၤဒီးတၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်လိၤလိၤနှၣ်လီၤ.

တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤလိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်

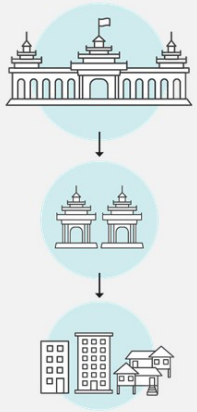

ပဒိၣ်သၢၤပတိၢ်သနၢ်တခါနၣ်လိၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်အိၣ်ဆၢထၢၣ်လီၤဆီလၢကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲနၣ်အကျိၤအကျဲၤတဖၣ်လၢလိၢ်ကဝီၤအပူၤနၣ်လီၤ.

- လၢထံကိၢ်အဂၢ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်လိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤအိၤကျိၣ်စ့ခိဖျိတၢ်စုလိၢ်ခီခိၣ်အခိအသ့ဲတဖၣ် အမဲာ်ညါတၢ်ဆၢခိကျိၣ်စ့လၢကိၢ်စဲၣ်ဆုလိၢ်ကဝီၤ, ၎်နၣ်အသိးတၢ်ဆၢခိကျိၣ်စ့လၢကိၢ်စၢဖျိၣ်ဆုလိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအိၤ၎်နၣ်လီၤ.
- တၢ်လိၢ်တနိၤနိၤနၣ်လိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးနၣ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ခိတၢ်သ့ဲလၢဟ့ၤနိၢ်တဂၤစ့တၢ်ဟဲနၣ်,ဒီးခိၣ်တယာ်တၢ်ဆါတၢ်ပ့ၢ်အခိအသ့ဲ/တၢ်ခိတၢ်သ့ဲအဂၤတဖၣ်.
- တၢ်ထုးစ့ၢ်လီၤလိၢ်ခၢ်သးတၢ်ဖိၣ်ယံး၎်အိၣ်အါထိၣ်ဒီးလိၢ်ကဝီၤအပတိၢ်တၢ်ထိၣ်ယူတၢ်တဒီၤပတိၢ်တ့ၤသိးထဲသိးလိၣ်အါထိၣ်ဝဲဇၣ်နၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဒီးနၣ်အါထိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်ဝံသးစုၤကွၢ်တၢ်မၤလိလ်ာ်ဘၣ်ယးတၢ်သူၣ်ထိၣ်လိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်တက့ၢ်.

တၢ်စၢဖြိၣ်ကၢ့ၤ နိၣ်ဝံၣ်ခံ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ သ့ၣ်တဖၣ်

- ကိၢ်စဲၣ်ပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ခ်ၣ်ဂ်ၣ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဘျၤသဲစးခိၣ်သ့ၣ်ကွဲးဟ်လီၤနၣ်ဝဲကျိၣ်စ့တၢ်သူတၢ်စဲမ့ၤါတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်လ်နၣ်ဒိၣ်နၣ်ဒီးကိၢ်စဲၣ်ကဘၣ်ဟ်မ့ၤါထဲတခါဒိၤလၢတၢ်နိၤလီၤနၣ်အိၤဘျိၣ်ဒိၣ်တၢ်စိတၢ်ကဝီၤတဖၣ်နၣ်လီၤ.
- လၢတၢ်သူၣ်ထိၣ်တိၤဒီးတ့ၣ်ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိသ့ၣ်တဖၣ်အမဲာ်ညါ,ကိၢ်စဲၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၣ်အပဒိၣ်အမုအၤါသ့ၣ်တဖၣ်နၣ်ကြားမၤအါထိၣ်လၢတၢ်သူၣ်ထိၣ်ဟ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝိကရၢ်လၢတၢ်ယူယီၤလိာ်သးအဂီၢ်ဒီးမၤဒိၣ်ထိၣ်လဲၣ်ထိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ထိၣ်ပသီထိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်နၣ်လီၤ.
- ဒီးသနၣ်ထိၣ်အသးလၢထံဖိကိၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခ်ၣ်လိၢ်ကဝီၤကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိတၢ်ဆၢခ်ိတဖၣ်ဒီးတၢ်ပၢဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်အကၢ်အဂီၤအဂီၢ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်ဂ့ၢ်ထိၣ်ပသီထိၣ်အတၢ်အှၣ်သးအဒီအတဲာ်လၢအိၣ်ဝဲတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအလၢအပဲၤနၣ်လီၤ.
- "ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိတၢ်ဘၣ်ထွဲပဒိၣ်အဒ့ဲပူၤတဖၣ်အဘၢ်ၣ်စၢ"ကြားဒီဘၣ်ကဒါက့ၤ "ခ့ဲးယာ်တ့ၤသိးထဲသိးဒီးတၢ်မၤကဲထိၣ်လိၣ်ထိၣ်အဂီၢ်ဖီတၢ်တဖၣ်" လၢဖဲၣ်ဒရၢ်ၣ်ဒိတဲာ်ကၢ်ဂီၤတခါအပူၤနၣ်လီၤ.
- တၢ်သုးထိထိၣ် ကိၢ်စဲၣ်ဒီးကိၢ်ခီဒိၣ်အပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အမုဒါလၢဘၣ်ထွဲတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကမ္ပၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ်,တၢ်အိၣ်ဆုၣ်အိၣ်ချ ဒီးတၢ်ကျၣ်ဘၣ်ကျၣ်သ့တၢ်မၤစၢၤတဖၣ်နၣ်ခ်ၣ်သိးကယူယီၤလိာ်သးဒီးမုဒါတၢ်မၤလၢကဘၣ်ဟ်အါထိၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တၢ်ဆၢခ်ိကျိၣ်စ့ဟဲနၣ်တဖၣ်ကလိၣ်ဝဲဇၣ်နၣ်လီၤ.

အဆင့်ဒီဂ

ဖဒရာဇ်ကျိုင်စ့ဂ္ဂ်ီဝီသနှ
ဒီးကီ၎်ပယီၤတၢ်သူဉ်ထိဉ်
တၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျၢ

ဖဲ့ဌေးရေးကျိုးစုဂုဏ်ဝိသေသနီးတေ်မှတ်ခုတ်ရဲတ်ကျေ

- မှေ်ကျိုးပဲ့ကွတ်ဂုဏ်ဝိုးဖဲ့ဌေးရေးကျိုးစုဂုဏ်ဝိသေသသုတ်တဖုတ်လေ၊ ဟ်ယှာ်ဝဲဖဲထံရှေ်ကိေ်သဲးတေ်ထံုတ်လှာ်တဲ့သကိုးတေ်အပူ၊ တေ်ဂုဏ်လှာ်တေ်ဉ်ပိုဉ်တဲ့သကိုးအို၊ခိုဖြိုဂုဏ်ဝိ အသနုဉ်တေ်မ၊ကရှေ်သုတ်တဖုဉ်အဆေ၊ကတိေ်နှုဉ် တေ်ဂုဏ်တေ်ကျို၊သုတ်တဖုဉ်ဘဉ်ထွဲ့ဘဉ်ဘျုးလှာ်သး လဲ်လဲ်ကွဲ်ကွဲ် အိုဉ်ဝဲ့ဌေ့ဉ်နှုဉ်လီ၊.
- ဖဲ့ဌေးရေးကျိုးစုဂုဏ်ဝိသေသနှုဉ်မှ်ဝဲတေ်ဂုဏ်ခိုဉ်သုဉ်တခါ ဖဲတေ်ဂုဏ်လှာ်ဘှိုလှာ်ဝဲလ၊တေ်ကဒုးအိုဉ်ထိုဉ်ဝဲတေ်တိ၊ တုၤသိုးထဲ့သိုးလ၊ဖဲ့ဌေးရေးသေ့အပူ၊တေ်သှုဉ်ထိုဉ် ပှၤဂုဏ်ဝိကရ၊,ဒီးတေ်ဒုးအိုဉ်ထိုဉ်တေ်နိ်၊လီ၊ကျိုဉ်စု ဟဲ့နှုဉ်အကေ်အဂီ၊တဖုဉ်,ယှာ်ဒီးနှုဆေ့ဉ်တေ်အိုဉ်ယ၊ သုဉ်တဖုဉ်နှုဉ်လီ၊.
- ဖဲ့တေ်မှ်တေ်ခုဉ်တေ်ရဲဉ်တေ်ကျဲ့ပူမှ်ကျို၊ဝဲ့ကွတ်ဂုဏ်ဝိ သနုဉ်တေ်မ၊ကရှေ်နှုဉ်ပညိုဉ်ယီ၊ဝဲ့ဌေ့ဉ်လ၊တေ်ပၢဆု၊ ရဲဉ်ကျဲ့ကမျှ်ကျိုဉ်စုဒီးမှ်ကျို၊ဝဲ့ကွတ်ဖီလံစ်ဉ်တေ်ဂုဏ်ကိသုဉ် တဖုဉ်နှုဉ်လီ၊.

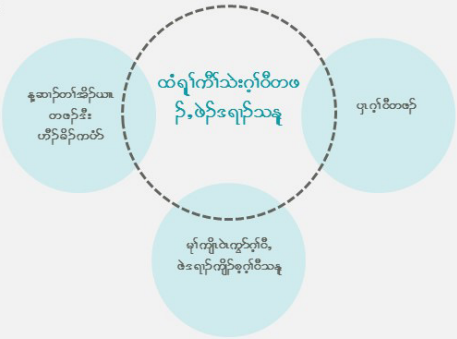

မှ်ကျို၊ဝဲ့ကွတ်ဂုဏ်တေ်ကျို၊အရှေ့ဒိုဉ်သုဉ်တဖဉ်လ၊ တေ်မှတ်ခုဉ်အတေ်ရဲဉ်တေ်ကျဲ့အဂီ

(ဖဲ့ဌေးရေးကျိုးစုဂုဏ်ဝိုးအခိုဉ်တယာ်ဂံ၊ဘါ၊ဘာဖဉ်)

တေ်မှုဉ်တေ်ခုဉ်တေ်ရဲဉ်တေ်ကျဲ့လ၊အဂုဏ်လှာ်တေ်ဉ်ပိုဉ်တဲ့ သကိုးဝဲ့ဘဉ်ဃးတေ်နိ်၊လီ၊ကျိုဉ်စုဟဲ့နှုဉ်အဂုဏ်နှုဉ်ညီနှ၊ ဟ်သှုဉ်ဟ်သးဝဲ့ဒိုဉ်ဒိုဉ်မှ်မှ်ထဲ့ဌေ့ဉ်လ၊နှုဆေ့ဉ်တေ်အိုဉ် ယ၊တေ်ဂုဏ်တဖဉ်နှုဉ်လီ၊.တေ်လ၊အရှုဒိုဉ်ဝဲ့ဌေ့ဉ်တခိ်နှုဉ် တေ်ကဘဉ်ကွေ်ဆိကမိ်လဲ်လဲ်ကွဲ်ကွဲ်လ၊တေ်ခိတေ်သ့ ဟဲ့နှုဉ်ကယူယီ၊လီ၊ပလှာ်သးဒီးကျို၊ကျဲ့သုဉ်တဖဉ်အဂီ၊ (အဒီ,တေ်စုလိ၊ခိုဉ်ခိုဉ်,ပနံ့ဉ်တေ်ကၢ,ဒီးကျိုဉ်စုဟဲ့နှုဉ် အခိတဖဉ်,တေ်စဲပနိုဉ်အခိ–ဒ်သိုးအုံ၊တဖဉ်)ယှာ်ဒီး တေ်နိ်၊လီ၊ကျိုဉ်စုတေ်ပၢဆု၊ရဲဉ်ကျဲ့သုဉ်တဖဉ်နှုဉ်အလိ၊ အိုဉ်ဝဲ့ဌေ့ဉ်နှုဉ်လီ၊.

တေ်နိ်၊လီ၊ကျိုဉ်စုဟဲ့နှုဉ်တေ်ပၢဆု၊ရဲဉ်ကျဲ့သုဉ်တဖဉ်

နှုဆာ့ဉ်တေ်အိုဉ်ယ၊သုဉ်တဖဉ်,–

တေ်နိ်၊လီ၊ကျိုဉ်စုဟဲ့နှုဉ်ဖြိုဖြိုဖျါ ဖျါ လ၊တေ်အိုဉ်ယ၊အကျဲ့သနှုတခါ လ၊ကိေ်စ၊ဖြဉ်ဒီးကိေ်စဲ့ဉ်/ ကိေ်ခိဒိုဉ်အ ပဒိုဉ်သုဉ်တဖဉ်အဘာ့ဉ်စ၊နှုဉ် မ၊ဆူထိုဉ်ဝဲ့ကတိ်ယ်ယာ်မှ်ကျို၊ဝဲ့ကွတ် ဒီးပှၤဂုဏ်ဝိတေ်ဂုၤထိုဉ်ပသီထိုဉ်တေ်တိ်ကျဲ့, မ၊ဂုၤထိုဉ်တေ်အိုဉ်ဆူဉ်အိုဉ်ချီ့ဒီးတေ်ကူဉ်ဘဉ် ကူဉ်သုအကျဲ့သနှုသုဉ်တဖဉ်အမဲ်ဉ်ညါ မ၊လဲ်ထိုဉ်ဝဲ့တေ်ဘျု၊လီ၊လ၊ တေ်သှုဉ်ထိုဉ်ဆီလီ၊ဟှၤဂုဏ်ဝိခိုဉ်တယာ်နှုဉ်လီ၊.

မှ၁ကျိုးပဲ့ပေါ်ကွာတ၁ဂ့၁်တ၁်ကျိုးအရှေ့ဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ၁်မှာ်တ၁်ခုဉ်ဇာတ၁်ရဲဉ်တ၁်ကျဲးအဂီ၁်

(ဖဲဒရုာ်ကျိဉ်စ့ဂ့၁်ဝီးအခီဉ်တယာ်ဂံ၁်ဘါဟာဖဉ်)

တ၁်နီ၁်လီ၊ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်တ၁်ပ၊ဆု၊ရဲဉ်ကျဲ၊သ့ဉ်တဖဉ်

တ၁်ထိဉ်ယူတ၁်တီ၊ပတီ၁်တုၤသိးထဲသိး,–
ဘျိဉ်ဒိဉ်(ဟ့ဉ်ထိဉ်ရုးလိးတိဉ်)ဒီးကိ၁်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် အ၊ဉ်လီ၊တူ၊လာ်ဝဲဂ၁်ခိဉ်ထံးကျဲသနုလ၊တ၁်ဒုးအိဉ်ထိဉ် တ၁်ထိဉ်ယူတ၁်တီ၊ပတီ၁်တုၤသိးထဲသိးတ၁်သူတ၁်စ့ဲသ့ဉ်တဖဉ် လ၊ကမၤလီ၊တ၁်ဝဲကိ၁်စဲဉ်ဒီးကိ၁်ခိဒိဉ်အပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် အိဉ်ဝဲဒီးကျိဉ်စ့တ၁်ဟဲနာ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊လ၊ပဲ့၊ပဲ့၊လ၊ကဟ့ဉ်လီ၊ ကမျ၀်တ၁်မၤစ၊ၤသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်ဂ့၁် ဘဉ်ဝီလ၊တီ၊ပတီ၁်တုၤသိးထဲသိးဒ်ခ်သ့ဲကျိဉ်စ့တ၁်ဟဲနာ် ဘဉ်ဂ့၁်ဘဉ်ဝီလ၊တီ၊ပတီ၁်တုၤသိးထဲသိးအဖီခ်ဉ်နှဉ်လီ၊.

မှ၁ကျိုးပဲ့ပေါ်ကွာတ၁ဂ့၁်တ၁်ကျိုးအရှေ့ဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တ၁်မှာ်တ၁်ခုဉ်ဇာတ၁်ရဲဉ်တ၁်ကျဲးအဂီ၁်

(ဖဲဒရုာ်ကျိဉ်စ့ဂ့၁်ဝီးအခီဉ်တယာ်ဂံ၁်ဘါဟာဖဉ်)

တ၁်နီ၁်လီ၊ဂ၁်ခိဉ်ထံးခ်ိသ့ဲ

ကိ၁်စ၊ဖြိဉ်ပဒိဉ်ဟ်လီ၊ပဲတ၁်ဆိဉ်ထ့ဲမၤစ၊ၤဘဉ်ယးတ၁်နီ၊ လီ၊ဂ၁်ခိဉ်ထံးတ၁်ခိတ၁်သ့ဲဒီးကိ$ဉ်ဒဲ$/ကိ$ခ်ိ$ခ်ိဒ်ဒီးလ$ကဝီ$ ပဒ$ဉ်$သ့ဉ်တဖ$ဉ်$လ၊အမ့$\text{၁}^{\text{၁}}$(ကျ$ဉ$်စ့ဟဲနာ်အခ်,ပနံ$ဉ$်တ$\text{၁}^{\text{၁}}$ကၤအခ်, တ$\text{၁}^{\text{၁}}$ဆါတ$\text{၁}^{\text{၁}}$ဟ့,အခ်,ဒီးတ$\text{၁}^{\text{၁}}$စ့လ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ခ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဉ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ခ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဉ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$အခ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$)သ့ဉ်တဖ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$နှ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$လီ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$. ကိ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ခ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$ဒီ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ကိ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ခ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဒ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$အပ$\text{ဒ်}^{\text{ဒ်}}$ဉ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$သ့ဉ်တ$\text{ဖ}^{\text{ဖ}}$ဉ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$အ$\text{ပ}^{\text{ပ}}$ကျ$\text{ိ}^{\text{ိ}}$ဉ$\text{ဉ်}^{\text{ဉ်}}$စ့ဂ့$\text{ိ}^{\text{ိ}}$ဝ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ တ$\text{ိ}^{\text{ိ}}$တ$\text{ိ}^{\text{ိ}}$ယ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ပ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဆ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$လ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဆ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$သ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဟ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဟ$\text{ီ}^{\text{ီ}}$ဟ

မုန်းကျိုးပဲ့ပေါ်ကွာတက်ဂုန်တက်ကျိုးအရှုဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ တက်မှာ်တက်ခုဉ်ဒုတက်ရဲဉ်တက်ကျဲးအဂီ၊

(ဖဒုရုာ်ကျိုဉ်စ့ဂုာ်ဝီအခီဉ်တယာ်ဂံ၊ဘါဒုတဖဉ်)

I

- ဟ့ဘဉ်ထွဲလ၊တာ်မှာ်တာ်ခုဉ်တာ်လဲ၊ကျဲ၊သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ် ကွ၊်ဆိကမိ၊်နှ၊်တာ်စုးကါဝဲ "တာ်ပညိဉ်လီ၊တံာ်လီ၊ဆဲးကျိဉ်စ့တာ်မၤစၢ၊သ့ဉ်တဖဉ်" လ၊အကဘ့ါရဲကှ၊တာ်ဂုာ်ကီအါမ်၊ ယုဉ်ဒီး၊တာ်ခ၊ပနီဉ်ဆု ထံဖိကီ၊ဖိသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ အဘဉ်ကွ၊်ဆဉ်မဲ်ဒီး၊ တာ်သဘံဉ်ဘုဉ်အတာ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံ၊သ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊ သ့ဝဲဒဉ်နူဉ်လီ၊.
- တာ်မၤစၢ၊ခ၊ပနီဉ်လ၊ဟ့၊လ၊တဂုာ်ဘဉ်ခီဉ်ဘဉ်စုကဝဲ၊တာ်သဘံဉ်တဂုာ်သ့ဉ်တ ဟ့ဉ်အဂီ၊်နူဉ် တာ်ပညိဉ်အီ၊သ့ဝဲဒဉ်လ၊ တာ်မၤစၢ၊အံ၊ကဘဉ်တ့၊ဝဲဆု ထံဖိကီ၊ဖိလ၊ အလဲ၊ခီဖျိုဘဉ်ဝဲတာ်ယ့၊်မဲ့ဟ၊ဖျိုး၊, ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံ၊လ၊တာ်စုဆ့ဂုာ် ခီဉ်တကး၊,တာ်တဆ့ဂုာ်တ၍, တာ်လ့၊်အီဉ်သ၊သမ့ဂီ၊်တာ်လီ၊မၢ်, ဟ့၊တ့ဂုာ်ဘဉ်ခီဉ်ဘဉ်တာ်ဒ့ဉ်ဖိထၢဖိသ့ဉ်တဖဉ်, ဟ့၊လ၊တ့ဂုာ်ဘဉ်သ၊အတာ်ဆါ, ဒီ၊သ၊ပီညါဟ့ဂုာ်ဒီတာ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံ၊သ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊်နူဉ်လီ၊.
- ဖိဉ်ခ့ါ, ဖိဉ်မုဉ်, ဖိသဉ်ဖိဉ်ခ့ါ, ဖိသဉ်ဖိဉ်မုဉ် လ၊အဆဉ်မဲ်ဝဲ တာ်သဘံဉ်ဘုဉ် အတာ်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံ၊သ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊ ကြး၊တာ်ကွ၊်ထံဆိကမိ၊်နှ၊်အဝဲသ့ဉ် လ၊ကျိဉ်စ့တာ်မၤစၢ၊အကှ၊်အဂီ၊သ့ဉ်တဖဉ်, ယုဉ်ဒီး၊တာ်ဆီဉ်ထွဲမၤစၢ၊ကှ၊ တာ်သဘံဉ်ဘုဉ်ဝဲ၊အလိ၊်ခံတာ်သ့ဉ်ထိဉ်ကှ၊ဟ့၊တဝ၊ဒီး၊တာ်ဘဉ်လိ၊ဖိ၊ဒ့ သ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊်နူဉ်လီ၊.

ကျိဉ်စ့တာ်မၤစၢ၊

စံဉ်ညိဉ်လီ၊တံာ်လီ၊ဆဲးကျိဉ်စ့တာ်မၤစၢ၊သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ် မှ၊်တာ်ဘ့ါရဲ့ဝဲ ထံဖိကီ၊ဖိသ့ဉ်တဖဉ်အဂီ၊်အတာ်လိဉ်ဘဉ်လ၊ ဟ့ဂုာ်ဝီဒီ၊တာ်ဂ့၊ထိဉ်ပသီထိဉ်တာ်မၤ, ခီဆ၊ကှ၊ မုဉ်–ခ့ါတာ်တတ့၊သိ၊ထဲသိ၊ သ့ဉ်တဖဉ် အမဲာ်ညါ, ဒီ၊တာ်ခ၊ပနီဉ်လီ၊လီ၊လ၊ ဟ့၊လီ၊ဒ့လီ၊တီ၊, ဒီ၊ဟ့၊လ၊ အတ့ုာ်ဘဉ်တာ်ဖြိဉ်တာ်ယဉ်, ဘဉ်ကှဘဉ်ကွ်ာ်, တာ်တတာ်တန၊် ဒီ၊တာ်ဘဉ်ဂ်ဂ့ုာ် သ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီ၊.

စ့ဟ့ဉ်ယာ်အံ၊မှ၊်ဝဲတာ်သ၊အိဉ်တာ်ဟ့ဉ်မှ၊်တမ့၊် ခ့ဖိ၊ပ့၊် ကမ့၊်တာ်အကျိ၊တမ်၊မ်ဒီ၊ကဘဉ်သ့၊ကျဲ၊ကွ၊်ထွဲဝဲလ၊ ထံကီ၊ပဒိဉ်ဒီ၊ထံလီ၊်ကီ၊ပူထံ၊ကီ၊်၊ က၊ကရ၊ကရိတဖဉ်

ထံလီ၊်ကီ၊်ပူ၊ဟ့၊လီ၊်အိဉ်ကမ့ဲ့ဖိသ့ဉ်တဖဉ် အိဉ်ဆိ၊လီ၊်ကျဲ

၂၀၀၆ဒီ၊ ၂၀၁၆

ဟီဉ်ခ်ိဉ်ဂ်ီ၊ခံဘ့ဉ်အံ၊ ဒ့၊နဉ်ဖျါထိဉ်ဝဲ ဟ့၊ဂုာ်ဝီတာ်တိစၢ၊မၤစၢ၊ကရ၊အတာ်မၤနီ ဉ်မၤယါဝဲဟ့၊လီ၊်အိဉ်ကမ့ဲ့ဖိသ့ဉ် ဝဲအ ဝဲသ့ဉ်ဘဉ်ယ့မ့ဲ့ဟ၊ဖျိုး၊ဝဲ ခီဖျိုလ၊စုက ဝဲ၊တာ်ဘဉ်ဂ်ံဂ့ုာ် ဖကီ၊်စဲဉ်တဖဉ်အပူ၊ လ၊တာ်ဘဉ်ဂ်ံဂ့ုာ်ကဲထိဉ်သ၊အကတီ၊် ဒီ၊တာ်အိဉ်ဆိ၊တဒ်သိ၊လိ၊ဉသ၊အဖီခ်ိဉ် နူဉ်လီ၊.

တာ်ဂ့ုာ်ထၢဖြိဉ်လ၊ပဉ်ဖျါထိဉ်IDPs နှ၊်ကကဲထိဉ်တ၊မၤစၢ၊လ၊တာ်ပနီ်ဉ်ဆီပ ဉ်စၢ၊စ့ဟ့ဉ်မၤစၢ၊ဆီ၊ဉ်ထွဲဆုက မ့ုာ်တဖဉ်လ၊ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံ၊လ၊တာ်ဂံာ် ဂ့ုာ်လိ၊ဉသ၊အယိနှ၊်လီ၊

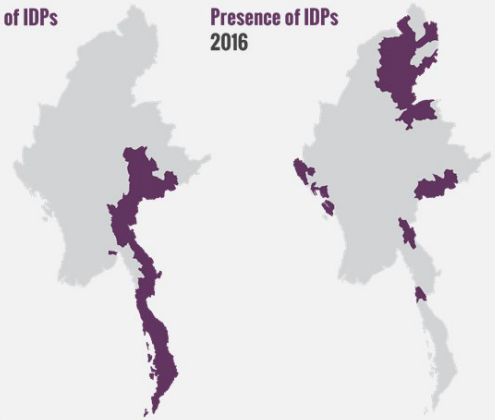

မုဒ်ကျိုးပဲငေါ့ကွာတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိုးအရှဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ တၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်ဒအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲးအဂီၢ်

စ့တိာ်ကျဲးတၢ်အိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးတၢ်အိဉ်ခိဉ်ဖးလာ်ဆိုး

- တၢ်ပနီာ်ကြီယာ်ပဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိုးဘဉ်ထွဲ့ စ့တိာ်ကျဲးအလၢတခါလၢ တၢ်ကထုးထိဉ်ရၢလီၤအီၤလဲၢ်လဲၢ်ကွဲၢ်ဒီး တၢ်ကဒီးနၢ်ဘဉ်အီၤညီညီအဂီၢ်နူဉ် မှၢ်တၢ်လၢအကြီယာ်ပဲ တၢ်အိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီးတၢ်သ့ဉ်ညါဘဉ် ပဒိဉ်အတၢ်သူတၢ်ဒွဲသ့ဉ်တဖဉ်နူဉ်လီၤ.
- တဘျိတခိဉ်ကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ် တၢ်နီၤလီၤနၢ်အီၤ ကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနၢ်ဆံးအါလဲဉ်နူဉ် တၢ်တသ့ဉ်ညါနၢ်ပၢ်အီၤဘဉ်. ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်စ့တိာ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်လၢ ပဒိဉ်ထုးထိဉ်ရၢလီၤဝဲနူဉ် မှၢ်တၢ်မၤဂၤ့ထိဉ်တၢ်တမံၤနူဉ်လီၤ.
- ဒ်စ့တိာ်ကျဲးအတၢ်အိဉ်ဖျိဖျိဖျါဖျါအသိး "မုဒ်ကျိုးပဲငေါ့ကွာတၢ်တိာ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်" စ့ၢ်ကီး တၢ်ဖျိဖျိဖျါဖျါကြားအိဉ်ဝဲ ဒ်ဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးကျဲသနုသ့ဉ်တဖဉ်အသိးလၢတၢ်အၢဉ်လီၤတူၢ်လိာ်တ့ၢ်ဝဲ ဖဂိၢ်စဖြိဉ် မှဉ်လိဉ်တၢ်အိဉ်ဖြိဉ်ဖးဒိဉ်, ၂၀၁၇နံ့ဉ်, လါမှၤအပူၤနူဉ်လီၤ.
- ပှၤဘဉ်ထွဲလၢတၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ် ကြားဝံးသကိုးမၤသကိုးဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိုးဘဉ်ထွဲစ့တိာ်ကျဲးဒီးတၢ်ပာ်လီၤတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲး, ဒီးဒုးကဲထီဉ်ဆိတၢ်မၤအရဲဉ်အကျဲးသ့ဉ်တဖဉ် ဘဉ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤခံမံၤလာ်,–
  - (၁)မၤဆူဉ်ထီဉ်တၢ်ဖျိဖျိဖျါဖျါဒီး တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလီၢ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ယံးကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ, ဒီး(၂)သ့ဉ်ထီဉ်တၢ်ဟ့ဉ်တၢ်သ့ဉ်ညါ ဒီးကၢ်စီတၢ်သ့ဉ်တၢ်ဘဉ်လၢ ခါဆူညါ တၢ်ဟတၢ်ပြးတၢ်တီနိဉ်ရိဉ်ဓဲတၢ် မုဒါတၢ်မၤအသနၢ်သ့ဉ်တဖဉ် ဝဲတၢ်ပၢဆ့ၢ်ကမျၢ်ကျိဉ်စ့ဝီအရှဒိဉ်ဝဲအကတိၢ်နူဉ်လီၤ.

မုဒ်ကျိုးပဲငေါ့ကွာတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိုးအရှဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ တၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်ဒအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲးအဂီၢ်

တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလီၢ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ယံးဘဉ်ထွဲ့ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီဖဲတၢ်ထံဉ်လိ ဉ်စံးကတိၤတၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အကိ$ပူၤဒီးအချ

တၢ်ပာ်လီၤကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးခိဉ်တယဉ်နူဉ်မှၢ်ဝဲဒ်သိးကဆိဉ်ထွဲဝဲ ပဒိဉ်အဒ့ဲ ပူၤတဖုဒီးတဖုအဘၢ်စၢၤကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ်ကျဲးလၢအအိဉ်ပာ်လံတနီၤဝဲလၢကဒုးအိဉ်ထိဉ် ဒံဉ်မိဉ်ကရှဉ်စံဉ်ဖဲဉ်ဒရၢဉ်တၢ်ပစၢ်ပြးသနုကၢ်ဂီၤအဂ်ၢ်ဖဲလၢတၢ်ယုထံဉ်နၢ်ကတိၢ်ယံာ်အစၢသ့ဉ်တဖဉ်လၢ လိဉ်ဘှိဘဉ်ကှၤဂၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ဘျၢသဲစးခိဉ်သ့ဉ်အဂ်ၢ်နူဉ်လီၤ.တၢ်ကမၤဂၤ့ထိဉ်တၢ်ထုးစ့ၤ လီၤလီၢ်ခၢဉ်သးတၢ်ဖိဉ်ဖျံၤကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီလၢကိၢ်ပယီၤအပူၤဘဉ်ယးခ့ခါတၢ်သ့ဒွဲ့ကျိဉ်စ့တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဉ် ကျဲးသ့ဉ်တဖဉ်လၢအကဲဘျုးကှၤကိၢ်စဲဉ်ဒီးကိၢ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ကသ့အဂ်ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အိဉ်ဝဲအါမးဖဲလၢ တၢ်ဆဲးမၤဝဲတၢ်ထံဉ်လိာ်စံးကတိၤတၢ်လၢတၢ်မှာ်တၢ်ခုဉ်အကတိၢ်နူဉ်လီၤ.(ကွၢ်ဖဲဒရၢဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ တၢ်မၤလိလံာ်ကဘျိုးတဖဉ်ဘဉ်ယးကတိၢ်ဖှဉ်ဒီးကတိၢ်ယာ်ကျဲယုထၢသ့ဉ်တဖဉ်)

မုဒ်ကျိုးပဲးကွာတင်ဂုဏ်တင်ကျိုးအရှိန်သက်တဖက်လ၊ တင်မှတ်ခုန်အတ်ရဲဉ်တင်ကျဲးအဂီ၊

တင်ဘ့ီဘဉ်ထံကီ၊နီ၊ကစ၊ပ၊ဘဉ်မုဒ်ကျိုးပဲးကွာ

ထံကီ၊နီ၊ကစ၊ပ၊ဘဉ်မုဒ်ကျိုးပဲးကွာနှဉ်လဲ၊တရုံးဝဲအသးလ၊ကီ၊စ၊ဖ့ဉ်အကျိဉ်စ့တ၊ဟဲနှာ်သ့ဉ်တဖဉ်အဖီခ့ဉ် အါ၎ဉ်တက့ုာ်ဟဲဝဲလ၊နှ့ဆာ်တ၊အိဉ်ယ၊အသနှာ်ဢ့၊,တ၊ထိဉ်တယးအဘျးကယ၊မ့ု၊ဝဲ(၅၀)ယဉ်ယဉ်နှဉ်လီ၊. တ၊မ၊ဂ့ုထိဉ်ထံကီ၊နီ၊ကစ၊ပ၊ဘဉ်မုဒ်ကျိုးပဲးကွာအတ၊ဆီတလဲသ့ဉ်တဖဉ်နှဉ်မ့ု၊ဝဲဒ်သိးကမ၊ဆျဉ်ထိဉ် တ၊ဟံးမ့ုဒါ၎ဉ်ကီ၊တ၊ဒီးတ၊ကဟ့ကယာ်ကွ၊ထွဲတ၊လ၊ကကဲထိဉ်တ၊မ၊စ၊လ၊တ၊မ၊ဂ့ုထိဉ်မုဒ်ကျိုးပဲးကွာ အသနှာ်အံ၊ဒီးမ၊အါထိဉ်ကမျု၊ကျိဉ်စ့တ၊သ့တ၊စ့ဲလ၊ကဲဘျုးဝဲကီ၊ပယီ၊အမုဒ်ကျိုးပဲးကွာ ဒီးအထံဖိကီ၊ဖိသ့ဉ်တဖဉ်ကသ့အဂီ၊နှဉ်လီ၊.

တ၊မ၊နှ၊အါထိဉ်တ၊ဂုဏ်တ၊ကျိုးဘဉ်ထွဲSEE:
Bauer. A., et al. 2018. *SEE Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises*. Natural Resource Governance Institute & Renaissance Institute.

မုဒ်ကျိုးပဲးကွာတင်ဂုဏ်တင်ကျိုးအရှိန်သက်တဖက်လ၊ တင်မှတ်ခုန်အတ်ရဲဉ်တင်ကျဲးအဂီ၊

တ၊မ၊ဆျဉ်ထိဉ်တ၊သ့တ၊ဘဉ်လ၊ဖိလ်စံဉ်ကံ၊စီအဂီ၊

တ၊လိဉ်အိဉ်တမံ၊လ၊တ၊ကသ့ဉ်ထိဉ်နှ၊တ၊သ့ဉ်တ၊ဘဉ်ဘဉ်ယးဖိလ်စံဉ်ကံ၊စီလ၊ ပ့ုဘဉ်ထွဲတ၊မှာ်တ၊ခုဉ်တဖဉ်အဂီ၊ဒီသိးကန်၊ပ၊်ဖဲဉ်ဒ ရျဉ်ကျိဉ်စ့ဂ့ု၊ဝိအကံ၊အဂီ၊အိဉ်ဒ်လဲဉ်အဂ့ု၊ဒီး ဖိလ်စံဉ်အကံ၊အဂီ၊လ၊တ၊ဟံနှ၊စ့ုးကါ၎အိ၊အကံ၊အဂီ၊မနုတဖဉ်သ့ဝဲလဲဉ်အဂ့ု၊နှဉ်လီ၊.ဒ်နှဉ်အသိး, ပဒ်ဉ်ကရျဒီးကရျ၊လ၊တမ့ု၊ပဒ်ဉ်အပ့ုဟ့ုးဂဲ၊မ၊တ၊တဖဉ် နှ၊်လီ၊လ၊တ၊ရဲဉ်တ၊ကျဲ၊အပ့ုဒီး၊မ၊စ၊ကျိဉ်စ့တ၊ပ၊ဆု၊ရဲဉ်ကျဲ၊သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ပဒ်ဉ်အဒ့ဲပ့ုတဖုဒီ၊တဖုအဘာ့ဉ်စ၊လ၊အိဉ်ဒီ၊တ၊ဖ့ိုဖ့ိုမ့ုိ၊ဒီ၊တ၊ဟ့ဉ်မ၊စ၊ကဲဘျုး လိ၊လိ၊ဆုပ့ု၊ထံဖိကီ၊ဖိလ၊ကီ၊ပယီ၊အပ့ုတဖဉ်နှဉ်လီ၊.

ဖဲ့ဒရာဂ်ကျိုစ့ဂ္ဂါဝီသနု–ဂ်ါခ်ိုဂ်ထံးတါဘျျသဲစးခ်ိုဂ်သ့ဂ်,သဲစးတဖ့ဂ်ဒီးဖီလ်စံဂ်တဖ့ဂ်

ဖဲ့ဒရာ့ဂ်ထံကီါသ့ဂ်တဖ့ဂ်အပျုးဘဂ်ထွဲ မ့ါကျိုးဝဲးကွာ်တါဂ့ဂ်တဖ့ဂ်ဒီးတါထိုဂ်ယူ တါတီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးတဖ့ဂ်နှ့ဂ် တါတကွဲးဖၤနှ့ဂ်လီၤအီၤလၤအဝဲသ့ဂ်အဂ်ါ ခ်ိုဂ်ထံးတါဘျျသဲစးခ်ိုဂ်သ့ဂ်အပျုးနှ့ဂ်ဘဂ်. တါဂ့ဂ်တါကျိုၤဒ်သိုးအံၤသ့ဂ်တဖ့ဂ်အါတက့ါ ဘဂ်တါဟံထိုဂ်ဖိုဂ်ထိုဂ်အ့ီၤခ်ိုဖျိုဖိုလ်စံဂ်ဒီး သဲစးသ့ဂ်တဖ့ဂ်နှ့ဂ်လီၤ.

သနှ်ဂ်က့,ကီါခဲနဒၢ်အဂ်ါခ်ိုဂ်ထံးတါဘျျသဲစး ခ်ိုဂ်သ့ဂ်(၁၉၈၂)နံ့ဂ်အပျုးဘဂ်ထွဲတါထိုဂ်ယူ တါတီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးဒီးလီါကဝီၤတခါ ဒီးတခါတါလီၤဆီသ့ဂ်တဖ့ဂ်(ဖျါလၤဖိလ်) ဘဂ်တါကွဲးဟ်လီၤအီၤတဆံးတက့ါဖဲအဆၤဖိတခါ လၤတါဟ်ဖျါအီၤဒ်ဂ်ါခ်ိုဂ်ထံးကျဲသနုအသိုးနှ့ဂ်လီၤ.

ကီါခဲနဒၢ်အဂ်ါခ်ိုဂ်ထံးတါဘျျသဲစးခ်ိုဂ်သ့ဂ်–တါထိုဂ်ယူတါတီၤတုၤ သိုးထဲသိုးဒီးလီါကဝီၤတခါဒီးတခါတါလီၤဆီသ့ဂ်တဖ့ဂ်

၃၆.(၁)ဘဂ်ယားဘျိုဂ်ဒိုဂ်အတၢ်ဒိတၢ်ကဝီၤလၤကွဲးဟ်လီၤသဲစး(မ့) ကီါခဲဂ် ဘျိုဂ်ဒိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်အတၢ်ဒိတၢ်ကဝီၤလၤကွဲးဟ်လီၤသဲစး (မ့)အဝဲသ့ဂ်တခါဂ့ၤ တခါဂ့ၤအခွဲးအယာ်တဖ့ဂ် ယှာ်ဒီးတၢ်ဟ်ကဲအဝဲသ့ဂ်အမ့အခါလၤတၢ်ကွဲးဟ် လီၤသဲစးအတၢ်ဒိတၢ်ကဝီၤသ့ဂ်တဖ့ဂ်နှ့ဂ် တၢ်မ့တဆီတလဲအီၤဘဂ်ဒီး ဘျိုဂ်ဒိုဂ် (ပဉ်လ်ဉ်မ့ဂ်) ဒီးဘျိုဂ်ဒိုဂ်အဂ့ၤအဂ၊သ့ဂ်တဖ့ဂ် ယှာ်ဒီးကီါခဲနဒၢ်အပဒိုဂ်ဒီး ကီါခဲဂ်အပဒိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်အဂ့ဂ်လီၤသးလၤ–

(က)တၢ်ကသုးထီတိုဂ်နှ၊်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖ့ဂ်တုၤသိုးထဲသိုးလၤ ကီါခဲနဒၢ်ထံဖိ ကီါဖိသ့ဂ်တဖ့ဂ် အတၢ်အိုဂ်မ့အိုဂ်ဝဲ၊ကဂ့ၤထိုဂ်အဂ်ါ

(ခ)မၤအါထိုဂ်နှ၊်မ့ၢ်ကျိုးဝဲးကွာ်တၢ်ဂ့ၤထိုဂ်ပသီထိုဂ် လၤကမၤစ့ၤလီၤကၢ့တၢ်တ တုၤသိုးထဲသိုးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်

(ဂ)ဟုဉ်လီၤ ကမ့ၢ်တၢ်မၤစၤလၤအအိုဂ်ဒီး၊ကာ်ဒီဘဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ဝီလၤကီါခဲနဒၢ် ထံဖိကီါဖိခဲလၢ်တဖ့ဂ်အဂ်ါ

(၂)ကီါခဲနဒၢ်ဘျိုဂ်ဒိုဂ်ဒီး၊ပဒိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ် အဂ့ဂ်လီၤတ့ၢ်လိ်ာ်ခဲဂ်ါနီဂ်ထံး၊ကျဲသနု လၤတၢ်ဒုး၊အိုဂ်ထီဂ်တၢ်ထိုဂ်ယူတၢ်တီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးတၢ်သုတၢ်ဖွဲ့သ့ဂ်တဖ့ဂ် လၤမၤလီၤတ်ါခဲ ကီါခဲဂ်အပဒိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ် အိုဂ်ခဲဒီး၊ကျိုဂ်ခ့တၢ်ဟဲနှ်ဂ်တဖ့ဂ် လၤလၤပုဲ့ပုဲ့ လၤကဟုဉ်လီၤ ကမ့ၢ်တၢ်မၤစၤသ့ဂ်တဖ့ဂ် ဘဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ဝီလၤတီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုး ဒ်ခ်ိသ့ကျိုဂ်ခ့တၢ်ဟဲနှ်ဂ်ဘဉ်ဂ့ၢ်ဘဉ်ဝီလၤတီၤပတီါ တုၤသိုးထဲသိုးအဝိခ်ိုဂ်နှ့ဂ်လီၤ.

ဖဲ့ဒရာ့ဂ်ကျိုစ့ဂ္ဂါဝီသနု–ကတီါဖုဉ်ဒီးကတီါယ်ာ်တါခ့ဲးတါယာ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်

ကတီါဖုဉ်ကျဲယုထၢတဖ့ဂ်

လၢကီါပယီၤဟ့ၤ,တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလီါခ့ဉ်သးတၢ်ဖိယံးကျိုဂ်စ့ဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ထိုဂ် ယူတၢ်တီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးတဖ့ဂ်အဂ်ါ၊အိုဂ်ဝဲလံလၢတၢ်ဂ့ဂ်ကျဲးစၤသ့ဂ် တဖ့ဂ်အဖၢမ့ၢ်နှ့ဂ်လီၤ. ၂၀၀ခဂ်ါခ်ိုဂ်ထံးတၢ်ဘျျသဲစးခ်ိုဂ်သ့ဂ်အတက္ဆ်ါ အဒ့ဲပုၤဒီးအချ(ယှာ်ဒီးတၢ်ဘ့ီဘဉ်ကၢ့ၤအ်ၤဖဲ ၂၀၁၅)နှ့ဂ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် သ့ဂ်တဖ့ဂ်အိုဂ်ဝဲလၢတၢ်ကဒုးအိုဂ်ထိုဂ်ကျိုဂ်စ့ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဂ်ကျဲ့ၤ အသီသ့ဂ်တဖ့ဂ်နှ့ဂ်လီၤ.

အဒိ–

- မၤဂ့ၤထိုဂ်ဒီးဒုးအိုဂ်ထိုဂ်တၢ်ထိုဂ်ယူတၢ်တီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးတၢ်ရဲဂ် တၢ်ကျဲ့ၤ(အဒိ,ဘ့ီဘဉ်ကဒါကၢ့ၤကျိုဂ်စ့တၢ်မၤစၤထိ့ရိ့ၤဆ့ တၢ်ထိုဂ်ယူတၢ်တီၤပတီါတုၤသိုးထဲသိုးအကၢ်အဂ်ၤ)
- တၢ်စုးကါတၢ်အိုဂ်သးကျိုဂ်စ့တၢ်မၤစၤတဖ့ဂ်လၢတၢ်ဆိုဂ်ထွဲကီါစဲဂ် ဒီးကီါခ်ိုဒ်ိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်ဒ်သိုးကဟုဉ်လီၤမၤစၤဟ့ၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ရဲဂ်တၢ် ကျဲ့ၤသ့ဂ်တဖ့ဂ်.
- တၢ်ဟ့ဉ်နီ့ၤလီၤနှ့ဆၢ်တၢ်အိုဂ်ယၤၤကျိုဂ်စ့ဟဲနှ်ဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်လၢ ကီါစဲဂ်ဒီးကီါခ်ိုဒ်ိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်
- ဆိုဂ်ထွဲကီါစဲဂ်ဒီးကီါခ်ိုဒ်ိုဂ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်ဒီးလီါကဝီၤဟ့ၤမၤစၤတဖ့ဂ် လၢအမၤစၤဝဲလၢတၢ်ကျ့ဉ်ဘဉ်ကျ့ဉ်သ့ခ်ိ(ဖျိတၢ်နီ့ၤလီၤတၢ်ပၢဆ့ၢ် ရဲဂ်ကျဲ့ၤဒီးတၢ်နီ့ၤလီၤ၊ကျိုဂ်စ့တၢ်လက်တၢ်ပၢဆ့ၢ်ရဲဂ်ကျဲ့ၤသ့ဂ်တဖ့ဂ်.
- မၤအါထိုဂ်တၢ်သ့ဒ့ဲကျိုဂ်စ့တၢ်မၤစၤသ့ဂ်တဖ့ဂ်လၢအအိုဂ်ဒီးတၢ်ပညိုဂ် ဒ်အမ့ၢ်နှ့ဆၢ်တၢ်ဘဉ်ဒ်ဘဉ်ထံးတၢ်တိစၤမၤစၤ,ဒီး တၢ်ဘဉ်ဂ်ကျ့ဉ်အတၢ်ဘဉ်ဒ်ဘဉ်ထံးထံဖိကီါဖိကမ့ၢ်သ့ဂ်တဖ့ဂ်အဂ်ါ.

ဖဲ့ဌရာ့ကျိ့စ့ဂ့်ဝီသနု– ကတိ်ဖုဉ်ဒီးကတိ်ယံ်တ်ခွဲးတ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

ကတိ်ယံ်တ်ခွဲးတ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်

- တ်ကွ်ကဒါဘ့ီဘဉ်က့ဃ ၂၀၀၈ဂ်ံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျ၊သဲစးခီဉ်သ့ဉ် အဆ၊ဖိ၃ဂ့ဒ်သိးကကဲ့ထိဉ်တ်မၤစၢ၊လ၊တ်နီ၊ဟ့ဉ်မ့ဒါ တ်မၤဒီးတ်ပ၊ဆ့၊နူ့ဆၢဉ်တ်အိ့ဉ်ယ၊ဒီးဟိ့ဉ်ခီဉ်ကဟ်သ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ီ
- ကိ်စဲဉ်ဒီးကိ်ခီဒိဉ်တဖဉ်ကဒီးနူ့ဉ်ဘဉ်တ်သ့ုတ်စ့ဲလ၊လ၊လ၊ဂ်ံ်ခီဉ်ထံးကျိ့ဉ်စ့ဟဲနှ်ဉ်အခ်ိ,ဒီးဂံ်ခီဉ်ထံးပနံ်ဉ်တ်ကၤအခ်ိ သ့ဉ်တဖဉ်အဂ်ီ၊ကိ်စ၊ဖ့ိ့ဉ်ပဒိ်ဉ်ကဘဉ်ကွဲးဟ်လီ၊တ်ဘျ.
- တ်ဆိ်ဉ်ထ့ဲသရ့ထိဉ်ကိ်စဲဉ်ဒီးကိ်ခီဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊ကဘ့ီ ထိဉ်ဟ့ၤဂ့်ဝီကရ့ါ်ကရၢ်ခီဖ့ိတ်အိ့ဉ်ဆ့ုဉ်အိ့ဉ်ချီးတ်ကျ့ဉ် ဘဉ်ကျ့ဉ်သ့ဝဲၤကျ့ၤသ့ဉ်တဖဉ်.
- တ်သ့ုဉ်ထိဉ်လိ်ကဝီၤပဒိ်ဉ်သ၊တဖုလ၊တ်ယုထ၊ထိဉ်အီ၊.
  - ဒုးအိ့ဉ်ထိဉ်လိ်ကဝီၤပတိ်ကျိ့ဉ်စ့ဂ့်ဝီတ်ပ၊ဆ့၊ရဲ့ဉ် ကျ့ၤတဖဉ်တ့ၤလီ၊လ၊ကိ်ဆဉ်,ကဝီၤဒီးဒုသဝီကရ့ါ် ပတိ်သ့ဉ်တဖဉ်
  - မၤလ်ထိဉ်မ့ဒါလ၊တ်ထၢတ်စုလိ်ခီဉ်ခီဉ်အခ်ိအသ့ဲ ဒ်သိးကမၤစ၊ၤဝဲလိ်ကဝီၤပဒိ်ဉ်အတ်လိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်.

တ်စ၊ဖ့ိ့ဉ်က့ၤ နီ့ဉ်ဝံ့ဉ်ခံ တ်ဂ့်တ်ကျိ့ၤ သ့ဉ်တဖဉ်

- ဖဲ့ဌရာ့ကျိ့ဉ်စ့ဂ့်ဝီသနုနှ်ဉ်မ့ှ်တ်ဂ့်ခီဉ်သ့ဉ်လ၊တ်ကဘဉ်ဂ့်လာ်ဘ့ီလာ် အီ၊ဒီးတ်ကဘဉ်ဒုးအိ့ဉ်ထိဉ်တ်တ့ၤသိးထဲသိးလ၊တ်သ့ုဉ်ထိဉ်ဖဲ့ဌရာ့ သနုကှ်ဂ်ိ၊,တ်သ့ဉ်ထိဉ်ပ့ၤဂ့်ဝီကရ၊,ဒီးဒုးအိ့ဉ်ထိဉ်တ်အကှ်အဂ်ိ၊လ၊ တ်ထိဉ်ယုမၤဘဉ်လာ်ဖိးဒ့တ်ခ်ိတ်သ့ဲ,ဒီးတ်နီ၊လီ၊ကျိ့ဉ်စ့ဟဲနှ်သ့ဉ်တ ဖဉ်နှ်ဉ်လီ၊.
- တ်မ့ှ်တ်ခုဉ်အတ်ရဲ့ဉ်တ်ကျ့ၤအပ့ုတ်ဂ့်လာ်ဘ့ီလာ်လ၊တ်နီ၊လီ၊ ကျိ့ဉ်စ့ဟဲနှ်ဉ်တဖဉ်နှ်ဉ်အါဒဉ်တကှ်တ်ကှ်ရ့ါ်ဒီးဂ့်လာ်ဘ့ီလာ်လ၊နူ့ဆၢဉ် တ်အိ့ဉ်ယ၊တဖဉ်နှ်ဉ်လီ၊.တ်ကဘဉ်ခံကှ်စီ၊ကှ်ဒီးကှ်ထံဆိကမာ်အါထိဉ်လ၊ ကျ့ၤကျဲသ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ်ခ်ိတ်သ့ဲတဖဉ်ဟဲနှ်ဝဲ(တ်စုလိ်ခီဉ်ခီဉ်အခ်ိ, ပနံ်ဉ်တ်ကၤအခ်ိ,ကျိ့ဉ်စ့ဟဲနှ်အခ်ိ,တ်စဲပနီ့ဉ်ခ်ိ,..သ့ဉ်တဖဉ်)ဒီးတ်နီ၊လီ၊ ကျိ့ဉ်စ့ဟဲနှ်တ်ပ၊ဆ့၊ရဲ့ဉ်ကျ့ၤတဖဉ်,အလိ်အိ့ဉ်ဝဲဒဉ်နှ်ဉ်လီ၊.
- ၂၀၀၈ဂ်ံ်ခီဉ်ထံးတ်ဘျ၊သဲစးခီဉ်သ့ဉ်(ယှာ်ဒီးတ်ဘ့ီဘဉ်ဖဲ ၂၀၁၅နံ့ဉ်)အဒ့ဲပ့ု ဒီးအ၃ုနှ်ဉ်တ်ခွဲးတ်ယာ်သ့ဉ်တဖဉ်လ၊တ်ကဒုးအိ့ဉ်ထိဉ်ကျိ့ဉ်စ့ တ်ပ၊ဆ့၊ရဲ့ဉ်ကျ့ၤသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ကတိ်ဖုဉ်အပ့ုၤအိ့ဉ်ဝဲဒဉ်နှ်ဉ်လီ၊.မ့ှ်မ့ှ် ကတိ်ယံ်အစၢသ့ဉ်တဖဉ်နှ်ဉ်ခ်ိဖ့ိတ်ထံဉ်လာ်စံးကတိ၊တ်သ့ဉ်တဖဉ်အပ့ုၤ တ်မၤနှ်ၤအီ၊သ့ဝဲဒဉ်နှ်ဉ်လီ၊.
- ဖဲ့ဌရာ့ကျိ့ဉ်စ့ဂ့်ဝီအဂ်ံ်ထံးတ်ဂ့်မ်ိ်ပ့ှ်တဖဉ်နှ်ဉ်ဒုးအိ့ဉ်ထိဉ်ကှ်ဂ်ိ၊ကျဲတဖဉ်လ၊ တ်သ့ုဉ်ထိဉ်မ့ှ်ကျ့ၤဝဲ၊ကွာ်ကရၢဒီးအါနှ်ၤအနှ်ဉ်ပ့ၤဂ့်ဝီကရၢခီဖ့ို တ်မ့ှ်တ်ခုဉ်တ်လဲ၊ကျ့ၤသ့ဝဲဒဉ်နှ်ဉ်လီ၊.

တၢ်ဂဲၤလိ

အပတၢိ် ၁ တၢ်ကွၢ်ထံသမံသမိးက့၊ဖဲၣ်ဒရၢ်ၣ်ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနုအဂ်ၢ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်တဖၣ်

အပတၢိ် ၂ **ကရ့ၢ်တၢ်တၢၣ်ပီၣ်တဲသကိး**

ဖဲၣ်ဒရၢ်ၣ်ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနုအဂ်ၢ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်လၢအခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.ဖဲ
ၣ်ဒရၢ်ၣ်ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝိသနုအဂ်ၢ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်မနုၤတဖၣ်လၢ
တၢ်လူၤဟိၣ်မၤထွဲအီၤလၢကိၢ်စၢဖြိၣ်တၢ်မာ်တၢ်ခုၣ်အလံၣ်ဃံးဃာ်အပူၤကသ့လဲၣ်
တိၣ်ဖျါထိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်ခုထံၣ်,ၚထံၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဂ့ၢ်ပိၣ်ထွဲ

တ၊်ထုးလီၤလံာ်ညိုဉ်သိဉ်လိအံၤတၢ်ဟဲန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိုးဒီးလံာ်လ၊်တဖဉ်လၤအ့ၢ်ဉ်ဖိဉ်ဒ့ၢ်ဉ်ဒီးကရၢမၤသကိးတၢ်တဖဉ်လၤအဟူးဝဲလၢကီၢ်ပယီၤအဖျၢဘဉ်ဃးပၢပြးတၢ်ပၢဆှၢရဲၢ်ကဲ့ၤဒီးကျိုဉ်စ့တၢ်ပၢဆှၢရဲၢ်ကဲ့ၤတဖဉ်နှဉ်လီၤ.

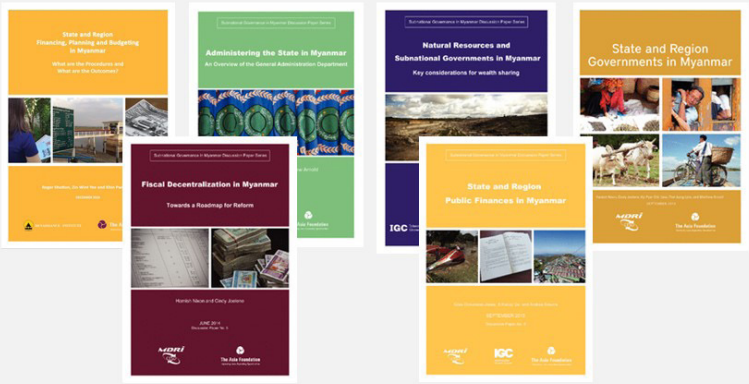

လံာ်အဂ့ၢ်အဂၤလၢတၢ်ဒီးသနၢ်ထိဉ်အီၤတဖဉ်

Boadway, R. & Shah, A. 2009. *Fiscal Federalism: Principles and Practice of Multiorder Governance*. Cambridge University Press.

Boadway, R.W & Hobson, P.A.R. 1993. *Intergovernmental Fiscal Relations in Canada: Canadian Tax Paper No. 96.* Canadian Tax Foundation.

Bauer. A., et al. 2018. *SEE Reform in Myanmar: The Case of Natural Resource Enterprises*. Natural Resource Governance Institute & Renaissance Institute.

Watts, R. 2008. *Comparing Federal Systems (third edition).* Institute of Intergovernmental Relations, School of Policy Studies, Queen's University. McGill-Queens University Press.

ဝိုင်ဩသ့ဉ်တဖဉ်

စ့ဘျုလီၤအတၢ်သူတၢ်စ့– တၢ်ဘျုလီၤတၢ်စုလိၢ်ခိဉ်ခိဉ်တဖဉ်လၢ၊ ဆၢကတိၢ်ယဉ်နၢ်ဒီး တနံဉ်ဘျဉ် ၎အမ့ၢ်သိလ့ဉ်စဲဖိကဟဉ်တဖဉ်, တၢ်လက်ဘျဉ်လက်စ့ၢ်တဖဉ် လၢတၢ်အံးထွဲ ကွၢ်ထွဒီးဘီဂ့ၤထိဉ်ကၢ် တၢ်သူဉ်ထိဉ်တဖဉ်ဒီးကျဲဖ့ၢ်ကျဲဘိတဖဉ် လၢအတပာ်ဃုဉ်ဝဲဒီး သုးမ့ၢ်ဒိဉ်အတၢ်လက်ဘျဉ်လက်စ့ၢ်ဘဉ်တဖဉ်နၢ်ဉလီၤ.

ပနံဉ်တၢ်ကၢၤအခီ–တၢ်မ့ၢတၢ်ဆါတဖဉ်အခီလၢပနံဉ်တၢ်ကၢၤကလုဉ်ကလုဉ် အတၢ်လဲ၊ တရံးသးတဖဉ်(အဒိ,တၢ်အီဉ်တၢ်အီဒီးတၢ်မၤစၢၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖဉ်)

တၢ်နီၤလီၤတၢ်လက်အတၢ်ပၢဆုၢ်ရဲဉ်ကျဲၤတဖဉ်–တၢ်လက်ဘျဉ်လက်စ့ၢ်တဖဉ်အတၢ် ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤနၢ်ဉတၢ်နီၤလီၤကၢ့ၤအီၤလ၊ ကိၢ်စၢဖြဉ်ဒီးကိၢ်ခဲဉ်ပဒိဉ်တဖဉ်အဘာဉ်စ၊ ၎သိးကဘဉ် လိ>ဖိးမဲဝဲဒီးတၢ်ဟ့ဉ်မၤစၢၤကျိဉ်စ့အ ဂိၢ်နၢ်ဉလီၤ.

မ့ၢ်ဆ့ဉ်မ့ၢ်ဂီၤတၢ်သူတၢ်စ့–မ့ၢ်ဆ့ဉ်မ့ၢ်ဂီၤတၢ်သူတၢ်စ့ဉ်နၢ်ဉမ့ၢ်ဝဲပဒိဉ်တၢ်သူတၢ်ဒ့ဉ်ထီရ်ၤ လၢ တၢ်လက်ဘျဉ်လက်စ့ၢ်အဆံးတဖဉ် ၎အမ့ၢ်ပဒိဉ်အပှၤတၢ်ဖိဂ်ၢ်လါလဲတဖဉ်, ဟ့ၤမၤတၢ်ဖိ လၢအိဉ်ဘုံးအိဉ်သါဂ်ၢ်ကျိဉ်စ့တဖဉ်, တၢ်ထိဉ်ဒ္ဒးဟ့ၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ဘဉ် ဘျူးတဖဉ်,စ့တား တၢ်အၢ်လီၤလံာ်ဝိယံးယာ်ဒီး တၢ်ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢတၢ်မၤအါထီဉ် အထိးနၢ်လၢထံဂ့ၤကိၢ်ဂၤ်ဟ့ၢ် အဂ်ၢ်လဲးမးအလဲတဖဉ်ဒီးတၢ်ဘဉ်ဟ့ဉ်လီၤစ့အထိးနၢ်လၢထံဂ့ၤကိၢ်ဂၤ်နဉ်ကမဉ်ဂ်ၢ် တဖဉ်နၢ်ဉလီၤ.

တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလိၢ်ခၢ်သးအတၢ်ဖြဉ်ထံးပ့ၢ်–လိၢ်ခၢ်သးကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ် ခီဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤကၢ့ၤမ့ၢ2ါခွဲးယာ်ဒီးတၢ်ဆတဲာ်တၢ်အစိကမီၤဆ့ ဝဲၤဒးလၢလာ်တဖဉ်အယိ အဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ခ်လိၢ်ခၢ်သးအကၢ်အဂီၤအသိးဒီး ကကဲထိဉ်တၢ်အိဉ်ဘုးဘုး တံၢ်တၢ်ဒီးထံဖိဂ်ၢ်ဖိကမ့ၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နၢ်ဉလီၤ.

ဝိုင်ဩသ့ဉ်တဖဉ်

တၢ်ထုးစ့ၤလီၤလိၢ်ခၢ်သးအတၢ်ဖြဉ်ထံးပ့ၢ်–လိၢ်ခၢ်သးကိတ်ာ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ် ခီဖျိလၢအဟ့ဉ်လီၤကၢ့ၤမ့ၢ2ါခွဲးယာ်ဒီးတၢ်ဆတဲာ်တၢ်အစိကမီၤဆ့ဝဲၤဒးလၢလာ် တဖဉ်အယိအဝဲသ့ဉ်ကဆဲးအိဉ်ခ်လိၢ်ခၢ်သးအကၢ်အဂီၤအသိးဒီးကကဲထိဉ် တၢ်အိဉ်ဘုးဘုးတၢ်တၢ်ဒီးထံဖိဂ်ၢ်ဖိကမ့ၢ်သ့ဉ်တဖဉ်နၢ်ဉလီၤ.

တၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤစ့လၢအလိဉ်တဖဉ်–မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်အသနၢ်အဖ့ၢ်–ပဒိဉ်ထုး ထိဉ်သ့စ့ကနၢ်,အါဒိဉ်နၢ်,ခံးတၢ်ဟ်ပနၢ်ဉ်ကသ့ဝဲအဂ်ၢ်တၢ်သုးကျဲၤအီၤစ့လၢတၢ်ထၢနၢ် တၢ်ခိတၢ်သ့ဲသ့ဉ်တဖဉ်ဒုပ့ၤ.

တၢ်အိဉ်ယၢၤအခိဉ်ထံးခိဉ်ဘိ–ကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနဉ်တဖဉ်တၢ်နီၤလီၤအီၤဆ့ကၢ်ခီခိဉ်ဒီး ကၢ်ဒဲဉ်တဖဉ်ခ်ကျိဉ်စ့လၢအထၢနၢ်ဝဲတဖဉ်အဖိခ်ဉ်.

မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢ–တၢ်ဟ်ဖြဉ်ထိဉ်မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကၢ်ဂီၤတမံၤယီလၢထံ၍ကၢ်သဲး တၢ်စံဉ်ညီဉ်ဆၢတဲာ်တၢ်ပစ်ကမီၤအကဝီၤပုၤခီဖျိတၢ်ထိဉ်ယူမၤဘဉ်လိ>ဖိးဒ့ အီၤလၢ ကၢ်ဂီၤပတၢ်အကလုဉ်ကလုဉ်.

တၢ်ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢကကဲထိဉ်တၢ်တီၤပတၢ်တုၤသိး–
တၢ်ဟ့ဉ်လီၤစ့လၢဖဲဉ်ဒ့ရၢ်ဉ်ကၢ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်ဆုလိၢ်ဟီဉ်ကဝီၤပဒိဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ပ ညီဉ်လၢကထိဉ်ယူကၢ့ၤတၢ်လီၤဆီလ>ဘသးတဖဉ်လၢကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနဉ်အတၢ်အိဉ်သး မ့တမ့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအတၢ်လက်ဘျဉ်လက်စ့ၢ်တဖဉ်နၢ်ဉလီၤ.

တၢ်ထိဉ်ယူတၢ်တီၤပတၢ်တုၤသိး–ဖဲတၢ်ထိဉ်ဒ္ဒးအီၤအဆၢကတိၢ်တၢ်လၢအပာ်ယာ် ခဲလာ်တၢ်ထိဉ်ဒ္ဒးယုဉ်အီၤ၎သိးတၢ်တီၤပတၢ်ကတုၤသိးအဂ်ၢ်.

ဝိုင်းသြဿဉ်တဖဉ်

တေ၎သူတေ၎စွဲတဖဉ်–ပဒိုဉ်အတေ၎အိုဉ်ယ၊သ့ဉ်တဖဉ် ဘဉ်တေ၎နီ၊လီ၊အီ၊ဒ်အဂ့၎်လ၊ထံဖိကိ၎်ဖိအကျ၊

ဖဲဉ်ဒ ရၢဉ်တေ၎သူတေ၎စွဲစိကဒီ–တေ၎သူစွဲဖဲဉ်ဒ ရၢဉ်ကိ၎်စဖြိုဉ်ပဒိုဉ်အကျိုဉ်စ့ဟဲနာ်ဂ၎်ဘ၊အလ၊တဖဉ်လ၊ တေ၎မၤလ၊ပဲ့၊ထိဉ်ထံကိ၎် အတေ၎မ့၎်လ၊ကွ၎်စိအဂ၎်

တေ၎ထုးစုၤလီ၊လီ၊ဒၢဉ်သးအတေ၎ဒီဉ်ယံးကျိုဉ်စ့ဂ့၎်ဒီ–ကျိုဉ်စ့တေ၎ပၢဆ့ၢရဲဉ်ကျ့၊အပ့ၢဘဉ်ထွဲဒီးတေ၎သူ ကျိုဉ်စ့မ့ဒါသ့ဉ်တဖဉ်အိုဉ်အသိ:, ကျိုဉ်စ့တေ၎အိုဉ်ယ၊သ့ဉ်တဖဉ်မ့၎်တေ၎ဟ့ဉ်လီ၊အီ၊ကျ့၊ကျ့ဒ်လဲဉ်ဆ့ ကိ၎်စဲဉ်ဒီ:ကိ၎်ဒီဒိုဉ်ပဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အိုဉ်နှ,ဂ့ၢ်လီ၊. ဘဉ်ထွဲဒီ:တေ၎စိတေ၎ကဖီ၊လ၊တေ၎ပၢဆ့ၢတေ၎အိုဉ်ယ၊ သ့ဉ်တဖဉ်အဂ့၎်နဉ် လီ၊ခဉ်သးကိတိ၎ဝဲ၊ကျ့၊ သ့ဉ်တဖဉ်ဟ့ဉ်လီ၊မ့ဒါ ဆ့လ၎(မ့တမ့၎်)ဘဉ်ထွဲဒီ: တေ၎ကွဲးပဉ်လီ၊တေ၎တိ၎ကျ့၊,တေ၎ပဉ်လီ၊စ့တေ၎ပဉ် (ဘၢးကွဲး),လီ၊ကဖီ၊ပဒိုဉ်စ့အတေ၎ဟဲနာ်,လီ၊ခဉ်သး ပဒိုဉ်အတေ၎ဟ့ဉ်လီ၊စ့ဆ့ဟီဉ်ကဖီ၊ပဒိုဉ်အစ့ပ့ၢ, ဘဉ်ထွဲဒီ:တေ၎ဟံလီ၊စ့ကျ့၊ကျဲသ့ဉ်တဖဉ် မ့၎်တေ၎ဟ့ဉ် နီ၊လီ၊ကၢ,တေ၎သ့ပၢဆ့ၢ စိကမီ၊ဒ့ဲ:ယ၎ဆ့ၢလီ၊ကဖီ၊ပဒိုဉ် သ့ဉ်တဖဉ်အစ့ပ့ၢ, ပၢယ၎မၤလီ၊မၤဘဉ်ဝဲ အဂ၎်နဉ်လီ၊.

တေ၎သူကျိုဉ်စ့တၢထဲသိ:ဒၢ,သိ:လ၎်သး–တေ၎ဒီ:နှ,်ဘဉ်တေ၎ဘဉ်ဘျ,ုလီ၊ဆီလ၎်သးအဖီခ်ိဉ်လ၊တေ၎ပ၊ တေ၎ပြ:ဟဉ်ကဖီ၊ပ့ၢ, တေ၎ရ့လ၎်တီ၊ပတေ၎်ဖ့ဉ်ထံဉ်ဖ့ဉ်ထိတၢထဲသိ:ဒၢ,သိ:လ၎်သး.

ကျိုဉ်စ့တေ၎ပ၊ဆ့ၢအပ့ၢတေ၎ဘဉ်ဘျ,ုဒီ:ဒၢ်ကဲ့ထိဉ်ပဖ့ဉ်ထိဉ်ဆံ:စ့ၢ–လ၊တေ၎ပ၊ဆ့ၢဟီဉ်ကဖီ၊ပ့ၢ, ခ်ိမ့ျိ တေ၎ဒီ:နှ,်ဘဉ်ကျိုဉ်စ့တေ၎ဘဉ်ဘျ,ုတၢထဲသိ:ဒၢ,သိ:လ၎်သး:အ၀ယ် တေ၎ကဲ့ဘျ,ုဒီ:တေ၎တ့ၢ,လီ၊ထိဉ်ဘး:ပတီ၎ဆံ:စ့ၢ, ဝဲလ၊ပ့ၢ,သုး:လီ၎်သုး:ကျဲတဖဉ်အဂ၎်

ကဲ၎စီတေ၎သ့တေ၎ဘဉ်လ၊တေ၎သ့ပ၊ဆ့ၢရဲဉ်ကဲ့ၢ,ကျိုဉ်စ့–ပမြ:ဟီဉ်ကဖီ၊တခါအပ့ၢဘဉ်ထွဲဒီ:တေ၎ထ၊ တေ၎အခိအကလ့ဉ်ကလ့ဉ်ဒီ: ဒ်တေ၎ဟ်လီ၊တေ၎ထ၊ကျိုဉ်စ့ အပတိ၎်တခါထီအပ့ၢ. မ့၎်တေ၎သ့တေ၎ဘဉ်ကဲ၎်စီလ၊အသ့ထၢန့,်ခီသ့ကျိုဉ်စ့အတေ၎ဟဲနာ့ဉ်.

ဝိုင်းသြဿဉ်တဖဉ်

ကျိုဉ်စ့ဂ့၎်ဒီအတေ၎ကီ– ပ့ၢတ၊စ့ဉ်စ့ဉ်အကျ,ုံ:ခ်ံ၎ဝ်ပ်ဉ်ဒီ:အတေ၎ဟဲနာ်ထာဖဉ် အတေ၎ဟ်ပနီ၎် ပနီ ဘျ,အတေ၎ထိဉ်ယ့ၢအဖီခ်ိဉ် တေ၎ထိဉ်ဒ့:ကၢ,တေ၎သ့ပ၊ဆ့ၢကျိုဉ်စ့ဂ့၎်ဒီကဲ၎်စီ.

ကျိုဉ်စ့တေ၎ဆီဉ်ထွဲ–ပဒိုဉ်ဝဲ၊ကျ့ၢတဖဉ်ကဒဲ:ကဒဲ:အဘဉ်စ၊ ဘဉ်ထွဲဒီ:မ့၎်ဆ့ဉ်မ့၎်ဂီ၊ ကျိုဉ်စ့ တေ၎ဆီဉ်ထွဲမ့၎်ဂ့၊, မ့၎်စ့၎်ကီ:တေ၎ဆီဉ်ထွဲလ၊အိုဉ်ဒီ:ကျိုဉ်စ့အလ၊ဒိုဉ် သ့ဉ်တဖဉ်နဉ်လီ၊. မ့၎်စ့၎်ကီ: တေ၎ဆီဉ်ထွဲဆ့ၢန်ိ်တ၊ဘဉ်တ၊မ့၎်ဂ့၊ တေ၎ကရ၊ကရိုလ၊အမ့၎်ပဒိုဉ်တေ၎ကရ၊ကရိ သ့ဉ်တဖဉ် အဂ၎်စ့၎်ကီ:ဘဉ်ထွဲဝဲနဉ်လီ၊. တေ၎ကရ၊ကရိုလ၊အဟ့ဉ်မ၊စ၊တေ၎အဂ၎်ကဲ့ထိဉ်တေ၎သ့တေ၎ဖွဲ့လ၊အဂ၎်,နဉ်လီ၊. မ့မ့၎်တေ၎ကရ၊ကရိုလ၊အဒီ:နှ,်ဘဉ်တဖုအဂ၎်တခီ စ့အံ၎်မ့၎်တေ၎ဟဲနာ်လ၊အဂ၎်နဉ်လီ၊.

တေ၎တီ၊ပတီ၎်တ့ၢ,သိ:လ၊အလဲ၊သ,ယဲ၊– ကဲ၎်စဲဉ်မ့၎်ဂ့၊,ပမြ:ဟီဉ်ကဖီ၊ဆံ:သ့ဉ်တဖဉ်အ ဘဉ် စ၊မ့၎်ဂ့၊ ဒ်တေ၎တီ၊တ့ၢ,သိ:သိ:တေ၎ဘျ,အိုဉ်ဝဲအသိ: ဖဲပဒိုဉ်တဖုဒဉ်လဲဉ် မ့၎်တအိုဉ်အ ဆ၊ကတီ၎် ဒီ: ပဒိုဉ်အိုဉ်အ ဆ၊ကတီ၎်နှ,ဉ် ပ့ၢ,ဒိုဉ်ကျိုဉ်ဒိုဉ်စ့သ့ဉ်တဖဉ် ကဘဉ်မ့၎်တေ၎တီ၊ပတီ၎်တ့ၢ,သိ:သိ: လီ၊. တေ၎ကဘဉ်ပ၊ဆ့ၢရဲဉ်ကျ,ၢအီ၊ တီ၊ပတီ၎်တ့ၢ,သိ:သိ:လီ၊.

ကျိုဉ်စ့တေ၎ဟဲနာ်အခ်ိ–တေ၎အခ်ိတခါလ၊တေ၎ထ၊အီ၊လ၊ပ့ၢတ၊ဘဉ်တ၊စ့ဉ်စ့ဉ် အတေ၎ဟဲ နာ်အဖီခ်ိဉ်လီ၊. ကျိုဉ်စ့တေ၎ဟဲနာ်အါစ့ၢ,အဖီခ်ိဉ် တေ၎ထ၊အီ၊ဒီ:တေ၎အိုဉ်သးတနီ၊,အပ့ၢတေ၎ထုး ထိဉ်ကွံ,ဉ်စ့လ၊တေ၎အခ်ိအံ၎်,အပ့ၢ, အိုဉ်ဝဲစ့ဉ်ကီ:နှ,ဉ်လီ၊.

ပဒိုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘဉ်စ၊,ကျိုဉ်စ့ဂ့၎်ဒီတေ၎ဘဉ်ထွဲဘုၤစဲလ၎်သးဆာဖဉ်–ကျိုဉ်စ့ဂ့၎်ဒီတေ၎ပ၊ဆ့ၢ ရဲဉ်ကျ,ၢသ့ဉ်တဖဉ်လ၊ ပဒိုဉ်တပတီ၎်ဒီ:တပတီ၎်အဘဉ်စ၊ –တေ၎နီ၊ဖးလီ၊နှ,် ကျိုဉ်စ့တေ၎ဟဲနာ့ဉ်, ကျိုဉ်စ့တေ၎ဆီဉ်ထွဲတဖဉ်ဒီ: ကျိုဉ်စ့တေ၎ဟ့ဉ်လီ၊ကၢ,ဆ့ၢပဒိုဉ်လ၊လ၎်သ့ဉ်တဖဉ်နဉ်လီ၊.

ဝိုင်ဩသ့ဉ်တဖဉ်

နိုင်ကစ်ကျိဉ်စုတၢ်ဟဲနာ်အတၢ်အိဉ်ယၢၢ်–ပဒိဉ်ဝဲၤကျိၤသ့ဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စၢၢ်တၢ်ထၢတၢ်ခိလၢ အပဉ်ယာ်ဒီးတၢ်ဟ့ဉ်(သ့)လီၤစ့,တၢ်ဒီးနှ,်တၢ်အဘူးအလဲ,ကျိဉ်စ့တဖဉ်ဒီးဟိဉ်ခိဉ်ကဟ်ဉ် ဟိဉ်ကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအဒီးနှ,်ဘဉ်ဝဲကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနာ်လိၤလိၤလၢပဒိဉ်ဝဲၤကျိၤအတၢ် ဖံးတၢ်မၤအပှၤ.

တၢ်ဒီးနှ,်ဘဉ်တၢ်နှ,်ပခွဲးယာ်အထီကတၢ်–(ကၢ်စၢဖြဉ်မ့တမ့,်ကၢ်စဲဉ်,ကၢ်ခိဟိဉ်ကဝီၤဒိဉ်)

ကျိဉ်စ့တၢ်ပၢဆှၢစျဉ်ကျဲၤအပူၤတၢ်ဘဉ်ဘျုးအထီးနှ–မ့,်တၢ်လီၤဆီလာ်သးလၢပှၤတဂၤ ဘဉ်တဂၤစုာ်ဘဉ်ဟ့ဉ်စုအခ်ဒီးပှၤတဂၤဘဉ်တဂၤစုာ်စုာ်တၢ်အဘျုးအဘၢဉ်စၢ.

ကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနာ်–ပဒိဉ်တဖုအတၢ်စိတၢ်ကမီၤပဲ့ၤတာ်မ့တမ့,်တၢ်ရုးကါသူထွဲပဒိဉ်တၢ်စိတၢ် ကမီၤဝံၤတၢ်ထၢနှ,်စ့လၢထံဖိကၢ်ဖြကမျၢ်အအိဉ်,စုအခ်ဟဲနာ်လၢကျိၤကျဲအကလာ်ကလာ်, ပဉ်ယာ်ဒီးနှ,်တၢ်ကၤစုာ်စုာ်အတၢ်ဟဲနာ်အဖိခ်ဉ်,သံးဒိၤဂာ်ဒိၤအခ်,တၢ်ထၢနာ်စုအခ်အသ့, စုအိဉ်လီး,တၢ်ထၢနာ်လီၤစ့လၢဘဉ်ထွဲပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်အုဉ်ကိၤစ့,စုဟဲနာ်ထိရိုၤအကလာ်ကလာ် တဖဉ်(ပဒိဉ်အတၢ်ဒီးနှ,်စ့လၢကျိဉ်စ့တၢ်ဟဲနာ်လီၤလီၤဆီဆီ,စုဟ့ဉ်မၤဘျဉ်,တၢ်ဟ့ဉ်ထွဲလီၤ တၢ်နှ,်သါခီဖြိတၢ်ကွဲးဟ်တ့ၢ်တၢ်သံအလာ်မၤလာ်တဖဉ်)

တၢ်နှ,်လီၤကျိဉ်စ့အတၢ်ဟဲနာ်–ဖဲဉ်ဧရာ်ဉ်ကၢ်စၢဖြဉ်ပဒိဉ်အစ့တၢ်ဟဲနာ်တနှ,်နှ,်တၢ်ဟ့ဉ်နှ,် လီၤဆူကၢ်စဲဉ်ဒီးလီၤကဝီၤပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်အစုပှၤ,စ့တၢ်ဟဲနာ်ဘဉ်(လ့)လီၤကၢ့ၤအခ်ၤပဒိဉ် အပတၢ်ပတၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အဘၢဉ်စၢၢ်စ့ဟဲနာ်အအါအစ့ၤအဖိခ်ဉ်(စ့အခ်သ့ဉ်တဖဉ်မ့,်ဂ့ၤ တမ့,်မ့,်ဂ့ၤ)ဘဉ်တၢ်ဟ့ဉ်လီၤကၢ့ၤလီၤ.

ဝိုင်ဩသ့ဉ်တဖဉ်

တၢ်ဆှၢခီကျိဉ်စ့ဟဲနာ်–ကျိဉ်စ့ဟဲနာ်ဂ်ၢ်ဘါအလၢ(တၢ်အခ်,တမ့,်တၢ်အခ်)တဖဉ် ဘဉ်တၢ်နှ,်လီၤလၢပဒိဉ်တပတၢ်ဘဉ်တပတၢ်အဘၢဉ်စၢ.

တၢ်နှ,်လီၤတၢ်ခ်ိတၢ်သ့ဉ်ဂ်ၢ်ထံးတဖဉ်–ဖဲကၢ်စၢဖြဉ်ဒီးကၢ်စဲဉ်(လ့ၢ်ကဝီၤ)ပဒိဉ်သ့ဉ်တဖဉ်က အိဉ်ဝဲဒီးဂ်ၢ်စိတမံၤဃီလၢတၢ်ထၢဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ခိတၢ်သ့ဉ်တဖဉ်,–အဒိ,နှ,်တၢ်ကၤကျိဉ်စ့တၢ် ဟဲနာ်,တၢ်ဆါတၢ်ပ္ဆၤသ့ဉ်တဖဉ်

ပနှ,်ဉ်လီၤဆိုအခ်–ပနှ,်ဉ်လီၤဆိုဒ်အမ့,်သံးဒိၤဂာ်ဒိၤအဖိခ်ဉ်တၢ်ထၢနှ,်တၢ်အခ်,အဒိ, ကသ်ဉ်ညါသူးအခ်

ပှၤဂ့ၢ်ဝိကရ၊ၢ်ကရၢ– ပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤသ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အမ့,်–တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ, တၢ်ကျူဉ်ဘဉ်ကျူဉ်သ့,ပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢ,ပှၤဂ့ၢ်ဝိအတၢ်ဒုဉ်ကိၤကယ်ၢ်ထံဖိကၢ်ဖိ ကမျၢ်ကြားဒီးနှ,်ဘဉ်.

တၢ်ထိဉ်ယူကၢ့ၤစ့တၢ်ဟဲနာ်အခ်– စ့တၢ်ဟဲနာ်စ့ၤလၢတၢ်လီ်တဖဉ်ဒ်သိးကဘဉ်လာ်ဖိးဝ်ဒီး စ့တၢ်ဟဲနာ်အါတဖဉ်အဂ်ၢ်တၢ်မၤအါထိဉ်တၢ်ထၢခိသ့ဲ ဒ်သိးတၢ်ထၢခိသ့ဲကဒ်သိးလာ်သးဂ်ၢ်.

တၢ်ထိဉ်ယူကၢ့ၤပဒိဉ်အပတၢ်ပတၢ်– ဂ်ၢ်ခိဉ်ထံးကျဲသနှဘဉ်ထွဲတၢ်ထိဉ်ယူကၢ့ၤပဒိဉ်အပ တၢ်ပတၢ်သ့ဉ်တဖဉ်အကျါခီဖြိတၢ်ထိဉ်ယူကၢ့ၤအီၤဒ်သိးအံၤအယိလၢပှၤဟီဉ်ခိဉ်ဖိတဝ၊ အပူၤဖဲလၢပှၤကဲဒိဉ်လီၤယးတဖဉ်အတၢ်အိဉ်တၢ်ယၢၢ်အကျါတၢ်ကဘဉ်ဟ့ဉ်နှ,်လီၤကၢ့ၤအီၤ ဒ်အကြားအဘဉ်အသိးဆုပှၤလၢအတကဲဒိဉ်ထုးတီၤထဲသိးဒီးအိၤတဖဉ်နစ့ပူၤနှ,်လီၤ